



Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MELCHIOR WATHELET
της 13ης Σεπτεμβρίου 2016¹

Υπόθεση C-104/16 P

**Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
κατά**

Front populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario)

«Αίτηση αναιρέσεως — Συμφωνία υπό μορφή ανταλλαγής επιστολών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Βασιλείου του Μαρόκου — Αμοιβαία ελευθέρωση για τα γεωργικά προϊόντα, τα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, τα ψάρια και τα αλιευτικά προϊόντα»

Περιεχόμενα

I –	Εισαγωγή	3
II –	Το ιστορικό της διαφοράς	4
III –	Η προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση	6
IV –	Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου	8
V –	Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως	9
	A – Τα επιχειρήματα των διαδίκων	9
	B – Εκτίμηση	9
VI –	Επί της ουσίας της αιτήσεως αναιρέσεως	10
	A – Κυρίως	10
	1. Επί του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, σχετικά με την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθέρωσης στη Δυτική Σαχάρα	11
	α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	11
	β) Εκτίμηση	12

¹ — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

i) Το καθεστώς της Δυτικής Σαχάρας, όπως καθορίζεται από το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και οι συνέπειές του	14
ii) Η μη αναγνώριση, από την Ένωση και τα κράτη μέλη της, της κυριαρχίας του Βασιλείου του Μαρόκου στη Δυτική Σαχάρα	17
iii) Τι θα πρέπει να ισχύει στην περίπτωση de facto εφαρμογής στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας, η οποία θα εξελισσόταν σε «μεταγενέστερη πρακτική»;	18
iv) Η αρχή ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη (pacta tertiis nec nocent nec prosunt)	20
B – Επικουρικώς	21
1. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την ικανότητα του Front Polisario να είναι διάδικος ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης .	23
α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	23
β) Εκτίμηση	24
2. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο ως προς την ενεργητική νομιμοποίηση του Front Polisario	27
α) Επί του πρώτου σκέλους, σχετικά με τη φύση της επίμαχης αποφάσεως	27
i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	27
ii) Εκτίμηση	28
β) Επί του δευτέρου σκέλους, σχετικά με τον άμεσο επηρεασμό του Front Polisario ...	29
i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	29
ii) Εκτίμηση	30
– Επί του ζητήματος αν οι αποφάσεις του Συμβουλίου σχετικά με τη σύναψη διεθνών συμβάσεων μπορούν να «αφορούν άμεσα» μη προνομιούχους προσφεύγοντες	30
– Επί των εννοιών του άμεσου επηρεασμού και του άμεσου αποτελέσματος ..	31
γ) Επί του τρίτου σκέλους, σχετικά με τον ατομικό επηρεασμό του Front Polisario	35
i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	35
ii) Εκτίμηση	35
2. Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο υποστηρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε ultra petita	37
α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	37
β) Εκτίμηση	38

3. Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της αρχής της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων	39
α) Επί του πρώτου σκέλους, σχετικά με την υποχρέωση εξετάσεως του ζητήματος του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων	42
i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων.....	42
ii) Εκτίμηση	43
– Επί του παραδεκτού του λόγου που προβλήθηκε με την προσφυγή ακυρώσεως του Front Polisario και αφορούσε προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων.....	43
– Επί της αιτιάσεως σχετικά με εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων	44
β) Επί του δευτέρου σκέλους, σχετικά με την υποχρέωση εξετάσεως της συμβατότητας της συμφωνίας ελευθερώσεως προς το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και προς την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων	48
4. Επί του έκτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο καθόσον η επίμαχη απόφαση ακυρώθηκε μόνον εν μέρει	52
α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων	41
β) Εκτίμηση	41
VII – Επί των δικαστικών εξόδων	53
A – Κυρίως και επικουρικώς.....	49
B – Όλως επικουρικώς	50
VIII – Συμπέρασμα	54

I – Εισαγωγή

1. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζητεί, με την αίτηση αναιρέσεως που άσκησε, την αναίρεση της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 10ης Δεκεμβρίου 2015, Front Polisario κατά Συμβουλίου (T-512/12, EU:T:2015:953, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε εν μέρει την απόφαση 2012/497/ΕΕ του Συμβουλίου, της 8ης Μαρτίου 2012, για τη σύναψη της συμφωνίας υπό μορφή ανταλλαγής επιστολών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Βασιλείου του Μαρόκου σχετικά με αμοιβαία μέτρα ελευθέρωσης για τα γεωργικά προϊόντα, τα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, τα ψάρια και τα αλιευτικά προϊόντα, με την αντικατάσταση των πρωτοκόλλων αριθ. 1, 2 και 3 και των παραρτημάτων τους και με τις τροποποιήσεις της ευρωμεσογειακής Συμφωνίας Συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και

των κρατών μελών τους, αφενός, και του Βασιλείου του Μαρόκου, αφετέρου² (στο εξής: επίμαχη απόφαση), «στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της εν λόγω συμφωνίας επί της Δυτικής Σαχάρας».

2. Η παρούσα υπόθεση έχει μεγάλη σημασία, διότι θέτει πλείονα ακανθώδη ζητήματα. Πρώτον, το Δικαστήριο θα έχει την ευκαιρία να διευκρινίσει αν μια οργάνωση, όπως το Front populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario), έχει ικανότητα διαδίκου, έννομο συμφέρον και ενεργητική νομιμοποίηση υπό την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει το ζήτημα αν η Δυτική Σαχάρα εμπίπτει στο εδαφικό πεδίο εφαρμογής της ευρωμεσογειακής Συμφωνίας Συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και του Βασιλείου του Μαρόκου, αφετέρου, που συνήφθη στις Βρυξέλλες στις 26 Φεβρουαρίου 1996 και ενεκρίθη εξ ονόματος των Κοινοτήτων με την απόφαση 2000/204/ΕΚ, ΕΚΑΧ του Συμβουλίου και της Επιτροπής, της 24ης Ιανουαρίου 2000³ (στο εξής: συμφωνία συνδέσεως) και της συμφωνίας υπό μορφή ανταλλαγής επιστολών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Βασιλείου του Μαρόκου σχετικά με αμοιβαία μέτρα ελευθέρωσης για τα γεωργικά προϊόντα, τα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, τα ψάρια και τα αλιευτικά προϊόντα, με την αντικατάσταση των πρωτοκόλλων αριθ. 1, 2 και 3 και των παραρτημάτων τους και με τις τροποποιήσεις της ευρωμεσογειακής Συμφωνίας Συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και του Βασιλείου του Μαρόκου, αφετέρου, που συνήφθη στις Βρυξέλλες στις 13 Δεκεμβρίου 2010⁴ (στο εξής: συμφωνία ελευθερώσεως).

3. Δεύτερον, το Δικαστήριο ενδέχεται να κληθεί να δώσει διευκρινίσεις ως προς την ένταση του δικαστικού ελέγχου τον οποίο ασκούν τα δικαστήρια της Ένωσης σε τομείς όπως αυτός των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων, όπου το Συμβούλιο διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, καθώς και να αποφανθεί επί των στοιχείων που το Συμβούλιο θα έπρεπε να λάβει υπόψη πριν εγκρίνει διεθνή συμφωνία με τρίτη χώρα. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο θα πρέπει να υπεισέλθει σε περίπλοκα ζητήματα δημοσίου διεθνούς δικαίου, σχετικά με το καθεστώς της Δυτικής Σαχάρας και με το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του λαού της.

4. Δεν πρέπει επίσης να υποτιμηθεί η σημασία που έχει η παρούσα υπόθεση για τη διεθνή κοινότητα και το μέλλον των μαροκινών και των λοιπών επενδύσεων στη Δυτική Σαχάρα. Μάλιστα, και ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), Ban Ki-moon, αναφέρθηκε στα ζητήματα αυτά, στο τμήμα με τίτλο «Δικαιώματα του ανθρώπου» της από 19 Απριλίου 2016 εκθέσεώς του σχετικά με την κατάσταση στη Δυτική Σαχάρα⁵.

II – Το ιστορικό της διαφοράς

5. Το Front Polisario αποτελεί, κατά το άρθρο 1 του καταστατικού του, «εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, καρπό της μακράς αντιστάσεως του λαού των Σαχράουι κατά των διαφόρων μορφών ξένης κατοχής», το οποίο ιδρύθηκε στις 10 Μαΐου 1973.

6. Η ιστορική και διεθνής συγκυρία την εποχή της ιδρύσεώς του, καθώς και η μεταγενέστερη εξέλιξη της καταστάσεως στη Δυτική Σαχάρα εκτίθενται στις σκέψεις 1 έως 16 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

2 — ΕΕ 2012, L 241, σ. 2.

3 — ΕΕ 2000, L 70, σ. 1.

4 — ΕΕ 2012, L 241, σ. 4

5 — S/2016/355, σημείο 73.

7. Όπως προκύπτει από τις σκέψεις αυτές, η Δυτική Σαχάρα αποτελεί περιοχή της βορειοδυτικής Αφρικής, η οποία αποικίστηκε από το Βασίλειο της Ισπανίας τον 19ο αιώνα πριν καταστεί ισπανική επαρχία, στη συνέχεια, ενεγράφη στον κατάλογο των μη αυτόνομων περιοχών υπό την έννοια του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών όπου περιλαμβάνεται μέχρι και σήμερα⁶.

8. Στις 20 Δεκεμβρίου 1966, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ εξέδωσε το ψήφισμα 2229 (XXI) επί του ζητήματος του Ιφνί και της ισπανικής Σαχάρας, διακηρύσσοντας εκ νέου το «αναπαλλοτριωτο δικαίωμα περί αυτοδιαθέσεως τ[ου] λα[ού] [...] της ισπανικής Σαχάρας». Η Γενική Συνέλευση ζήτησε από το Βασίλειο της Ισπανίας, ως διοικούσα αρχή, να «[ρυθμίσει με πράξη του] το ταχύτερο δυνατόν, συμφώνως προς τις προσδοκίες του αυτόχθονος πληθυσμού της ισπανικής Σαχάρας και στο πλαίσιο διαβουλεύσεως με τις κυβερνήσεις του Μαρόκου και της Μαυριτανίας και με πάσα άλλη ενδιαφερόμενη πλευρά, τις λεπτομέρειες της διοργανώσεως δημοψηφίσματος το οποίο θα πραγματοποιη[είτο] υπό την αιγίδα του [ΟΗΕ] προκειμένου να παρασχεθεί η δυνατότητα στον αυτόχθονα πληθυσμό να ασκήσει ελεύθερα το δικαίωμα του περί αυτοδιαθέσεως του».

9. Στις 20 Αυγούστου 1974, το Βασίλειο της Ισπανίας ενημέρωσε τον ΟΗΕ για την πρόθεσή του να διοργανώσει, υπό την αιγίδα του τελευταίου, δημοψήφισμα στη Δυτική Σαχάρα.

10. Στις 16 Οκτωβρίου 1975, το Διεθνές Δικαστήριο εξέδωσε την γνωμοδότηση για τη Δυτική Σαχάρα που του είχε ζητήσει η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ (CIJ, *Recueil* 1975, σ. 12), στο σημείο 162 της οποίας κατέληξε ως εξής:

«Τα στοιχεία και οι πληροφορίες που τέθηκαν σε γνώση του [Διεθνούς] Δικαστηρίου τεκμηριώνουν την ύπαρξη, κατά τον χρόνο του ισπανικού εποικισμού, νομικών δεσμών πίστεως μεταξύ του Σουλτάνου του Μαρόκου και ορισμένων από τις φυλές που κατοικούν στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας. Τεκμηριώνουν, επίσης, την ύπαρξη δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων δικαιωμάτων σχετικά με το έδαφος, τα οποία συνιστούσαν νομικούς δεσμούς μεταξύ του συνόλου της Μαυριτανίας, όπως το αντιλαμβάνεται το [Διεθνές] Δικαστήριο, και του εδάφους της Δυτικής Σαχάρας. Αντιθέτως, το Δικαστήριο καταλήγει ότι τα στοιχεία και οι πληροφορίες που είχαν τεθεί σε γνώση του δεν τεκμηριώναν την ύπαρξη κανενός δεσμού κυριαρχίας μεταξύ της Δυτικής Σαχάρας, αφενός, και του Βασιλείου του Μαρόκου ή του συνόλου της Μαυριτανίας, αφετέρου. Επομένως, το [Διεθνές] Δικαστήριο δεν διαπίστωσε την ύπαρξη νομικών δεσμών δυνάμενων να τροποποιήσουν την εφαρμογή [του ψηφίσματος 1514 (XV) της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ, της 14ης Δεκεμβρίου 1960, περί παραχωρήσεως ανεξαρτησίας στις αποικιοκρατούμενες χώρες και λαούς (στο εξής: ψήφισμα 1514 (XV))] ως προς την αποαποικιοποίηση της Δυτικής Σαχάρας και, ιδίως, την εφαρμογή της αρχής της αυτοδιαθέσεως μέσω της ελεύθερης και αυθεντικής εκφράσεως της βουλήσεως των πληθυσμών της περιοχής.»

11. Στις 14 Νοεμβρίου 1975, το Βασίλειο της Ισπανίας, το Βασίλειο του Μαρόκου και η Ισλαμική Δημοκρατία της Μαυριτανίας υπέγραψαν διακήρυξη η οποία προέβλεπε τη μεταβίβαση των εξουσιών και ευθυνών του Βασιλείου της Ισπανίας, ως διοικούσας αρχής της Δυτικής Σαχάρας, σε μια προσωρινή τριμερή διοίκηση.

12. Κατά τη διάρκεια του φθινοπώρου του 1975, η κατάσταση στη Δυτική Σαχάρα επιδεινώθηκε. Σε λόγο που εκφώνησε ακριβώς την ημέρα της δημοσιεύσεως της προαναφερθείσας γνωμοδοτήσεως του Διεθνούς Δικαστηρίου, ο Βασιλεύς του Μαρόκου Χασάν ΙΙ, εκτιμώντας ότι «σύμπας ο κόσμος» είχε αναγνωρίσει ότι η Δυτική Σαχάρα ανήκε στο Μαρόκο και ότι δεν απέμενε άλλο στους Μαροκινούς παρά να «καταλάβουν το έδαφός [τους]», ζήτησε να διοργανωθεί «ειρηνική πορεία» προς τη Δυτική Σαχάρα, στην οποία συμμετείχαν 350 000 άνθρωποι.

6 — Βλ. τον κατάλογο του παραρτήματος της από 1ης Φεβρουαρίου 2016 εκθέσεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις «Πληροφορίες σχετικά με τις περιοχές, οι οποίες διαβιβάστηκαν κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Renseignements relatifs aux territoires communiqués en application de l'alinéa e de l'article 73 de la charte des Nations unies)» (A/71/68).

13. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ (στο εξής: Συμβούλιο Ασφαλείας) κάλεσε τα εμπλεκόμενα και ενδιαφερόμενα μέρη να επιδείξουν αυτοσυγκράτηση και μετριοπάθεια. Εξέφρασε επίσης την ανησυχία του για τη σοβαρή κατάσταση στην περιοχή με τρία ψηφίσματα για τη Δυτική Σαχάρα, ήτοι τα ψηφίσματα 377 (1975), 379 (1975) και 380 (1975). Με το τελευταίο από τα ψηφίσματα αυτά, εξέφρασε τη λύπη του για την προαναγγεληθείσα από τον Βασιλέα του Μαρόκου πορεία και ζήτησε από το Βασίλειο του Μαρόκου την άμεση απόσυρση από το έδαφος της Δυτικής Σαχάρας όλων όσων είχαν συμμετάσχει στην εν λόγω πορεία.

14. Στις 26 Φεβρουαρίου 1976, το Βασίλειο της Ισπανίας ενημέρωσε τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ ότι, από της ημερομηνίας αυτής, έπαυε η παρουσία του στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας και ότι θεωρούσε εαυτό απαλλαγμένο πλέον οποιασδήποτε ευθύνης διεθνούς χαρακτήρα ως προς τη διοίκησή της.

15. Εν τω μεταξύ, ξέσπασε ένοπλη σύρραξη μεταξύ του Βασιλείου του Μαρόκου, της Ισλαμικής Δημοκρατίας της Μαυριτανίας και του Front Polisario.

16. Στις 10 Αυγούστου 1979, η Ισλαμική Δημοκρατία της Μαυριτανίας συνήψε συμφωνία με το Front Polisario, δυνάμει της οποίας παραιτήθηκε από κάθε εδαφική διεκδίκηση στη Δυτική Σαχάρα.

17. Με το ψήφισμά της 34/37, της 21ης Νοεμβρίου 1979, επί του ζητήματος της Δυτικής Σαχάρας, η Γενική Συνέλευση διακήρυξε εκ νέου το «αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα περί αυτοδιαθέσεως και ανεξαρτησίας του λαού της Δυτικής Σαχάρας» και εξέφρασε την ικανοποίησή της για τη συμφωνία Μαυριτανών και Σαχράουι, η οποία υπογράφηκε στο Αλγέρι στις 10 Αυγούστου 1979 μεταξύ της Ισλαμικής Δημοκρατίας της Μαυριτανίας και του Front Polisario. Περαιτέρω, εξέφρασε τη μεγάλη λύπη της «για την επιδείνωση της καταστάσεως λόγω της εξακολουθούμενης κατοχής της Δυτικής Σαχάρας από το Μαρόκο και την επέκταση της κατοχής αυτής στο έδαφος το οποίο είχε εκκενώσει προσφάτως η Μαυριτανία». Η Γενική Συνέλευση ζήτησε από το Βασίλειο του Μαρόκου να δεσμευτεί και αυτό ότι θα συμβάλει ενεργητικά στην επίτευξη ειρήνης και, προς τούτο, συνέστησε όπως το Front Polisario, ως «εκπρόσωπος του λαού της Δυτικής Σαχάρας, μετέχει πλήρως στην οποιαδήποτε αναζήτηση δίκαιης, βιώσιμης και οριστικής πολιτικής λύσεως του ζητήματος της Δυτικής Σαχάρας».

18. Η ένοπλη σύρραξη εξακολούθησε να μαινεται μεταξύ του Front Polisario και του Βασιλείου του Μαρόκου μέχρις ότου, στις 30 Αυγούστου 1988, οι δύο πλευρές δέχτηκαν, κατ' αρχήν, ορισμένες προτάσεις διευθετήσεως τις οποίες είχε διατυπώσει, μεταξύ άλλων, ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ και, ιδίως, την κατάπαυση του πυρός καθώς και τη διοργάνωση δημοψηφίσματος περί αυτοδιαθέσεως υπό τον έλεγχο του ΟΗΕ.

19. Μέχρι σήμερα, το δημοψήφισμα αυτό δεν έχει ακόμη διεξαχθεί.

20. Επί του παρόντος, το μεγαλύτερο τμήμα του εδάφους της Δυτικής Σαχάρας ελέγχεται από το Βασίλειο του Μαρόκου, το οποίο θεωρεί ότι έχει κυριαρχικά δικαιώματα στη Δυτική Σαχάρα, ενώ το Front Polisario ελέγχει ένα μικρότερο και πιο αραιοκατοικημένο τμήμα του εδάφους, στα ανατολικά της περιοχής. Το έδαφος που ελέγχεται από το Front Polisario χωρίζεται από το έδαφος που ελέγχεται από το Βασίλειο του Μαρόκου μέσω ενός τείχους άμμου που έχει κατασκευαστεί από το τελευταίο και το οποίο φυλάσσεται από τον μαροκινό στρατό. Σημαντικός αριθμός προσφύγων προερχόμενων από τη Δυτική Σαχάρα διαβιεί σε καταυλισμούς διοικούμενους από το Front Polisario, οι οποίοι βρίσκονται στο έδαφος της Αλγερίας, πλησίον της Δυτικής Σαχάρας.

III – Η προσφυγή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

21. Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 19 Νοεμβρίου 2012, το Front Polisario άσκησε προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως και την καταδίκη του Συμβουλίου στα δικαστικά έξοδα.

22. Προς στήριξη του αιτήματός του, το Front Polisario προέβαλε ένδεκα λόγους ακυρώσεως που αφορούσαν, ο πρώτος παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, ο δεύτερος μη τήρηση της «αρχής της διαβουλεύσεως», ο τρίτος προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, ο τέταρτος «παραβίαση της αρχής της συνεκτικότητας της πολιτικής της Ένωσης», ο πέμπτος «προσβολή των αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση [...] και των αρχών που κατευθύνουν την εξωτερική δράση της», ο έκτος «μη επίτευξη του σκοπού της αειφόρου αναπτύξεως», ο έβδομος «αντίθεση» της προσβαλλομένης αποφάσεως «στις αρχές και τους σκοπούς της εξωτερικής δράσεως της Ένωσης στον τομέα της συνεργασίας για την ανάπτυξη», ο όγδοος παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, ο ένατος «αντίθεση της επίμαχης αποφάσεως με διάφορες συμφωνίες που είχε συνάψει η Ένωση», ο δέκατος παραβίαση του γενικού διεθνούς δικαίου και ο ενδέκατος παραβίαση του «δικαίου της διεθνούς ευθύνης της Ένωσης».

23. Με το υπόμνημα αντικρούσεως, το Συμβούλιο ζήτησε να απορριφθεί η προσφυγή ως απαράδεκτη ή, τούτου μη γενομένου, ως αβάσιμη, καθώς και να καταδικαστεί το Front Polisario στα δικαστικά έξοδα.

24. Με διάταξη του προέδρου του ογδού τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου της 6ης Νοεμβρίου 2013, επετράπη στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρέμβει υπέρ του Συμβουλίου.

25. Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε, πρώτον, τα επιχειρήματα του Συμβουλίου και της Επιτροπής ότι η προσφυγή έπρεπε να απορριφθεί ως απαράδεκτη για τον λόγο, αφενός, ότι το Front Polisario δεν απέδειξε ότι είχε ούτε νομική προσωπικότητα ούτε ικανότητα διαδικού, και, αφετέρου, ότι η επίμαχη απόφαση δεν το αφορούσε ούτε άμεσα ούτε ατομικά. Απέρριψε τους δύο αυτούς λόγους απαραδέκτου στις σκέψεις 34 έως 60 και 61 έως 114 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αντιστοίχως.

26. Δεύτερον, το Γενικό Δικαστήριο ανέλυσε τους λόγους ακυρώσεως που προέβαλε το Front Polisario προς στήριξη του αιτήματός του, επισημαίνοντας εκ προοιμίου ότι, κατ' ουσίαν, το προσφεύγον «επικαλ[ούνταν] την έλλειψη νομιμότητας της [επίμαχης] αποφάσεως, για τον λόγο ότι παραβίαζε το δίκαιο της Ένωσης καθώς και το διεθνές δίκαιο»⁷. Το Γενικό Δικαστήριο προσέθεσε ότι «[τ]ο σύνολο των λόγων ακυρώσεως της προσφυγής θέτουν στην πραγματικότητα το ζήτημα της υπάρξεως ή μη απόλυτης απαγορεύσεως συνάψεως, εξ ονόματος της Ένωσης, διεθνούς συμφωνίας δυνάμενης να εφαρμοστεί σε περιοχή ελεγχόμενη εκ των πραγμάτων από τρίτη χώρα, χωρίς εντούτοις η κυριαρχία της χώρας αυτής επί της εν λόγω περιοχής να έχει αναγνωριστεί από την Ένωση και από τα κράτη μέλη της ή, εν γένει, από όλες τις λοιπές χώρες (στο εξής: διαφιλονικούμενη περιοχή), καθώς και, ενδεχομένως, το ζήτημα αν τα όργανα της Ένωσης διαθέτουν συναφώς εξουσία εκτιμήσεως, αν η εξουσία αυτή έχει όρια και αν η άσκησή της εξαρτάται από ορισμένες προϋποθέσεις»⁸.

27. Το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε στη συνέχεια με τη σειρά τους ένδεκα λόγους ακυρώσεως τους οποίους προέβαλε το Front Polisario και τους απέρριψε όλους ως αβάσιμους, πλην μίας περίπτωσης ενός λόγου που απορρίφθηκε ως απαράδεκτος, στις σκέψεις 127, 139, 148, 158, 167, 172, 175, 178, 199, 211 και 214 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

28. Στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι κανένα από τα επιχειρήματα του Front Polisario «δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι απαγορεύεται απολύτως, από το δίκαιο της Ένωσης ή από το διεθνές δίκαιο, η σύναψη με τρίτη χώρα συμφωνίας η οποία ενδέχεται να εφαρμοστεί επί διαφιλονικούμενης περιοχής»⁹.

7 — Σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

8 — Σκέψη 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

9 — Σκέψη 215 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Βλ. και σκέψεις 146, 165, 171, 198, 205 έως 211 και 215 έως 222 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

29. Ταυτόχρονα, το Γενικό Δικαστήριο επιφυλάχθηκε ως προς την εξέταση σειράς επιχειρημάτων του Front Polisario προς στήριξη του πρώτου, τρίτου, πέμπτου, έκτου, ένατου και δέκατου λόγου ακυρώσεως, τα οποία, κατά το Γενικό Δικαστήριο, ανάγονταν, κατ' ουσίαν, στο επικουρικό ζήτημα υπό ποιες προϋποθέσεις τα θεσμικά όργανα της Ένωσης μπορούσαν να εγκρίνουν τη σύναψη συμφωνίας δυνάμενης να εφαρμοστεί επί διαφιλονικούμενης περιοχής¹⁰.

30. Τέλος, το Γενικό Δικαστήριο ανέλυσε το συγκεκριμένο ζήτημα στις σκέψεις 223 έως 247 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Επ' αυτού, έκρινε κατ' ουσίαν ότι το Συμβούλιο, ενώ διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως στο πλαίσιο των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης, όφειλε, εφόσον επρόκειτο να εγκρίνει διεθνή συμφωνία η οποία θα εφαρμοζόταν σε διαφιλονικούμενη περιοχή και θα καθιστούσε ευχερέστερη την εξαγωγή προς την Ένωση προϊόντων που προέρχονται από την περιοχή αυτή, να εξετάσει προηγουμένως το σύνολο των κρίσιμων στοιχείων της υποθέσεως και, ειδικότερα, να βεβαιωθεί ότι η εκμετάλλευση των προϊόντων αυτών δεν ήταν εις βάρος του λαού της εν λόγω περιοχής και δεν είχε ως αποτέλεσμα την προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Το Γενικό Δικαστήριο τόνισε επίσης ότι, εν προκειμένω, το Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωση αυτή.

31. Οι σκέψεις αυτές είχαν ως συνέπεια να καταλήξει το Γενικό Δικαστήριο, με τη σκέψη 247 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στο συμπέρασμα ότι το «Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωσή του να εξετάσει, πριν από την έκδοση της [επίμαχης] αποφάσεως, όλα τα στοιχεία της υπό κρίση υποθέσεως» και, κατά συνέπεια, ότι έπρεπε να ακυρωθεί η απόφαση αυτή, «στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της συμφωνίας [ελευθερώσεως] επί της Δυτικής Σαχάρας».

IV – Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

32. Με την αίτηση αναιρέσεως που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 19 Φεβρουαρίου 2016, το Συμβούλιο ζητεί από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση,
- να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς απορρίπτοντας την προσφυγή, και
- να καταδικάσει το Front Polisario στα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε το Συμβούλιο τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και κατά την αναιρετική διαδικασία.

33. Με το υπόμνημα επί της αιτήσεως αναιρέσεως το οποίο κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 9 Μαΐου 2016, το Front Polisario ζητεί από το Δικαστήριο:

- κυρίως, να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως απαράδεκτη·
- επικουρικώς, να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως αβάσιμη·
- όλως επικουρικώς, στην περίπτωση που το Δικαστήριο θα δεχόταν τα αιτήματα του Συμβουλίου περί αναιρέσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς και να ακυρώσει την επίμαχη απόφαση επί τη βάση των λόγων που απέρριψε το Γενικό Δικαστήριο και
- να καταδικάσει το Συμβούλιο στα έξοδα που υποβλήθηκε το Front Polisario τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και κατά την αναιρετική διαδικασία.

10 — Βλ. σκέψεις 124 έως 126, 147, 166, 172, 199 και 211 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

34. Με το υπόμνημα επί της αιτήσεως αναιρέσεως το οποίο κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 3 Μαΐου 2016, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να δεχθεί την αίτηση αναιρέσεως.
35. Με χωριστό δικόγραφο το οποίο κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου όταν άσκησε την αίτηση αναιρέσεως, το Συμβούλιο ζήτησε να εκδικαστεί η υπόθεση κατά την ταχεία διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 133 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.
36. Με διάταξη της 7ης Απριλίου 2016, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου έκανε δεκτό το σχετικό αίτημα.
37. Με διατάξεις του Προέδρου του Δικαστηρίου, της 2ας, 13ης, 18ης και 24ης Μαΐου 2016, επετράπη στο Βασίλειο του Βελγίου, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, στο Βασίλειο της Ισπανίας, στη Γαλλική Δημοκρατία και στην Πορτογαλική Δημοκρατία να παρέμβουν προς στήριξη του Συμβουλίου. Πάντως, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν κατέθεσε υπόμνημα παρεμβάσεως ούτε εκπροσωπήθηκε στην επ' ακροατηρίου συζήτηση.
38. Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Ιουνίου 2016, επετράπη στην Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (μαροκινή συνομοσπονδία για την γεωργία και την ανάπτυξη της υπαίθρου, στο εξής: Comader) να παρέμβει προς στήριξη του Συμβουλίου.
39. Στις 19 Ιουλίου 2016, διεξήχθη επ' ακροατηρίου συζήτηση κατά την οποία το Συμβούλιο, η Comader, το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία, η Πορτογαλική Δημοκρατία, το Front Polisario και η Επιτροπή διατύπωσαν τις προφορικές παρατηρήσεις τους.

V – Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως

Τα επιχειρήματα των διαδίκων

40. Το Front Polisario αμφισβητεί το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως, διατεινόμενο ότι το Συμβούλιο στερείται εννόμου συμφέροντος προς άσκησή της. Συναφώς επισημαίνει, πρώτον, ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ακύρωσε την επίμαχη απόφαση μόνον «στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της συμφωνίας [περί ελευθερώσεως] επί της Δυτικής Σαχάρας». Δεύτερον, υποστηρίζει ότι ούτε το Βασίλειο του Μαρόκου ούτε η Ένωση έχουν αρμοδιότητα να συνάψουν συμφωνία που να έχει εφαρμογή στη Δυτική Σαχάρα. Εκ των ανωτέρω συνάγει ότι το Συμβούλιο δεν μπορεί να αντλήσει κανένα όφελος από ενδεχόμενη επανένταξη της Δυτικής Σαχάρας στο πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας ελευθερώσεως.
41. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή αμφισβητούν το βάσιμο της επιχειρηματολογίας αυτής, με κύριο επιχείρημα ότι τα θεσμικά όργανα της Ένωσης μπορούν να ασκήσουν αίτηση αναιρέσεως χωρίς να χρειάζεται να αποδείξουν έννομο συμφέρον, και επικουρικό επιχείρημα ότι η προϋπόθεση αυτή συντρέχει εν προκειμένω. Επιπλέον, κατά το Συμβούλιο, η επιχειρηματολογία του Front Polisario σχετικά με το απαράδεκτο της αιτήσεως αναιρέσεως είναι η ίδια απαράδεκτη, για τον λόγο ότι ισοδυναμεί με αίτημα μεταρρυθμίσεως της σκέψεως 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και ότι, βάσει του άρθρου 174 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, δεν έχει θέση σε υπόμνημα επί αιτήσεως αναιρέσεως.

Εκτίμηση

42. Κατά το άρθρο 56, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «η αναίρεση μπορεί να ασκηθεί από τον εν όλω ή εν μέρει ηττηθέντα διάδικο».

43. Τούτο ισχύει σαφώς στην περίπτωση του Συμβουλίου, του οποίου η θέση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ήταν ότι η προσφυγή του Front Polisario ήταν απαράδεκτη ή, έστω, αβάσιμη.

44. Δεδομένου ότι το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε τα επιχειρήματα του Συμβουλίου επί του παραδεκτού της προσφυγής του Front Polisario και ακύρωσε εν μέρει την επίμαχη απόφαση, το Συμβούλιο ηττήθηκε εν μέρει. Επομένως, έχει το δικαίωμα να ασκήσει αίτηση αναιρέσεως κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

45. Εν πάση περιπτώσει, όπως έχει αποφανθεί το Δικαστήριο ως προς υποθέσεις εκτός του πλαισίου των υπαλληλικών διαφορών μεταξύ της Ένωσης και του προσωπικού της, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δεν οφείλουν να αποδείξουν ότι έχουν συμφέρον για την άσκηση αναιρέσεως κατά αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου¹¹, με την εξαίρεση της περιπτώσεως κατά την οποία ζητούν υποκατάσταση της αιτιολογίας μιας αποφάσεως¹².

46. Βεβαίως, το Δικαστήριο έκρινε, με τη σκέψη 46 της αποφάσεως της 19ης Ιουλίου 2012, Συμβούλιο κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, EU:C:2012:471), ότι «[μπορούσε] να κρίνει μια αίτηση αναιρέσεως απαράδεκτη όταν η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου [είχε] παύσει να είναι βλαπτική για τον αναιρεσείοντα [εν προκειμένω το Συμβούλιο] λόγω γεγονότος μεταγενέστερου της εκδόσεως της αποφάσεως αυτής».

47. Πάντως, το Front Polisario δεν αναφέρει κανένα γεγονός μεταγενέστερο της εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως το οποίο να αίρει τον βλαπτικό της χαρακτήρα. Φαίνεται απλώς να υποστηρίζει ότι το διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά το οποίο η επίμαχη απόφαση ακυρώνεται «στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της συμφωνίας [ελευθερώσεως] επί της Δυτικής Σαχάρας», δεν αντικρούει την άποψή του ότι ούτε τα θεσμικά όργανα της Ένωσης ούτε το Βασίλειο του Μαρόκου έχουν αρμοδιότητα συνάψεως συμφωνίας εφαρμοστέας στη Δυτική Σαχάρα¹³.

48. Ακόμη και αν ουδόλως σκοπεί στην αμφισβήτηση της ορθότητας της σκέψεως 220 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως¹⁴ (πράγμα που θα ήταν, άλλωστε, αδύνατο εκτός του πλαισίου ανταναιρέσεως), η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να θεμελιώσει την ένσταση απαραδέκτου του Front Polisario. Επομένως, η ένσταση απαραδέκτου του Front Polisario πρέπει να απορριφθεί.

VI – Επί της ουσίας της αιτήσεως αναιρέσεως

Κυρίως

49. Δεδομένου ότι ο πυρήνας του προβλήματος είναι η εφαρμογή ή όχι της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα, θα εξετάσω, πρώτον, το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, σχετικά με την εφαρμογή της εν λόγω συμφωνίας. Πράγματι, αν η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική, θα πρέπει να αναιρεθεί η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου, το οποίο θα έχει τότε υποπέσει σε πλάνη περί το δίκαιο αφού στηρίχθηκε στην αντίθετη παραδοχή, και να κριθεί απαράδεκτη η προσφυγή του Front Polisario ελλείψει εννόμου συμφέροντος και ενεργητικής νομιμοποιήσεως.

11 — Βλ. άρθρο 56, τρίτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2005, Επιτροπή κατά max.mobil (C-141/02 P, EU:C:2005:98, σκέψεις 48 έως 51).

12 — Βλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Iríde κατά Επιτροπής (C-329/09 P, EU:C:2011:859, σκέψη 50).

13 — Βλ. σημείο 8 του υπομνήματος ανταπαντήσεως του Front Polisario.

14 — Κατά το Γενικό Δικαστήριο, «η σύναψη, μεταξύ της Ένωσης και τρίτης χώρας, συμφωνίας δυνάμενης να τύχει εφαρμογής επί διαφιλονικούμενης περιοχής εν ουδεμία περιπτώσει αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης ή στο διεθνές δίκαιο, το οποίο υποχρεούται να τηρεί η Ένωση».

1. Επί του πρώτου σκέλους του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, σχετικά με την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

50. Το Συμβούλιο επισημαίνει ότι το Γενικό Δικαστήριο, για να αποφανθεί επί της ενεργητικής νομιμοποιήσεως του Front Polisario, εξέτασε ως προκαταρκτικό ζήτημα, στις σκέψεις 73 έως 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το κατά πόσον η συμφωνία ελευθερώσεως είχε εφαρμογή στη Δυτική Σαχάρα. Εκτιμά ότι, στη σκέψη 73 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο ήλεγξε το ζήτημα, στηριζόμενο στο τεκμήριο ότι μια θετική απάντηση στο ερώτημα αυτό θα σήμαινε αυτομάτως ότι η επίμαχη απόφαση θα μπορούσε να αφορά άμεσα και ατομικά το Front Polisario. Προσθέτει ότι το τεκμήριο αυτό είναι νομικώς εσφαλμένο, εφόσον η επίμαχη απόφαση δεν μπορεί να δημιουργήσει δικαιώματα και υποχρεώσεις των οποίων το περιεχόμενο θα υπερέβαινε το εδαφικό πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών και, κατά συνέπεια, στερείται παντελώς εννόμων συνεπειών στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας.

51. Από την πλευρά της, η Επιτροπή θεωρεί, αφενός, ότι, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι η συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμόζεται *de facto* στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας¹⁵, τούτο δεν σημαίνει ότι υφίσταται «μεταγενέστερη πρακτική» κατά το άρθρο 31 της Συμβάσεως της Βιέννης, της 23ης Μαΐου 1969, για το δικαίω των συνθηκών¹⁶ (στο εξής: Σύμβαση της Βιέννης), η οποία να δικαιολογεί την ερμηνεία του άρθρου 94 της συμφωνίας συνδέσεως υπό την έννοια ότι καθιστά τη συμφωνία αυτή καθώς και τη συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμοστέες στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας.

52. Αφετέρου, κατά την Επιτροπή, το συμπέρασμα ότι οι ως άνω συμφωνίες έχουν εφαρμογή στην περιοχή της Δυτικής Σαχάρας θα ήταν αντίθετο τόσο προς την αρχή ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνο τα συμβαλλόμενα μέρη (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*), όπως κωδικοποιήθηκε στο άρθρο 34 της Συμβάσεως της Βιέννης, όσο και προς το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του λαού της Δυτικής Σαχάρας, ενώ δεν θα συμβιβαζόταν και με το γεγονός ότι οι ίδιες οι συμφωνίες δεν προβλέπουν ρητώς την επέκτασή της εφαρμογής τους στην επίμαχη περιοχή.

53. Το Front Polisario αντιτείνει ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν εξέτασε το ζήτημα της εφαρμογής της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα με σκοπό να αντλήσει οποιοδήποτε τεκμήριο ως προς το παραδεκτό της προσφυγής, αλλά προκειμένου να καθορίσει το πραγματικό και νομικό πλαίσιο εντός του οποίου έπρεπε να εκτιμηθεί η ενεργητική του νομιμοποίηση. Ειδικότερα, το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστήριξαν διά μακρών ότι η συμφωνία ελευθερώσεως δεν είχε εφαρμογή στην περιοχή αυτή, προτού αναγνωρίσουν ότι εφαρμοζόταν εν τοις πράγμασι στα προϊόντα που κατάγονταν από εκεί. Αυτό όμως ακριβώς το στοιχείο είναι ένα από εκείνα που διακρίνουν τη συγκεκριμένη συμφωνία από τις δύο παρεμφερείς συμφωνίες τις οποίες συνήψε το Βασίλειο του Μαρόκου με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, αφενός, και τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ), αφετέρου.

15 — Βλ. σκέψη 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

16 — *Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 1155, σ. 331. Τόσο το Γενικό Δικαστήριο όσο και οι διάδικοι παραπέμπουν στη Σύμβαση της Βιέννης, έστω και αν, δυνάμει του άρθρου της 1, εφαρμόζεται μόνο στις συνθήκες μεταξύ κρατών, ενώ η σύμβαση που εφαρμόζεται στις συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως είναι η Σύμβαση της Βιέννης για το δικαίω των συνθηκών μεταξύ κρατών και διεθνών οργανισμών ή μεταξύ διεθνών οργανισμών, η οποία συνήφθη στη Βιέννη στις 21 Μαρτίου 1986, δεν έχει όμως ακόμη τεθεί σε ισχύ. Βεβαίως, όπως έκρινε το Δικαστήριο στη σκέψη 37 της αποφάσεως της 6ης Φεβρουαρίου 2014, Helm Dügemittel (C-613/12, EU:C:2014:52), «το διεθνές δικαίω των συνθηκών κωδικοποιήθηκε, κατ' ουσίαν, με τη Σύμβαση της Βιέννης και [...] οι κανόνες που περιέχονται στην Σύμβαση αυτή εφαρμόζονται επί συμφωνίας συναφθείσας μεταξύ κράτους και διεθνούς οργανισμού, όπως η Ευρωμεσογειακή Συμφωνία Συνδέσεως με την Αίγυπτο, στο μέτρο που οι κανόνες αυτοί αποτελούν έκφραση του εθνικού γενικού διεθνούς δικαίου». Βλ., επίσης, υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2010, Brita (C-386/08, EU:C:2010:91, σκέψεις 40 έως 42 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) και άρθρο 3, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Βιέννης. Εκ του λόγου τούτου, οι κανόνες αυτοί «δεσμεύουν τα όργανα της [Ένωσης] και αποτελούν μέρος της [...] έννομης τάξεως [της Ένωσης]» (απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2010, Brita, C-386/08, EU:C:2010:91, σκέψη 42). Στις παρούσες προτάσεις, παραπέμπω στις διατάξεις της Συμβάσεως της Βιέννης.

β) Εκτίμηση

54. Το ζήτημα του εδαφικού πεδίου εφαρμογής της συμφωνίας ελευθέρωσης (που εξαρτάται από το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας συνδέσεως την οποία τροποποίησε) είναι πρωταρχικής σημασίας στην παρούσα υπόθεση, επειδή διατρέχει το σύνολο της προσφυγής ακυρώσεως του Front Polisario, περιλαμβανομένων των ζητημάτων ουσίας¹⁷, πέραν του δικονομικού ζητήματος της ενεργητικής του νομιμοποίησεως (και του εννόμου συμφέροντός του).

55. Το Συμβούλιο υποστηρίζει συναφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας με τη σκέψη 73 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι έπρεπε να εξετάσει αν η επίμαχη απόφαση μπορούσε να αφορά άμεσα και ατομικά το Front Polisario χρησιμοποιώντας ως κριτήριο την εφαρμογή ή μη της συμφωνίας ελευθέρωσης στη Δυτική Σαχάρα, «[ανήγαγε] την εφαρμογή της συμφωνίας που συνήφθη δυνάμει της [επίμαχης] αποφάσεως σε έδαφος εκτός της Ένωσης σε αναγκαία προϋπόθεση για να διαπιστωθεί ότι η εν λόγω απόφαση αφορά το [Front Polisario] άμεσα και ατομικά»¹⁸. Κατά το Συμβούλιο, η ως άνω προσέγγιση αντιβαίνει στις σκέψεις 90, 91 και 94 της διατάξεως του Γενικού Δικαστηρίου, της 3ης Ιουλίου 2007, Commune de Champagne κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-212/02, EU:T:2007:194), όπου είχε κριθεί ότι η απόφαση περί εγκρίσεως διεθνούς συμφωνίας μπορούσε να παράγει αποτελέσματα μόνο στο έδαφος της Ένωσης.

56. Είμαι της γνώμης ότι το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί για τον απλούστατο λόγο ότι στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η διάταξη του Γενικού Δικαστηρίου, της 3ης Ιουλίου 2007, Commune de Champagne κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-212/02, EU:T:2007:194), η έκταση του εδαφικού πεδίου εφαρμογής της επίμαχης στην υπόθεση εκείνη συμφωνίας δεν ετίθετο εν αμφιβόλω. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε να εξετάσει αν η απόφαση περί εγκρίσεως της συμφωνίας εκείνης παρήγε «υποχρεωτικές έννομες συνέπειες ικανές να επηρεάσουν τα συμφέροντα των προσφευγόντων μεταβάλλοντας κατά τρόπο σαφή τη νομική τους κατάσταση»¹⁹.

57. Έστω και αν, με την ως άνω κρίση του, το Γενικό Δικαστήριο φαίνεται να συμπλέκει την έννοια της πράξεως που υπόκειται σε προσφυγή με την έννοια της ενεργητικής νομιμοποίησεως, γεγονός παραμένει ότι, στην παρούσα υπόθεση, το Γενικό Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να αποφανθεί επί του άμεσου και ατομικού επηρεασμού του Front Polisario χωρίς προηγουμένως να εξετάσει αν η Δυτική Σαχάρα αποτελούσε τμήμα του εδαφικού πεδίου εφαρμογής των συμφωνιών συνδέσεως και ελευθέρωσης. Είναι προφανές ότι αν η Δυτική Σαχάρα δεν ενέπιπτε στο εδαφικό πεδίο εφαρμογής των εν λόγω συμφωνιών, θα αποκλειόταν ο άμεσος και ατομικός επηρεασμός του Front Polisario, στο μέτρο που όλα τα επιχειρήματά του στηρίζονται εν προκειμένω στην εφαρμογή αυτή.

58. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η επίμαχη απόφαση προδήλως δεν μετέβαλε τη νομική κατάσταση του Front Polisario διότι η συμφωνία συνδέσεως και, κατά συνέπεια, η συμφωνία ελευθέρωσης δεν είχαν εφαρμογή στη Δυτική Σαχάρα. Έτσι, η Επιτροπή θεωρεί ότι, στις σκέψεις 88 έως 104 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο πρόβη σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 94 της συμφωνίας συνδέσεως²⁰.

17 — Ιδίως το ζήτημα της προβαλλόμενης εξωεδαφικής εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Δυτική Σαχάρα.

18 — Βλ. σημείο 24 της αιτήσεως αναιρέσεως.

19 — Βλ. σκέψη 88.

20 — Βλ., ιδίως, σημεία 27 έως 30 του υπομνήματος της Επιτροπής επί της αιτήσεως αναιρέσεως.

59. Σημειώτέον εκ προοιμίου ότι δεν είναι αναγκαίο να κριθεί αν το Βασίλειο του Μαρόκου μπορεί, χωρίς να παραβιάσει το διεθνές δίκαιο, να συνάψει διεθνή συμφωνία που να μπορεί να εφαρμοστεί στη Δυτική Σαχάρα, όπερ, κατά τη γνώμη μου, δεν αποδεικνύεται σαφώς²¹ και αμφισβητείται, άλλωστε, έντονα από το Front Polisario.

60. Πράγματι, για τις ανάγκες της παρούσας υποθέσεως, αρκεί να δοθεί απάντηση στο ξεχωριστό ζήτημα αν οι επίδικες συμφωνίες τυγχάνουν εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα δυνάμει του άρθρου 94 της συμφωνίας συνδέσεως, το οποίο ορίζει ότι «[η συμφωνία συνδέσεως] εφαρμόζεται, αφενός, [στο έδαφος της Ένωσης] και, αφετέρου, στο έδαφος του Βασιλείου του Μαρόκου»²².

61. Επισημαίνω στο σημείο αυτό ότι δεν ορίζεται στις επίδικες συμφωνίες τι αποτελεί «έδαφος του Βασιλείου του Μαρόκου».

62. Το άρθρο 29 της Συμβάσεως της Βιέννης ορίζει συναφώς ότι «[ε]κτός αν διαφορετική πρόθεση προκύπτει από τη συνθήκη ή άλλως στοιχειοθετείται, μια συνθήκη δεσμεύει καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη ως προς το σύνολο του εδάφους του»²³.

63. Ως προς το σημείο αυτό υπάρχουν δύο διαφορετικές θεωρήσεις.

64. Από τη μία πλευρά, παρότι καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα μέσω διαφορετικής οδού, το Front Polisario και η Επιτροπή συμφωνούν ότι η Δυτική Σαχάρα είναι μια μη αυτόνομη περιοχή υπό την έννοια του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ότι, ως τέτοια, δεν μπορεί να αποτελεί τμήμα του εδάφους του Βασιλείου του Μαρόκου υπό την έννοια του άρθρου 94 της συμφωνίας συνδέσεως. Ουδείς εκ των δύο αναγνωρίζει την κυριαρχία του Βασιλείου του Μαρόκου στη Δυτική Σαχάρα.

65. Η Επιτροπή, μολονότι παραδέχεται ότι οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως έχουν εφαρμοστεί σε προϊόντα προερχόμενα από τη Δυτική Σαχάρα, υπογράμμισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι επρόκειτο απλώς για ανοχή εκ μέρους της, την οποία δεν αμφισβήτησε, πράγμα που θα μπορούσε να πράξει επί τη βάση του άρθρου 86 της συμφωνίας συνδέσεως, προσθέτοντας ότι το γεγονός ότι δεν προσέφυγε στο άρθρο αυτό δεν αποτελούσε απόδειξη ότι αποδέχεται την κατάσταση αυτή.

66. Από την άλλη πλευρά, το Συμβούλιο και το Βασίλειο του Μαρόκου εκτιμούν ότι η συμφωνία ελευθερώσεως δύναται να εφαρμοστεί στη Δυτική Σαχάρα, αλλά για διαφορετικούς λόγους. Όπως επισημαίνει το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατά «το Βασίλειο του Μαρόκου [...], η Δυτική Σαχάρα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εδάφους του».

67. Όσον αφορά το Συμβούλιο, καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, έχει υποστηρίξει αποκλίνουσες μεταξύ τους, έως δε και αντιφατικές απόψεις. Παραθέτω, στο σημείο αυτό, την τελευταία ερμηνεία που έδωσε το Συμβούλιο, με απάντησή του κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ως προς το ζήτημα του πεδίου εφαρμογής των επίδικων συμφωνιών. Συγκεκριμένα, «το Συμβούλιο ουδέποτε δέχθηκε σιωπηρά την ερμηνεία του

21 — Το ζήτημα αν η διοικούσα αρχή μιας μη αυτόνομης περιοχής διατηρεί το προνόμιό της να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες για λογαριασμό και εξ ονόματος της μη αυτόνομης περιοχής τέθηκε στην υπόθεση του Ανατολικού Τιμόρ μεταξύ της Πορτογαλικής Δημοκρατίας (ως διοικούσα αρχής την οποία η Δημοκρατία της Ινδονησίας εκδίωξε από το Ανατολικό Τιμόρ) και της Κοινοπολιτείας της Αυστραλίας (ως τρίτης χώρας που συνήψε με τη Δημοκρατία της Ινδονησίας διεθνή συμφωνία εφαρμοστέα στο Ανατολικό Τιμόρ). Πάντως, το Διεθνές Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε επί της ουσίας της υποθέσεως αυτής, καθόσον έκρινε ότι, επειδή η Δημοκρατία της Ινδονησίας δεν ήταν διάδικος στη διαφορά, αδυνατούσε να ασκήσει την αρμοδιότητά του. Έκρινε, ωστόσο, ότι «από το γεγονός και μόνον ότι [ορισμένα ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας] μνημονεύουν την Πορτογαλία ως δύναμη που ασκεί τη διοίκηση επί του Ανατολικού Τιμόρ δεν [μπορούσε] να συναχθεί ότι τα ψηφίσματα [αυτά] είχαν την έννοια επιβολής στα τρίτα κράτη της υποχρέωσης να συναλλάσσονται αποκλειστικά με την Πορτογαλία όσον αφορά την ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα του Ανατολικού Τιμόρ». Βλ. απόφαση της 30ής Ιουνίου 1995, Ανατολικό Τιμόρ (Πορτογαλία κατά Αυστραλίας), C/J, *Recueil* 1995, σ. 90, σκέψη 32.

22 — Η υπογράμμιση δική μου.

23 — Η υπογράμμιση δική μου.

[Βασιλείου του] Μαρόκου ότι η συμφωνία [ελευθερώσεως] είχε εφαρμογή στη Δυτική Σαχάρα ως τμήμα του εδάφους του, όπερ θα μπορούσε να συνιστά ένδειξη έμμεσης αναγνωρίσεως [της κυριαρχίας του]. Αποδέχθηκε σιωπηρώς ότι η συμφωνία [ελευθερώσεως] έχει εφαρμογή και [...] σε μια μη αυτόνομη περιοχή την οποία το Βασίλειο του Μαρόκου διοικεί, όπερ δεν υποδηλώνει ούτε αναγνώριση, ούτε συναίνεση, ούτε αποδοχή. Το Βασίλειο του Μαρόκου και η Ένωση έχουν επίγνωση του γεγονότος ότι υιοθετούν διαφορετική ερμηνεία. They agree to disagree. Η αμοιβαία βάση από την οποία εκκινούν είναι ότι η Ένωση παραδέχεται την εφαρμογή της συμφωνίας στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας και το [Βασίλειο του] Μαρόκου δεν αντλεί από αυτήν επιχείρημα για να προβάλει κυριαρχικά δικαιώματα». Η άποψη του Συμβουλίου θα μπορούσε περιεκτικά να συνοψιστεί με τη φράση «εφαρμογή χωρίς αναγνώριση», το Συμβούλιο προσθέτει δε ότι «όταν συνήφθη η συμφωνία [...], δεν υπήρχε καμία αμφιβολία μεταξύ των μελών [του] [...] ως προς το ότι [το Βασίλειο του Μαρόκου θεωρούσε τη Δυτική Σαχάρα ως τμήμα του εδάφους του]». Πάντως, κατά το Συμβούλιο, το γεγονός ότι θεωρούσε αναμενόμενο ότι η συμφωνία θα εφαρμοζόταν στη Δυτική Σαχάρα δεν σημαίνει ότι το ίδιο έλαβε θέση επί του ζητήματος της κυριαρχίας επί του εδάφους της Δυτικής Σαχάρας.

68. Είμαι της γνώμης ότι, αν ως βάση της συλλογιστικής ληφθεί μόνον το άρθρο 94 της συμφωνίας συνδέσεως, η Δυτική Σαχάρα δεν αποτελεί τμήμα του εδάφους του Βασιλείου του Μαρόκου κατά την έννοια του άρθρου αυτού, τούτο δε για τους εξής λόγους.

i) Το καθεστώς της Δυτικής Σαχάρας, όπως καθορίζεται από το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και οι συνέπειές του

69. Ομολογουμένως, όπως έχει κρίνει και το Δικαστήριο στη σκέψη 46 της αποφάσεως της 5ης Ιουλίου 1994, Αναστασίου κ.λπ. (C-432/92, EU:C:1994:277), όσον αφορά τη συμφωνία συνδέσεως μεταξύ της Ένωσης και της Κυπριακής Δημοκρατίας²⁴, «[η Ένωση] πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική έναντι του άλλου συμβαλλομένου μέρους της συμφωνίας, ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή αυτής».

70. Αυτό δεν σημαίνει, όμως, ότι η Ένωση πρέπει να δεχθεί οποιαδήποτε άποψη του αντισυμβαλλομένου της ως προς την ερμηνεία και την εφαρμογή της συμφωνίας συνδέσεως, ιδίως όταν ο αντισυμβαλλόμενος της υποστηρίζει θέσεις που η διεθνής κοινότητα και η Ένωση ουδέποτε αποδέχθηκαν.

71. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Δυτική Σαχάρα είναι εγγεγραμμένη ήδη από το 1963, από τον ΟΗΕ, στον κατάλογο των μη αυτόνομων περιοχών υπό την έννοια του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών²⁵, έπεται ότι, υπό την ιδιότητα αυτή, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ψηφίσματος 1514 (XV) για την άσκηση του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως των αποικιοκρατούμενων λαών²⁶, όπως έκρινε το Διεθνές Δικαστήριο στο σημείο 162 της από 16 Οκτωβρίου 1975 γνωμοδοτήσεως του σχετικά με τη Δυτική Σαχάρα²⁷.

24 — Βλ. κανονισμό (ΕΟΚ) 1246/73 του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 1973, περί σύναψης συμφωνίας σύνδεσης μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Δημοκρατίας της Κύπρου (ΕΕ ειδ. έκδ. 011/005, σ. 5).

25 — Βλ. σκέψεις 3 και 57 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως καθώς και τον κατάλογο του παραρτήματος της από 1ης Φεβρουαρίου 2016 εκθέσεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις «Πληροφορίες σχετικά με τις περιοχές, οι οποίες διαβιβάστηκαν κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Renseignements relatifs aux territoires communiqués en application de l'alinéa e de l'article 73 de la charte des Nations unies)» (A/71/68). Βλ. επίσης, στο πνεύμα αυτό, την από 29 Ιανουαρίου 2002 επιστολή που απηύθυνε στον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας ο αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας νομικών υποθέσεων, νομικός σύμβουλος (S/2002/161), σημείο 6: «[η] μεταβίβαση των διοικητικών εξουσιών [από το Βασίλειο της Ισπανίας] στο [Βασίλειο του] Μαρόκου και στην [Ισλαμική Δημοκρατία της] Μαυριτανίας το 1975 δεν επηρέασε το καθεστώς της Δυτικής Σαχάρας ως μη αυτόνομης περιοχής».

26 — Βλ. σημείο 10 των προτάσεών μου.

27 — CJI, Recueil 1975, σ. 12.

72. Υπ' αυτό το πρίσμα, δεν συμμερίζομαι τη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου στη σκέψη 56 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την οποία επανέλαβε το Συμβούλιο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι «η Δυτική Σαχάρα αποτελεί *περιοχή της οποίας το διεθνές καθεστώς είναι επί του παρόντος αδιευκρίνιστο*»²⁸. Αυτό που επί του παρόντος παραμένει αδιευκρίνιστο δεν είναι το καθεστώς της, αλλά το μέλλον της.

73. Δεν συμφωνώ ούτε με τον χαρακτηρισμό της Δυτικής Σαχάρας από το Γενικό Δικαστήριο ως «διαφιλονικούμενης περιοχής», στις σκέψεις 117, 141, 142, 165, 198, 205, 210, 211, 215, 217, 220, 222, 223 και 227 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

74. Σε αντιδιαστολή προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Ιουλίου 1995, Οδηγήτρια κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-572/93, EU:T:1995:131)²⁹, όπου περιλαμβάνονται οι όροι «zone litigieuse» (επίδικη ζώνη) στη γαλλική αλλά «zone in dispute» στην αγγλική (πράγμα που θα μπορούσε να εξηγήσει το γλωσσικό ολίσθημα του Γενικού Δικαστηρίου στην παρούσα υπόθεση), εδώ δεν πρόκειται για σύγκρουση ως προς τη χάραξη των συνόρων αλλά για τον καθορισμό των συνεπειών που πρέπει να αντληθούν από το καθεστώς της Δυτικής Σαχάρας ως μη αυτόνομη περιοχή υπό την έννοια του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών³⁰.

75. Υπό την ιδιότητα αυτή, η Δυτική Σαχάρα έχει, δυνάμει του εν λόγω Χάρτη, «χωριστό και διακριτό καθεστώς από αυτό του εδάφους της χώρας η οποία ασκεί τη διοίκηση επ' αυτής [...] για όσο χρονικό διάστημα ο λαός [...] της μη αυτόνομης περιοχής δεν ασκεί το δικαίωμά του αυτοδιαθέσεως συμφώνως προς τον Χάρτη [των Ηνωμένων Εθνών] και, ειδικότερα, συμφώνως προς τις αρχές και τους σκοπούς του»³¹.

76. Κατά συνέπεια, όπως υποστήριξε η Επιτροπή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου³², το εδαφικό πεδίο εφαρμογής των συμφωνιών αυτών δεν μπορεί να καλύψει τη Δυτική Σαχάρα, χωρίς ρητή επέκταση, η οποία δεν υφίσταται εν προκειμένω³³.

77. Η πρακτική των κρατών που έχουν ή αναλαμβάνουν την ευθύνη της διοικήσεως των μη αυτόνομων περιοχών έχει ιδιαίτερη σημασία συναφώς, εφόσον είναι τα μόνα κράτη τα οποία μπορούν να αναπτύξουν πρακτική ως προς το ζήτημα αυτό³⁴.

28 — Η υπογράμμιση δική μου.

29 — Η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου επικυρώθηκε με τη διάταξη του Δικαστηρίου της 28ης Νοεμβρίου 1996, Οδηγήτρια κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-293/95 P, EU:C:1996:457). Η υπόθεση αφορούσε τη σύναψη από την Ένωση αλιευτικών συμφωνιών με τη Δημοκρατία της Σενεγάλης και με τη Δημοκρατία της Γουϊνέας-Μπισάου, των οποίων οι διατάξεις δεν απέκλειαν από το εδαφικό πεδίο εφαρμογής τους τις θαλάσσιες ζώνες που αποτελούσαν το αντικείμενο αμοιβαίων διεκδικήσεων από τα δύο κράτη. Με το αποζημιωτικό της αίτημα, η ενάγουσα προσήψε στο Συμβούλιο και την Επιτροπή ότι δεν απέκλειαν την επίδικη ζώνη από τις επίδικες συμφωνίες μέχρι την έκδοση της σχετικής αποφάσεως του Διεθνούς Δικαστηρίου.

30 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, την απόφαση R (Western Sahara Campaign UK) v The Commissioners for Her Majesty's Revenue & Customs and The Secretary of State for the Environment, Food and Rural Affairs [2015] EWHC 2898 (Admin), σκέψη 39, η οποία κατέληξε στην εκκρεμή ενώπιον του Δικαστηρίου υπόθεση Western Sahara Campaign (C-266/16).

31 — Διακήρυξη σχετικά με τις αρχές του διεθνούς δικαίου για τις φιλικές σχέσεις και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, εγκριθείσα με το ψήφισμα 2625 (XXV), της 24ης Οκτωβρίου 1970, της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ.

32 — Βλ. σκέψη 75 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

33 — Σε αντιδιαστολή, για παράδειγμα, κατά την άποψη της Επιτροπής, προς τη συμφωνία αλιευτικής συμπράξεως μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και του Βασιλείου του Μαρόκου, που ενεκρίθη εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΚ) 764/2006 του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2006 (ΕΕ 2006, L 141, σ. 1), όπου χρησιμοποιούνται ευρύτεροι όροι («ύδατα που υπάγονται στην κυριαρχία ή τη δικαιοδοσία του Βασιλείου του Μαρόκου» και «ύδατα υπό μαροκινή δικαιοδοσία»), όπερ σημαίνει ότι η πρόθεση των μερών ήταν να εφαρμοστεί στα ύδατα που υπάγονται στη δικαιοδοσία του Μαρόκου (βλ. άρθρο 2, στοιχείο α', και άρθρο 11 της συμφωνίας αυτής), με συνέπεια να περιλαμβάνει και τα ύδατα της Δυτικής Σαχάρας.

34 — Τη σημασία της πρακτικής αυτής τόνισε το Διεθνές Δικαστήριο στην απόφασή του της 20ής Φεβρουαρίου 1969, στις υποθέσεις της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Βασιλείου της Δανίας· Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών), CII Recueil 1969, σ. 3, αναφερόμενο στην πρακτική των κρατών «τα οποία έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον» (σκέψη 74).

78. Στο πλαίσιο αυτό, η πρακτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, της Νέας Ζηλανδίας, της Γαλλικής Δημοκρατίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία, εφόσον είναι τα τέσσερα κράτη³⁵ που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του ΟΗΕ³⁶ με τις διοικούσες αρχές και διοικούν δεκαέξι από τις δεκαεπτά μη αυτόνομες περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονται στον κατάλογο του παραρτήματος της εν λόγω εκθέσεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ³⁷.

79. Κατά την πρακτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, της Νέας Ζηλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας³⁸, των περισσότερων δηλαδή από τις υφιστάμενες διοικούσες αρχές, οι οποίες ασκούν τη διοίκηση επί της πλειονότητας των μη αυτόνομων περιοχών, οποιαδήποτε εφαρμογή συνθηκών ή συμφωνιών στις μη αυτόνομες περιοχές υπόκειται σε ρητή επέκταση κατά την κύρωσή τους³⁹.

80. Λαμβανομένου όμως υπόψη ότι η Ένωση θεωρεί τη Δυτική Σαχάρα ως μη αυτόνομη περιοχή, καμία ρητή επέκταση των συμφωνιών συνδέσεως και ελευθερώσεως σε σχέση με την περιοχή αυτή δεν προβλέφθηκε ούτε από τις συμφωνίες αυτές, ούτε, κατά την κύρωσή τους, από το Βασίλειο του Μάροκου.

35 — Δεν λαμβάνω υπόψη το Βασίλειο της Ισπανίας, το οποίο επίσης περιλαμβάνεται στον κατάλογο του παραρτήματος της από 1ης Φεβρουαρίου 2016 εκθέσεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις «Πληροφορίες σχετικά με τις περιοχές, οι οποίες διαβιβάστηκαν κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών» (Α/71/68), εφόσον θεωρεί αυτό απαλλαγμένο, από τις 26 Φεβρουαρίου 1976, οποιασδήποτε ευθύνης διεθνούς χαρακτήρα ως προς τη διοίκησή που άσκησε στη Δυτική Σαχάρα.

36 — Βλ. τον κατάλογο του παραρτήματος της από 1ης Φεβρουαρίου 2016 εκθέσεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις «Πληροφορίες σχετικά με τις περιοχές, οι οποίες διαβιβάστηκαν κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών» (Α/71/68).

37 — Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ασκούν τη διοίκηση στο έδαφος της Γκουάμ, των Αμερικανικών Παρθένων Νήσων και της Αμερικανικής Σαμόα. Η Νέα Ζηλανδία ασκεί τη διοίκηση στο Τοκελάου. Η Γαλλική Δημοκρατία ασκεί τη διοίκηση στη Νέα Καληδονία και στη Γαλλική Πολυνησία. Το Ηνωμένο Βασίλειο ασκεί τη διοίκηση στην Ανγκουίλα, στις Βερμούδες, στο Γιβραλτάρ, στις Νήσους Κέιμαν, στις Νήσους Φώκλαντ, στις Νήσους Τερκς και Κάικος, στις Βρετανικές Παρθένους Νήσους, στο Μονσεράτ, στις Νήσους Πίτκαιρν και Αγία Ελένη. Η δέκατη έβδομη μη αυτόνομη περιοχή είναι η Δυτική Σαχάρα.

38 — Μόνον η Γαλλική Δημοκρατία ακολουθεί άλλη πρακτική, καθόσον η Γαλλική Κυβέρνηση διευκρίνισε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι οι συνθήκες που συνάπτει η Γαλλική Δημοκρατία εφαρμόζονται στη Νέα Καληδονία και στη Γαλλική Πολυνησία, πλην ρητής εξαιρέσεως.

39 — Βλ. «Guidelines on extension of treaties to overseas territories» της 19ης Μαρτίου 2013 του Foreign & Commonwealth Office του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.gov.uk/government/publications/guidelines-on-extension-of-treaties-to-overseas-territories>. Βλ., επίσης, υπό την έννοια αυτή, «Federal Tax Laws and Issues Related to the United States Territories» της 15ης Μαΐου 2012 της Joint Committee on Taxation του Κογκρέσου των Ηνωμένων Πολιτειών, διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο <https://www.jct.gov/publications.html?func=startdown&id=4427>. Βλ. επίσης, υπό την έννοια αυτή, «External Relations and International Legal Obligations» στον δικτυακό τόπο της Κυβερνήσεως του Τοκελάου (<http://www.tokelau.org.nz/About+Us/Government.html>).

81. Εξάλλου, η άποψή μου επιρρωννύεται από τη θέση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, της Δημοκρατίας της Ισλανδίας, του Βασιλείου της Νορβηγίας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, οι οποίες θεωρούν επίσης ότι η Δυτική Σαχάρα δεν εμπίπτει στο εδαφικό πεδίο εφαρμογής των συμφωνιών ελεύθερων συναλλαγών τις οποίες συνήψαν με το Βασίλειο του Μαρόκου⁴⁰, έστω και αν αυτές οι συμφωνίες, όπως η συμφωνία συνδέσεως, δεν αποκλείουν ρητώς τη Δυτική Σαχάρα από το εδαφικό πεδίο εφαρμογής τους⁴¹.

82. Εκ των ανωτέρω συνάγω ότι η Δυτική Σαχάρα δεν μπορεί να αποτελέσει μέρος του εδάφους του Βασιλείου του Μαρόκου υπό την έννοια του άρθρου 94 της Συμφωνίας συνδέσεως. Κατά συνέπεια, οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως δεν έχουν εφαρμογή επ' αυτής.

ii) Η μη αναγνώριση, από την Ένωση και τα κράτη μέλη της, της κυριαρχίας του Βασιλείου του Μαρόκου στη Δυτική Σαχάρα

83. Όπως υποστήριξαν το Συμβούλιο και η Επιτροπή ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου⁴², και εξακολουθούν να υποστηρίζουν ενώπιον του Δικαστηρίου, ουδέποτε η Ένωση και τα κράτη μέλη της αναγνώρισαν ότι η Δυτική Σαχάρα αποτελούσε τμήμα του εδάφους του Βασιλείου του Μαρόκου ή ότι ενέπιπτε στην κυριαρχία του.

84. Το Συμβούλιο όμως δεν εξηγεί πώς θα ήταν, από νομικής απόψεως, δυνατόν να εφαρμοστεί σε δεδομένη περιοχή μια συμφωνία που συνήφθη με τρίτη χώρα χωρίς να αναγνωρίζεται οποιαδήποτε αρμοδιότητα ή νομική εξουσία της χώρας αυτής επί της οικείας περιοχής, και μάλιστα χωρίς καν να επικαλείται τα άρθρα 34 έως 36 της Συμβάσεως της Βιέννης, ούτε να αποδεικνύει την εφαρμογή τους στη συγκεκριμένη περίπτωση.

85. Αντιθέτως, φρονώ ότι η δυνατότητα εφαρμογής συνεπάγεται, λογικά και αναπόφευκτα, αναγνώριση.

40 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, την επιστολή του Εκτελεστικού Γραφείου του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Executive Office of the President) της 20ής Ιουλίου 2004 στο μέλος του Κογκρέσου Joseph R. Pitts, κατά την οποία «[οι] Ηνωμένες Πολιτείες και πολλές άλλες χώρες δεν αναγνωρίζουν τη μαροκινή κυριαρχία στη Δυτική Σαχάρα [...]. [Η συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών] θα εφαρμοστεί στο εμπόριο με [το Βασίλειο του Μαρόκου] και στις επενδύσεις στο έδαφος του [Βασιλείου του Μαρόκου], όπως αναγνωρίζεται διεθνώς και δεν θα περιλάβει τη Δυτική Σαχάρα» («The United States and many other countries do not recognize Moroccan sovereignty over Western Sahara [...] The [free trade agreement] will cover trade and investment in the territory of Morocco as recognized internationally, and will not include Western Sahara»). Η επιστολή αυτή είναι διαθέσιμη στον δικτυακό τόπο του επισήμου δελτίου του Κογκρέσου (<https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CREC-2004-07-22/pdf/CREC-2004-07-22-pt2-PgH6615-4.pdf#page=13>). Βλ. επίσης, στο πνεύμα αυτό, την από 11 Μαΐου 2010 απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών του Βασιλείου της Νορβηγίας σε κοινοβουλευτική ερώτηση, κατά την οποία «[δ]εδομένου ότι το [Βασίλειο του Μαρόκου] δεν ασκεί διεθνώς αναγνωρισμένη κυριαρχία στη Δυτική Σαχάρα, η περιοχή αυτή δεν θεωρείται ως τμήμα του εδάφους του [Βασιλείου του] Μαρόκου στο πλαίσιο της [συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών]. Επομένως, [η συμφωνία αυτή] δεν εφαρμόζεται στα προϊόντα που προέρχονται από τη Δυτική Σαχάρα» (βλ. δικτυακό τόπο του Νορβηγικού Κοινοβουλίου <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporstmal/Skriftlige-sporstmal-og-svar/Skriftlig-sporstmal/?qid=46630>). Βλ. επίσης, στο πνεύμα αυτό, την από 15 Μαΐου 2013 γνώμη του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου της Ελβετικής Συνομοσπονδίας, κατά την οποία «[οι συμφωνίες ελευθέρων συναλλαγών ΕΖΕΣ-Μαρόκου και Ελβετίας-Μαρόκου] εφαρμόζονται αποκλειστικά στο έδαφος του Βασιλείου του Μαρόκου. Η περιοχή της Δυτικής Σαχάρας είναι, σύμφωνα με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, «μη αυτόνομη περιοχή» και δεν αποτελεί τμήμα του εδάφους του [Βασιλείου του] Μαρόκου. Αν τα εμπόρευμα δεν συνάδουν προς τους κανόνες της εν λόγω συμφωνίας σχετικά με την καταγωγή τους (παραδείγματος χάρι, διότι παρήχθησαν στη Δυτική Σαχάρα) και, παρά το γεγονός αυτό, χορηγήθηκαν παραπλανητικές αποδείξεις καταγωγής στο πλαίσιο της εν λόγω συμφωνίας (καταγωγή Μαρόκου) τότε, κατόπιν νομικής πιστοποίησης μετά από διαδικασία ελέγχου, δεν θα παρέχεται η προτιμησιακή μεταχείριση» (βλ. δικτυακό τόπο του Ελβετικού Κοινοβουλίου <https://www.parlament.ch/fr/ratsbetrieb/suche-curia-vista/geschaefte?AffairId=20133178>). Βλ. επίσης, στο πνεύμα αυτό, την από 18 Απριλίου 2016 απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών της Δημοκρατίας της Ισλανδίας σε κοινοβουλευτική ερώτηση: «[σ]υμφωνούμε με την ερμηνεία της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της ΕΖΕΣ και του Μαρόκου στην οποία προέβησαν οι νορβηγικές και ελβετικές αρχές, κατά την οποία [η συμφωνία αυτή] δεν καλύπτει τα προϊόντα που προέρχονται από τη Δυτική Σαχάρα» (βλ. δικτυακό τόπο του Ισλανδικού Κοινοβουλίου <http://www.althingi.is/altext/raeda/145/rad20160418T160934.html>).

41 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, το άρθρο 2.1 της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών που συνήφθη στις 15 Ιουνίου 2004 στην Ουάσιγκτον D.C. μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και του Βασιλείου του Μαρόκου («[e]xcept as otherwise provided, this Chapter applies to trade in goods of a Party») και το άρθρο 36 της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών που συνήφθη στις 19 Ιουνίου 1997 στη Γενεύη μεταξύ των κρατών της ΕΖΕΣ και του Βασιλείου του Μαρόκου («[η] παρούσα συμφωνία εφαρμόζεται στο έδαφος των κρατών που είναι συμβαλλόμενα μέρη, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του πρωτοκόλλου Ε» το οποίο εξουσιοδοτεί το Βασίλειο της Νορβηγίας να εξαιρέσει το έδαφος του Svalbard από την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών).

42 — Βλ. σκέψεις 74, 75 και 81 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

86. Εξάλλου, αδυνατώ να δεχθώ τη γραμμή «εφαρμογή χωρίς αναγνώριση», με την οποία το Συμβούλιο επιχειρεί να συγκεράσει τη δυνατότητα εφαρμογής ή την εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών στη Δυτική Σαχάρα με τη βούληση να μη λάβει θέση ως προς το ζήτημα τυχόν αναγνωρίσεως από την Ένωση και τα κράτη μέλη ότι η Δυτική Σαχάρα αποτελεί τμήμα του Βασιλείου του Μαρόκου. Αυτή η μη αναγνώριση αποκλείει οριστικά και αμετάκλητα το ενδεχόμενο να είχε η Ένωση την πρόθεση, κατά τις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη των συμφωνιών συνδέσεως και ελευθερώσεως, να τύχουν οι συμφωνίες αυτές εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα.

iii) Τι θα πρέπει να ισχύει στην περίπτωση de facto εφαρμογής στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας, η οποία θα εξελισσόταν σε «μεταγενέστερη πρακτική»;

87. Στη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το Front Polisario επικαλέσθηκε την ύπαρξη πρακτικής, υπό την έννοια ότι οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως εφαρμόζονταν de facto στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας, πράγμα που το Συμβούλιο και η Επιτροπή επιβεβαίωσαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου⁴³ και επανέλαβαν ενώπιον του Δικαστηρίου⁴⁴.

88. Εκτιμώ ότι αυτό δεν αρκεί για να επεκταθεί το πεδίο εφαρμογής των ως άνω συμφωνιών στη Δυτική Σαχάρα, όπως δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

89. Είναι αληθές ότι, παρά το γεγονός ότι μια «μεταγενέστερη πρακτική» υπό την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Βιέννης⁴⁵ μπορεί να ληφθεί υπόψη ως συμπληρωματική ένδειξη για τον τρόπο που πρέπει να ερμηνευθεί το κείμενο συμφωνίας υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού της, η ίδια η πρακτική δεν έχει καθ' εαυτήν αποφασιστική σημασία⁴⁶.

90. Όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, τα στοιχεία σχετικά με την ακολουθούμενη από την Ένωση και από το Βασίλειο του Μαρόκου πρακτική ως προς την εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών στη Δυτική Σαχάρα, τα οποία εξέτασε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 78 έως 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεν καθιστούν την εφαρμογή αυτή «μεταγενέστερη πρακτική» υπό την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Βιέννης⁴⁷.

43 — Βλ. σκέψη 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

44 — Βλ. σημεία 65 (για την Επιτροπή) και 67 (για το Συμβούλιο) των προτάσεών μου.

45 — Αν και το άρθρο 31, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής προβλέπει ότι «[η] συνθήκη δέον να ερμηνεύεται καλή τη πίστει, συμφώνως προς την συνήθη έννοιαν ήτις δίδεται εις τους όρους της συνθήκης, εν τω συνόλω αυτών και υπό το φως του αντικειμένου και του σκοπού της», στην παράγραφο 3, στοιχείο β', του άρθρου αυτού ορίζεται ότι «[ο]μού μετά του συνόλου της συνθήκης δέον να λαμβάνονται υπ' όψιν [...] πάσα μεταγενεστέρα πρακτική ακολουθηθείσα υπό των συμβαλλομένων μερών κατά την εφαρμογήν της συνθήκης, η οποία συνιστά συμφωνίαν αυτών ως προς την ερμηνείαν ταύτης».

46 — Βλ. Air Transport Services Agreement Arbitration (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατά Ιταλικής Δημοκρατίας), 1965, Recueil des sentences arbitrales, τόμος XVI, σ. 75, σ. 99, στηριζόμενη στη γνωμοδότηση του Διαρκούς Δικαστηρίου Διεθνούς Δικαιοσύνης, της 12ης Αυγούστου 1922, επί της αρμοδιότητας της Διεθνούς Οργανώσεως Εργασίας (ΔΟΕ) για τη διεθνή ρύθμιση των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων στη γεωργία (CPIJ, σειρά Β, σ. 39-41).

47 — Αν και το άρθρο 31, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής προβλέπει ότι «[η] συνθήκη δέον να ερμηνεύεται καλή τη πίστει, συμφώνως προς την συνήθη έννοιαν ήτις δίδεται εις τους όρους της συνθήκης, εν τω συνόλω αυτών και υπό το φως του αντικειμένου και του σκοπού της», κατά την παράγραφο 3, στοιχείο β', αυτής, «[ο]μού μετά του συνόλου της συνθήκης δέον να λαμβάνονται υπ' όψιν [...] πάσα μεταγενεστέρα πρακτική ακολουθηθείσα υπό των συμβαλλομένων μερών κατά την εφαρμογήν της συνθήκης, η οποία συνιστά συμφωνίαν αυτών ως προς την ερμηνείαν ταύτης».

91. Στο πλαίσιο αυτό, δεν συμφωνώ με την ερμηνεία του διεθνούς δικαίου στην οποία προέβη το Δικαστήριο με την απόφαση της 11ης Μαρτίου 2015, *Oberto και O’Leary* (C-464/13 και C-465/13, EU:C:2015:163), όπου έκρινε ότι, «όπως προκύπτει από τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, η κάθε μεταγενέστερη πρακτική που ακολουθείται κατά την εφαρμογή συνθήκης *μπορεί να υπερισχύσει του σαφούς γράμματος της εν λόγω συνθήκης* αν η πρακτική αυτή απηχεί τη συμφωνία των μερών [ΔΔ, υπόθεση *temple de Préah Vihéar* (Καμπότζη κατά Ταϊλάνδης), απόφαση της 15ης Ιουνίου 1962, *Recueil* 1962, σ. 6]»⁴⁸.

92. Επισημαίνω, κατ’ αρχάς, ότι η απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στην υπόθεση του ναού *Préah Vihéar* είναι προγενέστερη της Συμβάσεως της Βιέννης, η οποία υπογράφηκε το 1969. Κατά συνέπεια, δεν θα ήταν δυνατό να αφορά άμεσα την ερμηνεία του άρθρου 31, παράγραφος 3, στοιχείο β’, της Συμβάσεως αυτής, δηλαδή διατάξεως η οποία δεν υφίστατο κατά τον χρόνο εκείνο.

93. Στη συνέχεια, δεν διακρίνω κανένα σημείο της αποφάσεως αυτής από το οποίο να συνάγεται ότι το Διεθνές Δικαστήριο δέχθηκε, ρητώς ή σιωπηρώς, ότι η μεταγενέστερη πρακτική όσον αφορά την εφαρμογή συνθήκης μπορούσε να κατισχύσει του σαφούς γράμματός της.

94. Τέλος, ακόμη και αν η διάταξη αυτή συνιστά έκφραση ενός κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου, επιβάλλεται να τονιστεί ότι οι διαπιστώσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου δεν αφορούσαν το ζήτημα αν μεταγενέστερη πρακτική μπορούσε να κατισχύσει του σαφούς γράμματος μιας συνθήκης εφόσον απηχούσε τη συμφωνία των μερών.

95. Αντιθέτως, η συγκεκριμένη απόφαση είναι μία από τις βασικότερες αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου σχετικά με τις έννοιες του *estoppel* ή της συγκαταθέσεως στο διεθνές δίκαιο⁴⁹, οι οποίες είναι εντελώς διαφορετικές από εκείνη της «μεταγενέστερης πρακτικής».

96. Εκτιμώ ότι είναι αδύνατον μια «μεταγενέστερη πρακτική», αντίθετη στη συνήθη έννοια του γράμματος μιας συμφωνίας, να υπερισχύσει του γράμματος αυτού, εκτός αν συνιστά πρακτική που γνωρίζουν και αποδέχονται τα μέρη, αρκούντως διαδεδομένη και μακράς διάρκειας ώστε να συνιστά καθ’ εαυτήν νέα συμφωνία. Τα στοιχεία, πάντως, τα οποία περιέχονται στον φάκελο της παρούσας υποθέσεως και εξετάστηκαν από το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 78 έως 87 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν αρκούν για να αποδείξουν την ύπαρξη τέτοιας πρακτικής.

97. Πρώτον, η απάντηση η οποία δόθηκε εξ ονόματος της Επιτροπής από την Ύπατη Εκπρόσωπο της Ένωσης για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφάλειας, αντιπρόεδρο της Επιτροπής, Catherine Ashton, στις γραπτές ερωτήσεις των μελών του Κοινοβουλίου με στοιχεία αναφοράς E-001004/11, P-001023/11 και E-002315/11 (EE 2011, C 286 E, σ. 1), και παρατίθεται στη σκέψη 78 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, δεν συνιστά, ως δήλωση, πρακτική, υπό την έννοια εφαρμογής των συμφωνιών συνδέσεως και ελευθερώσεως. Επιπλέον, κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, το Συμβούλιο δεν υποστήριξε τη θέση που είχε διατυπωθεί στην απάντηση αυτή, ότι δηλαδή το Βασίλειο του Μαρόκου ήταν η *de facto* διοικούσα αρχή της Δυτικής Σαχάρας.

48 — Σκέψη 61 (η υπογράμμιση δική μου). Ο ναός του *Préah Vihéar* υψώνεται σε μια προεξοχή με την ίδια ονομασία, στο ανατολικό τμήμα της οροσειράς *Dangrek*, η οποία συνιστά το σύνορο μεταξύ του Βασιλείου της Καμπότζης στον νότο και του Βασιλείου της Ταϊλάνδης στον βορρά. Το 1904, η Γαλλική Δημοκρατία, της οποίας το Βασίλειο της Καμπότζης ήταν τότε προτεκτοράτο, και το Βασίλειο του Σιάμ (πρώην ονομασία του Βασιλείου της Ταϊλάνδης), υπέγραψαν σύμβαση η οποία προέβλεπε τη σύσταση μικτής επιτροπής επιφορτισμένης με τη χάραξη των συνόρων μεταξύ των δύο περιοχών. Σύμφωνα με τη σύμβαση αυτή, τα σύνορα ακολουθούσαν τη διαχωριστική γραμμή των υδάτων μεταξύ των λεκανών απορροής του *Nam Sen* και του *Mékong*. Παρά το γεγονός ότι, κατά την οικεία διάταξη της συμβάσεως, ο εν λόγω ναός βρισκόταν στο ταϊλανδικό έδαφος, η μικτή επιτροπή τον τοποθέτησε στο καμποτζιανό έδαφος. Μετά την ανεξαρτησία του Βασιλείου της Καμπότζης, το Βασίλειο της Ταϊλάνδης κατέλαβε τον ως άνω ναό το 1954.

49 — Βλ., για παράδειγμα, Crawford, J., *Brownlie’s Principles of Public International Law*, 8e éd., Oxford University Press, Oxford, 2012, σ. 419 έως 421. Μολονότι κατά τη μικτή επιτροπή, ο ναός βρισκόταν στο καμποτζιανό έδαφος, το Βασίλειο της Ταϊλάνδης ουδέποτε διαμαρτυρήθηκε για τον χάρτη τον οποίο ετοίμασε η επιτροπή αυτή και της υπέβαλε η Γαλλική Κυβέρνηση. Ελλείψει της παραμικρής διαμαρτυρίας εκ μέρους του Βασιλείου της Ταϊλάνδης, το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι η χώρα αυτή τον είχε αποδεχθεί σιωπηρώς και δεν είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει την κυριαρχία του Βασιλείου της Καμπότζης επί του εν λόγω ναού. Βλ., στο ίδιο πνεύμα, σκέψεις 22, 23 και 25 έως 35 της αποφάσεως αυτής.

98. Δεύτερον, ούτε οι επισκέψεις του Γραφείου Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων της Επιτροπής στη Δυτική Σαχάρα, στις οποίες αναφέρεται το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 79 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, συνιστούν εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών, εφόσον δεν προβλέπονταν στις συμφωνίες αυτές και δεν μπορούν, κατά την Επιτροπή, να ληφθούν υπόψη ως ένδειξη ερμηνείας, εφόσον αφορούν όλα τα προϊόντα που εισέρχονται στο έδαφος της Ένωσης, ανεξαρτήτως του εφαρμοστέου σε αυτά τελωνειακού καθεστώτος.

99. Τρίτον, ούτε το γεγονός, στο οποίο αναφέρθηκε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 80 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, ότι 140 από τους Μαροκινούς εξαγωγείς που έλαβαν έγκριση από την Επιτροπή δυνάμει της συμφωνίας συνδέσεως είναι εγκατεστημένοι στη Δυτική Σαχάρα, συνιστά εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών, κατά μείζονα λόγο επειδή οι εξαγωγείς αυτοί έχουν εγκατάσταση και στο Μαρόκο, όπως αυτό αναγνωρίζεται από την Ένωση και τα κράτη μέλη της, οπότε έχουν ούτως ή άλλως το δικαίωμα να επωφελούνται των επίδικων συμφωνιών.

100. Τέλος, μολονότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή παραδέχθηκαν, όπως επισήμανε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 87 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, ότι η συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμοζόταν *de facto* στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας, η έκταση και η διάρκεια της εφαρμογής αυτής παραμένουν άγνωστες. Για να υπάρχει όμως «μεταγενέστερη πρακτική» υπό την έννοια του άρθρου 31, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Βιέννης, «είναι αναγκαίο να υφίσταται *αδιαμφισβήτητη σύγκλιση μεταξύ των απόψεων των μερών* και οι απόψεις αυτές να έχουν καθορίσει την έννοια διατάξεως της Συνθήκης»⁵⁰. Εν προκειμένω, τέτοια σύγκλιση δεν φαίνεται να υπάρχει, εφόσον, όπως διαπίστωσε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 100 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, «το Βασίλειο του Μαρόκου έχει τελείως διαφορετική αντίληψη των πραγμάτων» σε σχέση με την Ένωση⁵¹.

iv) Η αρχή ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη (pacta tertiis nec nocent nec prosunt)

101. Ελλείψει ρητής επεκτάσεως, η εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών στη Δυτική Σαχάρα θα ήταν αντίθετη και προς τη γενική αρχή του διεθνούς δικαίου ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*), η οποία, όπως έκρινε το Δικαστήριο στην απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2010, *Brita* (C-386/08, EU:C:2010:91)⁵², βρίσκει ειδική έκφραση στο άρθρο 34 της Συμβάσεως της Βιέννης.

102. Όπως ακριβώς το άρθρο 94 της επίδικης συμφωνίας συνδέσεως, το άρθρο 83 της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΕ-Ισραήλ ορίζει ότι «[ε]φαρμόζεται, αφενός, στ[ο] [έδαφος] [της Ένωσης] και, αφετέρου, στο έδαφος του Κράτους του Ισραήλ.».

50 — Βλ. απόφαση που εξέδωσε στις 14ης Ιανουαρίου 2003 το διαιτητικό δικαστήριο το οποίο συστήθηκε από την Κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας και τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (Unesco) για να αποφανθεί επί της φορολογικής μεταχειρίσεως των συντάξεων προς τους διαμένοντες στη Γαλλία συναξιούχους υπαλλήλους της UNESCO, *Recueil des sentences arbitrales*, τόμος XXV (2003), σ. 233, σκέψη 74. Η υπογράμμιση δική μου.

51 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, σημεία 63 έως 66 των προτάσεών μου.

52 — Η απόφαση αυτή, σχετικά με την Ευρωμεσογειακή Συμφωνία Συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και του Κράτους του Ισραήλ, αφετέρου, η οποία υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 20 Νοεμβρίου 1995 (ΕΕ 2000, L 147, σ. 3, στο εξής: Συμφωνία Συνδέσεως ΕΚ-Ισραήλ) αφορούσε την εξαγωγή προς την Ένωση αγαθών που παρασκευάζονται στη Δυτική Όχθη.

103. Υπενθυμίζω ότι, όπως στην παρούσα υπόθεση και παρά τη διαφορετική γνώμη του κράτους του Ισραήλ ως προς το θέμα αυτό, η Ένωση και τα κράτη μέλη της δεν αναγνωρίζουν ούτε την κυριαρχία του κράτους του Ισραήλ στο έδαφος της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας ούτε την ικανότητά του να το εκπροσωπεί διεθνώς και να συνάπτει συμφωνίες για λογαριασμό του και εξ ονόματός του, ως κατοχική δύναμη σε σχέση με τις περιοχές αυτές⁵³.

104. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι τα προϊόντα από τη Δυτική Όχθη δεν ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής της Συμφωνίας Συνδέσεως ΕΕ-Ισραήλ, «λαμβάνοντας υπόψη του, αφενός, την αρχή του γενικού διεθνούς δικαίου περί δεσμευτικής ισχύος των συνθηκών μόνο σε σχέση με τα συμβαλλόμενα μέρη [...] (pacta tertiis nec nocent nec prosunt) [...] και, αφετέρου, το γεγονός ότι η Ένωση είχε προβεί στη σύναψη Συμφωνίας Συνδέσεως και με την [Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ)] εξ ονόματος της Παλαιστινιακής Αρχής της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, της τελευταίας αυτής συμφωνίας ούσης εφαρμοστέας μεταξύ άλλων, βάσει των όσων όριζε, και επί του εδάφους της Δυτικής Όχθης»⁵⁴.

105. Η Δυτική Σαχάρα, δεδομένου ότι είναι μη αυτόνομη περιοχή υπό την έννοια του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, συνιστά τρίτο πρόσωπο (tertius) σε σχέση με την Ένωση και με το Βασίλειο του Μαρόκου.

106. Βεβαίως, η αρχή «pacta tertiis nec nocent nec prosunt» υπόκειται και σε εξαιρέσεις, ιδίως αυτές που έχουν κωδικοποιηθεί στα άρθρα 35 και 36 της Συμβάσεως της Βιέννης, σχετικά με τις συνθήκες οι οποίες προβλέπουν υποχρεώσεις ή δικαιώματα για τρίτα κράτη.

107. Εν προκειμένω, αν υποθεθεί ότι η συμφωνία ελευθερώσεως ήταν εφαρμοστέα στη Δυτική Σαχάρα, δεν θα δημιουργούσε υποχρέωση αλλά θα της παρείχε δικαίωμα, το οποίο θα συνίστατο στη δυνατότητα εξαγωγής προς την Ένωση, υπό το προτιμησιακό τελωνειακό καθεστώς της συμφωνίας αυτής, των προϊόντων που προέρχονται από το έδαφός της και καλύπτονται από την εν λόγω συμφωνία.

108. Όμως, κατά το άρθρο 36 της Συμβάσεως της Βιέννης, το οποίο αφορά τις συνθήκες που προβλέπουν δικαιώματα για τρίτους, δικαίωμα υπέρ τρίτου γεννάται μόνον εφόσον αυτός συναινεί, η δε συναίνεσή του μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη εφόσον δεν υπάρχει ένδειξη περί του αντιθέτου εκ μέρους του. Επιπλέον, πρέπει ο τρίτος να μπορεί να την εκφράσει, αλλά εφόσον η Δυτική Σαχάρα είναι μη αυτόνομη περιοχή και το Βασίλειο του Μαρόκου δεν θεωρεί ότι δεσμεύεται από το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η συγκατάθεσή της δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη χωρίς προηγούμενη διαβούλευση με τον λαό της ή με τους εκπροσώπους της, όπερ δεν συνέβη εν προκειμένω.

109. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι δεν έχει εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση η εξαίρεση την οποία εισάγει το άρθρο 36 της Συμβάσεως της Βιέννης από τη γενική αρχή του διεθνούς δικαίου ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη.

53 — Πράγματι, όπως έκρινε το Διεθνές Δικαστήριο στο σημείο 78 της γνωμοδοτήσεώς του της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της ανεγέρσεως τείχους στο κατεχόμενο παλαιστινιακό έδαφος, C.I.J. Recueil 2004, σ. 136: «[τ]α εδάφη που βρίσκονται μεταξύ της Πράσινης Γραμμής [...] και του πρώην ανατολικού συνόρου της Παλαιστίνης κατελήφθησαν από το Ισραήλ το 1967 κατά τη διάρκεια ένοπλης συρράξεως μεταξύ του Ισραήλ και της Ιορδανίας. Επομένως, κατά το εθιμικό διεθνές δίκαιο, επρόκειτο για κατεχόμενα εδάφη στα οποία το Ισραήλ είχε την ιδιότητα της κατοχικής δυνάμεως. Τα γεγονότα που συνέβησαν έκτοτε στα εδάφη αυτά [...] δεν επέφεραν καμία μεταβολή στην κατάσταση αυτή. Το σύνολο των εδαφών αυτών (περιλαμβανομένης και της Ανατολικής Ιερουσαλήμ) εξακολουθούν να αποτελούν κατεχόμενα εδάφη και το Ισραήλ διατήρησε εκεί την ιδιότητα της κατοχικής δυνάμεως».

54 — Σκέψη 96 της αναρριβασμένης αποφάσεως, η οποία παραπέμπει στις σκέψεις 44 έως 53 της αποφάσεως της 25ης Φεβρουαρίου 2010, Brita (C-386/08, EU:C:2010:91).

110. Κατά συνέπεια, κρίνοντας με τη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι «[ο]ι περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως διαφέρουν, στον βαθμό που, εν προκειμένω, η Ένωση δεν συνήψε Συμφωνία Συνδέσεως για τα προϊόντα [καταγωγής] Δυτικής Σαχάρας ούτε με το Front Polisario ούτε με κάποια άλλη χώρα ή οντότητα», το Γενικό Δικαστήριο διέκρινε μεν την παρούσα υπόθεση από εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 25ης Φεβρουαρίου 2010, Brita (C-386/08, EU:C:2010:91) πλην όμως δεν άντλησε το συνακόλουθο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών στη Δυτική Σαχάρα θα ήταν αντίθετη προς τη γενική αρχή ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη.

111. Πάντως, βάσει του άρθρου 94 της Συμφωνίας Συνδέσεως και της αρχής ότι οι συνθήκες δεσμεύουν μόνον τα συμβαλλόμενα μέρη, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούσε να στηριχθεί στο γεγονός ότι «η Συμφωνία Συνδέσεως [...] δεν περιλαμβάνει καμία ερμηνευτική ρήτρα και καμία άλλη διάταξη η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα να αποκλειστεί το έδαφος της Δυτικής Σαχάρας από το πεδίο εφαρμογής της»⁵⁵. Ούτε μπορούσε να αποφανθεί ότι το γεγονός ότι τα όργανα της Ένωσης δεν επέμειναν προκειμένου να περιληφθεί, «στο κείμενο της συμφωνίας που ενεκρίθη με την [επίμαχη] απόφαση [...], ρήτρα περί αποκλεισμού μιας τέτοιας εφαρμογής [...] καταδεικνύει ότι αποδέχονται [...] την ερμηνεία της Συμφωνίας Συνδέσεως [...] υπό την έννοια ότι οι συμφωνίες αυτές εφαρμόζονται εξίσου και επί του τμήματος της Δυτικής Σαχάρας που ελέγχεται από το Βασίλειο του Μαρόκου»⁵⁶.

112. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι πρέπει να γίνει δεκτό το πρώτο σκέλος του δεύτερου λόγου αναιρέσεως, σχετικά με την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα.

113. Ειδικότερα, καταλήγοντας με τη σκέψη 103 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η συμφωνία [ελευθερώσεως] εξεταζόμενη στο πλαίσιο [ό της], εφαρμόζεται και επί του εδάφους της Δυτικής Σαχάρας ή, ακριβέστερα, επί του μεγαλύτερου τμήματος της περιοχής αυτής το οποίο ελέγχεται από το Βασίλειο του Μαρόκου»⁵⁷, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, η οποία, κατ' εμέ, επιφέρει την αναίρεση της αποφάσεώς του.

114. Σε μια τέτοια περίπτωση, δεδομένου ότι η διαφορά είναι ώριμη προς εκδίκαση υπό την έννοια του άρθρου 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η προσφυγή ακυρώσεως του Front Polisario πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω ελλείψεως εννόμου συμφέροντος και ενεργητικής νομιμοποίησεως, εφόσον, αν η συμφωνία ελευθερώσεως δεν τυγχάνει εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα, η ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως δεν θα μπορούσε να της εξασφαλίσει κανένα όφελος ούτε να την επηρεάσει άμεσα και ατομικά.

115. Για την περίπτωση που το Δικαστήριο δεν ακολουθήσει την πρότασή μου ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως δεν τυγχάνουν εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα, θα αναλύσω, στη συνέχεια, τους υπόλοιπους λόγους της αιτήσεως αναιρέσεως.

55 — Σκέψη 101 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

56 — Σκέψη 102 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

57 — Η υπογράμμιση δική μου. Είναι πασίγνωστο ότι το Γενικό Δικαστήριο χρησιμοποίησε τον ρηματικό τύπο «s'appliquée» αντί του «est appliqué», επιλογή η οποία φαίνεται να αποτυπώνει τη θέση του στις σχετικές σκέψεις της αποφάσεως.

Επικουρικώς

1. Επί του πρώτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την ικανότητα του Front Polisario να είναι διάδικος ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

116. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, όπως προκύπτει από τη συλλογιστική του στις σκέψεις 34 έως 60 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το Front Polisario έπρεπε να θεωρηθεί ως νομικό πρόσωπο που είχε την ικανότητα να ζητήσει από τον δικαστή της Ένωσης την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως.

117. Συγκεκριμένα, υπογραμμίζουν κατ' αρχάς ότι το Front Polisario δεν έχει νομική προσωπικότητα δυνάμει του δικαίου είτε κάποιου κράτους μέλους είτε μιας τρίτης χώρας. Εν συνεχεία, εκφράζουν την άποψη ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ούτε ως υποκείμενο του διεθνούς δικαίου.

118. Τέλος, διατείνονται ότι, αν και η νομολογία⁵⁸ στην οποία στηρίχθηκε το Γενικό Δικαστήριο για να καταλήξει, με τις σκέψεις 48 έως 52 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι το Front Polisario είχε ικανότητα διαδίκου, αναγνωρίζει, κατ' εξαίρεση, δυνατότητα προσβάσεως στον δικαστή της Ένωσης υπέρ οντοτήτων που δεν διαθέτουν νομική προσωπικότητα, εντούτοις εξαρτά το παραδεκτό του ενδίκου βοηθήματός τους από δύο σωρευτικές προϋποθέσεις, εκ των οποίων το Front Polisario δεν πληροί τη δεύτερη, δηλαδή να το αντιμετωπίσαν η Ένωση και τα όργανά της ως διακριτό υποκείμενο που μπορεί να έχει δικά του δικαιώματα ή να υπόκειται σε υποχρεώσεις ή σε περιορισμούς (βλ. σκέψεις 52, 55 έως 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως)⁵⁹.

119. Κατά το Συμβούλιο και την Επιτροπή, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να διαπιστώσει ότι δεν συνέτρεχε η δεύτερη προϋπόθεση, εφόσον ούτε οι πράξεις που εξέδωσαν τα όργανα της Ένωσης αφορούσαν το Front Polisario, ούτε είχε το τελευταίο «αναγνωρισθεί ως συνομιλητής επ' ευκαιρία των διαπραγματεύσεων»⁶⁰ από τα όργανα αυτά.

120. Κατόπιν τούτου, ισχυρίζονται ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε, στη συνέχεια, σε πλάνη περί το δίκαιο, στηριζόμενο, στις σκέψεις 56 έως 59 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στην ιδιότητα του εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας, την οποία αναγνωρίζει στο Front Polisario η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, και στη συμμετοχή της οντότητας αυτής στις διαπραγματεύσεις σχετικά με το οριστικό καθεστώς της Δυτικής που διεξήχθησαν υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, για να καταλήξει στο παραδεκτό της προσφυγής.

121. Το Front Polisario αντιτείνει, πρώτον, ότι αποτελεί υποκείμενο του διεθνούς δικαίου, λαμβανομένης υπόψη της ιδιότητάς του ως εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος.

122. Δεύτερον, αμφισβητεί ότι το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με την ικανότητά του να είναι διάδικος πάσχει πλάνη περί το δίκαιο. Συναφώς παρατηρεί, πρώτον, ότι το Συμβούλιο δεν θέτει εν αμφιβόλω τη διαπίστωση του Γενικού Δικαστηρίου ότι το Front Polisario διαθέτει βάσει του καταστατικού του εσωτερική δομή που του διασφαλίζει την αναγκαία αυτοτέλεια προκειμένου να δρα ως υπεύθυνη οντότητα στις έννομες σχέσεις.

58 — Βλ. αποφάσεις της 8ης Οκτωβρίου 1974, *Union syndicale – Service public européen* κ.λπ. κατά Συμβουλίου (175/73, EU:C:1974:95) της 8ης Οκτωβρίου 1974, *Syndicat général du personnel des organismes européens* κατά Επιτροπής (18/74, EU:C:1974:96) της 28ης Οκτωβρίου 1982, *Groupeement des Agences de voyages* κατά Επιτροπής (135/81, EU:C:1982:371), και της 18ης Ιανουαρίου 2007, ΡΚΚ και ΚΝΚ κατά Συμβουλίου (C-229/05 P, EU:C:2007:32), καθώς και διάταξη της 14ης Νοεμβρίου 1963, *Lassalle* κατά Κοινοβουλίου (15/63, EU:C:1963:47).

59 — Η πρώτη προϋπόθεση απαιτεί να διαθέτει η επίμαχη οντότητα καταστατικό και εσωτερική δομή που να της διασφαλίζουν την αναγκαία αυτοτέλεια προκειμένου να δρα ως υπεύθυνη οντότητα στις έννομες σχέσεις (βλ. σκέψεις 53 και 54 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

60 — Σκέψη 49 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

123. Δεύτερον, εκτιμά, κατ' ουσίαν, ότι ήταν δικαιολογημένο το συμπέρασμα του Γενικού Δικαστηρίου ότι η ικανότητα δικαίου του Front Polisario σήμαινε ότι είχε εν προκειμένω τη δυνατότητα να απευθυνθεί στον δικαστή της Ένωσης, εφόσον το ίδιο το Συμβούλιο και η ίδια η Επιτροπή αναγνώριζαν την ιδιότητά του ως εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας, ως μέρους στις διαπραγματεύσεις του ΟΗΕ σχετικά με το μέλλον της περιοχής αυτής, καθώς και ως νόμιμο συνομιλήτη της Ένωσης για το ζήτημα αυτό.

β) Εκτίμηση

124. Σημειώνω ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή αμφισβητούν εκείνο μόνον το τμήμα της συλλογιστικής του Γενικού Δικαστηρίου στο οποίο στηρίχθηκε η κρίση του ότι το Front Polisario είχε την ικανότητα διαδίκου, παρότι στερούνταν νομικής προσωπικότητας. Υπό την έννοια αυτή, δεν αμφισβητούν ότι το καταστατικό του Front Polisario του παρέχει τη δυνατότητα να ενεργεί ως οντότητα υπεύθυνη στις έννομες σχέσεις.

125. Υπενθυμίζω ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, το δίκαιο της Ένωσης αναγνωρίζει την ικανότητα διαδίκου σε οντότητες που δεν έχουν νομική προσωπικότητα. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με τη σκέψη 144 της αποφάσεως της 18ης Ιανουαρίου 2007, ΡΚΚ και ΚΝΚ κατά Συμβουλίου (C-229/05 P, EU:C:2007:32), «[κ]ατά τη θέσπιση των διατάξεων του Οργανισμού του Δικαστηρίου, και συγκεκριμένα του άρθρου του 21, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, και συγκεκριμένα του άρθρου του [120], και του Κανονισμού Διαδικασίας του [Γενικού Δικαστηρίου], και συγκεκριμένα του άρθρου του [76], δεν προβλέφθηκε η περίπτωση άσκησης προσφυγής από οργανώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα [...]. Όταν συντρέχει η εξαιρετική αυτή περίπτωση, οι δικονομικοί κανόνες που διέπουν το παραδεκτό των προσφυγών ακύρωσης πρέπει να εφαρμόζονται κατόπιν της αναγκαίας προσαρμογής τους προς τις περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης».

126. Δεν συμμερίζομαι, στο πλαίσιο αυτό, την άποψη την οποία διατυπώνει το Συμβούλιο στο σημείο 17 της αιτήσεως αναιρέσεως, όπου στηριζόμενο στη διάταξη της 3ης Απριλίου 2008, Landtag Schleswig-Holstein κατά Επιτροπής (T-236/06, μη δημοσιευθείσα, EU:T:2008:91), ισχυρίζεται ότι «το δίκαιο της Ένωσης μπορεί να απονείμει αυτοτελώς την ικανότητα διαδίκου *μόνον* όταν η νομική κατάσταση του προσφεύγοντος διέπεται *αποκλειστικά* από το δίκαιο της Ένωσης»⁶¹.

127. Σε αντίθεση προς τα όσα υποστηρίζει το Συμβούλιο, στη σκέψη 22 της ως άνω διατάξεως, η οποία επικυρώθηκε με τη διάταξη του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 2009, Landtag Schleswig-Holstein κατά Επιτροπής (C-281/08 P, EU:C:2009:728), το Γενικό Δικαστήριο έκρινε απλώς ότι «στην περίπτωση προσφυγών που ασκήθηκαν από περιφερειακές αρχές, το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά την ύπαρξη νομικής προσωπικότητας επί τη βάση του εθνικού δημοσίου δικαίου».

128. Εν προκειμένω όμως, το Front Polisario δεν είναι περιφερειακή αρχή επί της οποίας θα μπορούσε να έχει εφαρμογή η νομολογία αυτή, ούτε άλλωστε στηρίζει την ικανότητά του να είναι διάδικος σε εθνικό δίκαιο.

129. Μολονότι το γεγονός ότι το Front Polisario διαθέτει καταστατικό και εσωτερική δομή που του διασφαλίζουν την αναγκαία αυτοτέλεια δράσεως ως υπεύθυνης οντότητας στις έννομες σχέσεις δεν αμφισβητείται πράγματι από τους διαδίκους, το ζήτημα είναι αν η Ένωση και τα όργανά της αντιμετώπισαν το Front Polisario ως διακριτό υποκείμενο που μπορεί να έχει δικά του δικαιώματα ή να υπόκειται σε υποχρεώσεις ή σε περιορισμούς υπό την έννοια της νομολογίας στην οποία αναφέρεται η σκέψη 52 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως⁶².

61 — Η υπογράμμιση δική μου.

62 — Βλ. υποσημείωση 58 των προτάσεών μου.

130. Επιβάλλεται να σημειωθεί εκ προοιμίου ότι το ζήτημα της ικανότητας διαδίκου ενός οργανισμού τον οποίο αναγνωρίζει ο ΟΗΕ ως εκπρόσωπο του λαού μη αυτόνομης περιοχής δεν έχει ακόμη τεθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ικανότητα διαδίκου οντοτήτων που στερούνται νομικής προσωπικότητας. Επομένως, είναι φυσικό ότι, σε κάποιον βαθμό, η περίπτωση του Front Polisario δεν συμπίπτει απολύτως με εκείνες που έχουν απασχολήσει τη νομολογία αυτή.

131. Επισημαίνω συναφώς ότι η απόφαση της 28ης Οκτωβρίου 1982, *Groupement des Agences de voyages κατά Επιτροπής* (135/81, EU:C:1982:371) αφορούσε υπό σύσταση λουξεμβουργιανή εταιρία περιορισμένης ευθύνης, της οποίας την ικανότητα διαδίκου αμφισβήτησε η Επιτροπή. Με τη σκέψη 9 της αποφάσεώς του, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[η Επιτροπή] δεν [ηδύνατο] [...] να αμφισβητήσει την ικανότητα να είναι διάδικος μία *de facto* οντότης, στην οποία επέτρεψε να συμμετάσχει στον διαγωνισμό και στην οποία απηύθυνε απορριπτική απόφαση κατόπιν συγκριτικής εξετάσεως τού συνόλου των διαγωνιζομένων».

132. Στην παρούσα υπόθεση, το Συμβούλιο ουδέποτε δέχθηκε να συμμετάσχει το Front Polisario στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων της συμφωνίας ελευθερώσεως.

133. Ομοίως, η απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2007, *PKK και KNK κατά Συμβουλίου* (C-229/05 P, EU:C:2007:32) αφορούσε, ειδικότερα, το «*Kurdistan Workers' Party (PKK)*», στο οποίο η Ένωση είχε επιβάλει περιοριστικά μέτρα, ενώ αμφισβητούνταν η ίδια η ύπαρξή του.

134. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι «αν ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε, [...], ότι το PKK εξακολουθεί να έχει υπόσταση σε βαθμό επαρκή για να αποτελεί το αντικείμενο των περιοριστικών μέτρων του κανονισμού [...], η συνέπεια και η δικαιοσύνη επιβάλλουν να γίνει δεκτό ότι η εν λόγω οντότητα εξακολουθεί να έχει υπόσταση σε βαθμό επαρκή για να προσβάλει το μέτρο αυτό. Οποιοδήποτε άλλο συμπέρασμα θα είχε ως αποτέλεσμα τη δυνατότητα εγγραφής μιας οργάνωσης στον επίδικο κατάλογο χωρίς να της παρέχεται η δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά της εγγραφής αυτής»⁶³.

135. Στην παρούσα υπόθεση, η επίμαχη απόφαση, η οποία εγκρίνει διεθνή συμφωνία συναφθείσα μεταξύ της Ένωσης και του Βασιλείου του Μαρόκου, δεν αναφέρεται στο Front Polisario.

136. Μολονότι η περίπτωση του Front Polisario δεν εντάσσεται στο ίδιο πλαίσιο με τις αποφάσεις της 28ης Οκτωβρίου 1982, *Groupement des Agences de voyages κατά Επιτροπής* (135/81, EU:C:1982:371), και της 18ης Ιανουαρίου 2007, *PKK και KNK κατά Συμβουλίου* (C-229/05 P, EU:C:2007:32), ομοιάζει εντούτοις περισσότερο, κατά την άποψη μου, με την περίπτωση την οποία αφορούσε η απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 1974, *Union syndicale – Service public euroréen κ.λπ. κατά Συμβουλίου* (175/73, EU:C:1974:95).

137. Στη σκέψη 12 της αποφάσεως εκείνης, η οποία εκδόθηκε επί προσφυγής που άσκησε συνδικαλιστική οργάνωση χωρίς νομική προσωπικότητα με αίτημα την ακύρωση αποφάσεων για τον διορισμό ορισμένων υπαλλήλων, το Δικαστήριο απαρίθμησε ορισμένα στοιχεία που έπρεπε να ληφθούν υπόψη κατά τον έλεγχο της ικανότητας διαδίκου της οργάνωσης αυτής, μεταξύ των οποίων το γεγονός ότι «τα θεσμικά όργανα [της Ένωσης] την [είχαν] αναγνωρίσει ως συνομιλήτρια επ' ευκαιρία διαπραγματεύσεων σχετικών με τα προβλήματα που άπτονταν των συλλογικών συμφερόντων του προσωπικού», δηλαδή με πρόβλημα διαφορετικό (και ευρύτερο) από εκείνο το οποίο αφορούσε η προσφυγή.

63 — Σκέψη 112.

138. Ομοίως, ακόμη και αν η προσφυγή ακυρώσεως του Front Polisario ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου αφορά μόνον την απόφαση του Συμβουλίου περί συνάψεως της συμφωνίας ελευθερώσεως, το Front Polisario είναι ο ένας εκ των δύο συνομιλητών τους οποίους αναγνωρίζει ο ΟΗΕ, και, επομένως, όλα τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης⁶⁴, ενόψει του καθορισμού του μέλλοντος της Δυτικής Σαχάρας.

139. Επιπλέον, σκοπός της προσφυγής ακυρώσεως την οποία άσκησε το Front Polisario ήταν να προστατεύσει, ως αναγνωρισμένος από τον ΟΗΕ εκπρόσωπος του λαού της Δυτικής Σαχάρας, τα δικαιώματα που ο λαός αυτός αντλεί από το διεθνές δίκαιο, δηλαδή το δικαίωμά του για αυτοδιάθεση και για διαρκή κυριαρχία επί των φυσικών πόρων⁶⁵ της Δυτικής Σαχάρας⁶⁶.

140. Μέσω των αποφάσεων αυτών καθίσταται σαφές ότι το Δικαστήριο θέλησε να προσαρμόσει τη νομολογία του σε πολύ διαφορετικές περιστάσεις αντί να υιοθετήσει μια προσέγγιση τυπολατρική ή άκαμπτη, αφού η πραγματικότητα είναι πάντοτε πλουσιότερη από τη φαντασία των νομοθετών.

141. Η ως άνω ερμηνεία της νομολογίας του Δικαστηρίου δεν τίθεται εν αμφιβόλω από το επιχείρημα του Συμβουλίου και της Επιτροπής ότι ο πολιτικός χαρακτήρας των ζητημάτων που θέτει η παρούσα υπόθεση θα είχε ως συνέπεια να προβεί το Δικαστήριο σε πολιτικές μάλλον παρά σε νομικές αναλύσεις.

142. Συμμερίζομαι, επ' αυτού, την απάντηση του Διεθνούς Δικαστηρίου σε αντίστοιχο επιχείρημα το οποίο προβλήθηκε ενώπιόν του σε ανάλογη περίπτωση: «το [Διεθνές] Δικαστήριο φρονεί ότι το γεγονός ότι ένα νομικό ζήτημα έχει και πολιτικές πτυχές, “όπως συμβαίνει, λόγω της φύσεως των πραγμάτων, σε πολλά ζητήματα που ανακύπτουν στον διεθνή βίο”, δεν αρκεί για να αναιρέσει τον χαρακτήρα του ως “νομικού ζητήματος” και να “στερήσει από το Δικαστήριο μια αρμοδιότητα που του παρέχει ρητώς το καταστατικό του [...] Ανεξαρτήτως των πολιτικών πτυχών του ζητήματος που τίθεται, το [Διεθνές] Δικαστήριο δεν είναι δυνατό να μην αναγνωρίσει νομικό χαρακτήρα σε ένα ζήτημα το οποίο το καλεί να εκπληρώσει μια αποστολή ουσιωδώς δικαστική [...]»⁶⁷.

143. Για τους λόγους αυτούς, το Front Polisario μπορεί να είναι διάδικος ενώπιον των δικαστηρίων της Ένωσης, υπό την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

144. Επομένως, δεν είναι αναγκαίο να εξεταστεί αν το Front Polisario έχει ικανότητα διαδίκου ως εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα με νομική προσωπικότητα και ικανότητα δικαίου κατά το διεθνές δίκαιο.

64 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, τα ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στα οποία αναφέρεται το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 37 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως καθώς και τα ψηφίσματα της Συνελεύσεως Ίσης Εκπροσωπήσεως Αφρική-Καριβική-Ειρηνικός (ΑΚΕ)-ΕΕ στα οποία παραπέμπει το Front Polisario με την υποσημείωση 79 του υπομνήματός του επί της αιτήσεως αναιρέσεως.

65 — Η αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων ορίζεται ως «το δικαίωμα των λαών και των εθνών να χρησιμοποιούν και να διαθέτουν τους φυσικούς πόρους που εμπεριέχουν τα εδάφη τους για να διασφαλίσουν την ανάπτυξή τους και την ευημερία τους» [επιστολή της 29ης Ιανουαρίου 2002, που απηύθυνε στον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας ο αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας νομικών υποθέσεων, νομικός σύμβουλος (S/2002/161), σημείο 14]. Στη σκέψη 244 της αποφάσεώς του της 19ης Δεκεμβρίου 2005 στην υπόθεση *Activités armées sur le territoire du Congo* (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κατά Ουγκάντας), CII, *Recueil* 2005, σ. 168, το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή αυτή είχε τον χαρακτήρα αρχής του διεθνούς εθμικού δικαίου.

66 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, επιστολή της 29ης Ιανουαρίου 2002, την οποία απηύθυνε στον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας ο αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας νομικών υποθέσεων, νομικός σύμβουλος (S/2002/161), σημείο 24: «εάν οι φυσικοί πόροι μη αυτόνομων περιοχών αποτελούν αντικείμενο εκμεταλλεύσεως υπέρ των πληθυσμών των περιοχών αυτών, επ' ονόματί τους, ή σε διαβούλευση με τους εκπροσώπους τους, η εκμετάλλευση αυτή θεωρείται συμβατή με τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχουν οι δυνάμεις [που ασκούν τη διοίκηση αυτή] δυνάμει του [Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών] και σύμφωνη προς τα ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως, καθώς και προς την αρχή της “διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων” που καθιερώνεται με αυτά.»

67 — Γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 επί των εννόμων συνεπειών της ανεγέρσεως τείχους στο κατεχόμενο παλαιστινιακό έδαφος, CII, *Recueil* 2004, σ. 136, σημείο 41.

145. Πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι το γεγονός ότι το Front Polisario δεν έχει το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς του εθνικοαπελευθερωτικού μετώπου εντός της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ, όπως συνέβαινε με την Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ), δεν σημαίνει κατ' ανάγκην και αυτομάτως, όπως διατείνονται το Συμβούλιο και η Επιτροπή, ότι το Front Polisario στερείται νομικής προσωπικότητας κατά το διεθνές δίκαιο.

146. Αντιθέτως, η αναγνώρισή του ως εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος από πλείονα κράτη⁶⁸, ως εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ⁶⁹, η προσχώρησή του ως μέλους στη διεθνή οργάνωση «Αφρικανική Ένωση», η σύναψη συμφωνιών με την Ισλαμική Δημοκρατία της Μαυριτανίας και το Βασίλειο του Μαρόκου⁷⁰ και η δέσμευσή του ότι θα σεβαστεί τις Συμβάσεις της Γενεύης της 12ης Αυγούστου 1949 για την προστασία των θυμάτων του πολέμου, που εκδόθηκαν σύμφωνα με το άρθρο 96, παράγραφος 3, του πρόσθετου πρωτοκόλλου για την προστασία των θυμάτων των διεθνών ενόπλων συρράξεων της 8ης Ιουνίου 1977, συνηγορούν μάλλον υπέρ της αναγνώρισεως της νομικής προσωπικότητας την οποία το διεθνές δίκαιο επιφυλάσσει στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα.

147. Επομένως, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως είναι απορριπτέος.

2. Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο ως προς την ενεργητική νομιμοποίηση του Front Polisario

148. Αυτός ο λόγος αναιρέσεως περιλαμβάνει τρία διαφορετικά σκέλη, εκ των οποίων ανέλυσα μερικώς το πρώτο. Η επικουρική συλλογιστική μου προϋποθέτει ότι το Δικαστήριο απέρριψε την πρότασή μου.

α) Επί του πρώτου σκέλους, σχετικά με τη φύση της επίμαχης αποφάσεως

ι) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

149. Το Συμβούλιο επισημαίνει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε με τις σκέψεις 70 και 71 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η επίμαχη απόφαση ήταν νομοθετική πράξη. Το Συμβούλιο εκτιμά ότι η επίμαχη απόφαση δεν είναι νομοθετική πράξη, εφόσον η νομική της βάση, δηλαδή το άρθρο 207, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, σε συνδυασμό με το άρθρο 218, παράγραφος 6, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, δεν αναφέρεται ρητώς σε νομοθετική διαδικασία. Κατά το Συμβούλιο, δεν συνιστά ούτε κανονιστική πράξη, εφόσον δεν είναι γενικής εφαρμογής. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αφορά φυσικό και νομικό πρόσωπο άμεσα και ατομικά.

150. Το Front Polisario αντιτείνει στην επιχειρηματολογία του Συμβουλίου ότι σκοπός του τελευταίου είναι να γίνει δεκτό ότι δεν ισχύουν για την επίμαχη απόφαση οι εγγυήσεις που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης. Κατά το Front Polisario, αν η επίμαχη απόφαση δεν ήταν νομοθετική πράξη, θα ήταν οπωσδήποτε κανονιστική πράξη ως πράξη γενικής ισχύος.

68 — Για παράδειγμα, η Δημοκρατία του Μπενίν, η Δημοκρατία της Υεμένης, η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλγερίας, η Δημοκρατία του Πράσινου Ακρωτηρίου, η Λαϊκή Δημοκρατία του Λάος, η Γρενάδα, η Δημοκρατία της Τυνησίας, η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν και η Δημοκρατία της Ζάμπιας.

69 — Βλ. ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ για το ζήτημα της Δυτικής Σαχάρας, της 21ης Νοεμβρίου 1979 (A/RES/34/37), σημείο 7 και της 11ης Νοεμβρίου 1980 (A/RES/35/19), σημείο 10.

70 — Βλ., παραδείγματος χάρι, τη συμφωνία μεταξύ Μαυριτανών και Σαχράουι, που υπογράφηκε στο Αλγέρι στις 10 Αυγούστου 1979 μεταξύ της Ισλαμικής Δημοκρατίας της Μαυριτανίας και του Front Polisario, τη συμβιβαστική συμφωνία μεταξύ του Βασιλείου του Μαρόκου και του Front Polisario επί των εκκρεμών ζητημάτων σχετικά με την αναγνώριση, που υπογράφηκε στο Λονδίνο στις 19 και 20 Ιουλίου 1997 και η συμβιβαστική συμφωνία μεταξύ του Βασιλείου του Μαρόκου και του Front Polisario για τον στρατωνισμό των μονάδων, των αιχμαλώτων πολέμου και των πολιτικών κρατουμένων, που υπογράφηκε στη Λισσαβώνα στις 29 Αυγούστου 1997.

ii) Εκτίμηση

151. Όπως παρατηρεί το Συμβούλιο, το άρθρο 207, παράγραφος 4, και το άρθρο 108, παράγραφος 6, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, τα οποία συνιστούν τις νομικές βάσεις της επίμαχης απόφασης, δεν αναφέρονται ρητώς σε νομοθετική διαδικασία, συνήθη ή ειδική, όπως συμβαίνει, αντιθέτως, με τα άρθρα 203, 349 και 352 ΣΛΕΕ.

152. Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή δεν αρκεί για να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη απόφαση, η οποία έχει ως συνέπεια την εισαγωγή γενικών κανόνων στην έννομη τάξη της Ένωσης, δεν είναι νομοθετική πράξη.

153. Το άρθρο 289, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ ορίζει ως νομοθετικές «[τις] νομικές πράξεις που εκδίδονται με νομοθετική διαδικασία», δηλαδή τη συνήθη ή την ειδική νομοθετική διαδικασία.

154. Κατά το άρθρο 289, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ, η ειδική νομοθετική διαδικασία συνίσταται «στην έκδοση [...] αποφάσεως [...] από [το Συμβούλιο] με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου».

155. Το άρθρο 218, παράγραφος 6, στοιχείο α', σημείο i, ΣΛΕΕ ορίζει ότι «το Συμβούλιο εκδίδει απόφαση για τη σύναψη της συμφωνίας [...] μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου [στην περίπτωση] [των] συμφων[ιών] σύνδεσης».

156. Δεν αντιλαμβάνομαι πώς είναι δυνατόν η απαίτηση προηγούμενης εγκρίσεως εκ μέρους του Κοινοβουλίου να μη θεωρείται συμμετοχή του Κοινοβουλίου στη διαδικασία.

157. Το γεγονός ότι στο άρθρο 289, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ χρησιμοποιούνται οι όροι «[σ]τις ειδικές περιπτώσεις που προβλέπουν οι Συνθήκες» δεν σημαίνει, κατ' ανάγκη, ότι κάθε διάταξη της Συνθήκης ΛΕΕ η οποία παραπέμπει σε εφαρμογή της ειδικής νομοθετικής διαδικασίας πρέπει να το εξαγγέλλει ρητώς. Αρκεί να πληρούνται τα στοιχεία του ορισμού που δίδεται με την ως άνω διάταξη.

158. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο διότι, όπως έκρινε το Δικαστήριο με τη σκέψη 55 της αποφάσεως της 24ης Ιουνίου 2014, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-658/11, EU:C:2014:2025), «η Συνθήκη της Λισσαβώνας προέβλεψε την υποχρεωτική έγκριση του Κοινοβουλίου όσον αφορά τη σύναψη διεθνών συμφωνιών ακριβώς για τις συμφωνίες εκείνες που καλύπτουν τομείς ως προς τους οποίους, εσωτερικά, εφαρμόζεται η συνήθης νομοθετική διαδικασία του άρθρου 294 ΣΛΕΕ ή η ειδική νομοθετική διαδικασία, μόνον όμως όταν η τελευταία απαιτεί την έγκριση του Κοινοβουλίου».

159. Σε κάθε περίπτωση και αντιθέτως προς ό,τι διατείνεται το Συμβούλιο, αν η επίμαχη απόφαση δεν ήταν νομοθετική πράξη, θα έπρεπε βεβαίως να θεωρηθεί οπωσδήποτε κανονιστική πράξη υπό την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ όπως ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο στις σκέψεις 58 και 61 της αποφάσεως της 3ης Οκτωβρίου 2003, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625), δεδομένου ότι πρόκειται για πράξη γενικής ισχύος (καθόσον εντάσσει μια διεθνή συμφωνία στην έννομη τάξη της Ένωσης⁷¹) η οποία δεν είναι νομοθετική πράξη.

160. Αυτό ασφαλώς δεν εξυπηρετεί το Συμβούλιο, εφόσον το Front Polisario θα μπορούσε, ως εκ τούτου, να απαλλαγεί από την υποχρέωση να αποδείξει ότι η επίμαχη απόφαση το αφορά ατομικά, αν γινόταν δεκτό ότι αυτή δεν συνεπάγεται μέτρο εκτελέσεως.

71 — Βλ. αποφάσεις της 30ής Απριλίου 1974, Haegeman (181/73, EU:C:1974:41, σκέψη 5)· της 30ής Σεπτεμβρίου 1987, Demirel (12/86, EU:C:1987:400, σκέψη 7)· της 15ης Ιουνίου 1999, Andersson και Wåkerås-Andersson (C-321/97, EU:C:1999:307, σκέψη 25)· της 23ης Σεπτεμβρίου 2003, Ospelt και Schlössle Weissenberg (C-452/01, EU:C:2003:493, σκέψη 27)· της 10ης Ιανουαρίου 2006, IATA και ELFAA (C-344/04, EU:C:2006:10, σκέψη 36), καθώς και της 28ης Οκτωβρίου 2010, Établissements Rimbaud (C-72/09, EU:C:2010:645, σκέψη 19).

161. Επομένως, το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας με τις σκέψεις 70 και 71 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η επίμαχη απόφαση συνιστά νομοθετική πράξη εκδοθείσα βάσει ειδικής νομοθετικής διαδικασίας.

β) Επί του δευτέρου σκέλους, σχετικά με τον άμεσο επηρεασμό του Front Polisario

ι) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

162. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 106 έως 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίμαχη απόφαση αφορούσε άμεσα το Front Polisario για τον λόγο ότι η συμφωνία ελευθερώσεως περιείχε η ίδια σύνολο ρητρών οι οποίες παράγουν άμεσα αποτελέσματα στη νομική κατάσταση της Δυτικής Σαχάρας και αφορούν το Front Polisario ως συνομιλητή του Βασιλείου του Μαρόκου στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων που πρέπει να διεξαχθούν μεταξύ τους υπό την αιγίδα του ΟΗΕ προκειμένου να επιλυθεί η διαφορά σχετικά με την περιοχή αυτή.

163. Συναφώς το Συμβούλιο υποστηρίζει κατ' ουσίαν ότι, ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένο, το άμεσο αποτέλεσμα ορισμένων ρητρών της συμφωνίας ελευθερώσεως σχετικά με τις προϋποθέσεις εισαγωγής στην Ένωση προϊόντων καταγωγής της περιοχής στην οποία τυγχάνει εφαρμογής η συμφωνία δεν σημαίνει ότι πρέπει να θεωρηθεί ότι η επίμαχη απόφαση αφορά άμεσα τη νομική κατάσταση του Front Polisario υπό την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, και τούτο κατά μείζονα λόγο επειδή το Γενικό Δικαστήριο τόνισε εν προκειμένω, στη σκέψη 203 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η εν λόγω συμφωνία δεν δέσμευε τη συγκεκριμένη οντότητα. Ειδικότερα, κατά την άποψη του Συμβουλίου, οι έννοιες «άμεσο αποτέλεσμα» και «άμεσος επηρεασμός» είναι διαφορετικές και η πρώτη στερείται σημασίας ή εν πάση περιπτώσει δεν είναι καθοριστική, στο πλαίσιο εξετάσεως υπό το πρίσμα της δεύτερης.

164. Επιπλέον, κατά την Επιτροπή, η συμφωνία ελευθερώσεως δεν έχει άμεσο αποτέλεσμα στην Ένωση, εφόσον χρειάστηκε να εκδοθεί ο εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 812/2012 της Επιτροπής, της 12ης Σεπτεμβρίου 2012 για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 747/2001 του Συμβουλίου όσον αφορά τις δασμολογικές ποσοστώσεις της Ένωσης για ορισμένα γεωργικά προϊόντα και μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα καταγωγής Μαρόκου⁷², προκειμένου να τεθεί η συμφωνία αυτή σε εφαρμογή.

165. Τέλος, τυχόν έννομες συνέπειες σε περιοχές εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης στερούνται σημασίας στο πλαίσιο του ελέγχου που απαιτεί το άρθρο 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

166. Εν πάση περιπτώσει, στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση γίνεται απλώς λόγο για μια έμμεση σχέση μεταξύ, αφενός, των υποτιθεμένων εννόμων συνεπειών των ρητρών της συμφωνίας ελευθερώσεως επί της Δυτικής Σαχάρας, επί των προϊόντων που κατάγονται από την περιοχή αυτή, καθώς και επί των εξαγωγών ή των εισαγωγών τους, και, αφετέρου, της συμμετοχής του Front Polisario σε πολιτικές διαπραγματεύσεις οι οποίες αποσκοπούν στην επίλυση της διαφοράς σχετικά με την περιοχή αυτή. Στην πραγματικότητα, το Γενικό Δικαστήριο έπρεπε, κατά την άποψη της Επιτροπής, να καταλήξει ότι η επίμαχη απόφαση δεν μπορούσε, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου και της φύσεώς της, να αφορά άμεσα το Front Polisario και γενικότερα, οποιονδήποτε άλλο μη προνομιούχο προσφεύγοντα, έστω και αν επρόκειτο για οντότητα που διεκδικεί την περιοχή όπου προορίζεται να εφαρμοστεί η διεθνής συμφωνία η οποία εγκρίθηκε με την επίδικη απόφαση.

72 — ΕΕ 2012, L 247, σ. 7.

167. Σε απάντηση στα ανωτέρω, το Front Polisario φρονεί ότι, λαμβανομένου υπόψη ότι η συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμόζεται στα προϊόντα καταγωγής Δυτικής Σαχάρας, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο κατέληξε ότι η επίμαχη απόφαση το αφορούσε άμεσα. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζει ιδίως ότι η απόφαση αυτή αποσκοπεί στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων και δεν είναι δυνατόν, κατά συνέπεια, να θεωρηθεί ότι δεν μπορεί, εκ φύσεως, να προσβληθεί δικαστικά. Στη συνέχεια υποστηρίζει ότι η επίμαχη απόφαση ενέκρινε τη συμφωνία ελευθερώσεως και ότι, ως εκ τούτου, παρήγαγε, λόγω της εκδόσεώς της και μόνον, έννομες συνέπειες σε σχέση με τους όρους εξαγωγής των προϊόντων καταγωγής Δυτικής Σαχάρας προς την Ένωση. Τέλος, ισχυρίζεται κατ' ουσίαν ότι, εφόσον η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ του έχει αναγνωρίσει την ιδιότητα εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας, εφόσον σκοπός των διαπραγματεύσεων του ΟΗΕ σχετικά με τη Δυτική Σαχάρα είναι να καταστεί δυνατή η άσκηση του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως του λαού αυτού και εφόσον ο έλεγχος των φυσικών πόρων συνιστά θεμελιώδες στοιχείο του εν λόγω δικαιώματος, ορθώς το Γενικό Δικαστήριο έκρινε ότι η επίμαχη απόφαση επηρέαζε άμεσα τη νομική του κατάσταση.

ii) Εκτίμηση

– *Επί του ζητήματος αν οι αποφάσεις του Συμβουλίου σχετικά με τη σύναψη διεθνών συμβάσεων μπορούν να «αφορούν άμεσα» μη προνομιούχους προσφεύγοντες*

168. Διαφωνώ με την άποψη του Συμβουλίου ότι οι αποφάσεις που αφορούν τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας και εκδίδονται με νομική βάση το άρθρο 218, παράγραφος 6, ΣΛΕΕ δεν μπορούν, εκ της ίδιας της φύσεως τους, να προσβληθούν από μη προνομιούχους προσφεύγοντες, όπως το Front Polisario.

169. Υποστηρίζοντας ότι, από τη φύση τους, τέτοιες αποφάσεις είναι αδύνατο να έχουν άμεσα αποτελέσματα και ότι, κατά συνέπεια, μόνον οι προνομιούχοι προσφεύγοντες, οι οποίοι δεν οφείλουν να αποδείξουν το έννομο συμφέρον τους, μπορούν να ασκήσουν προσφυγή ακυρώσεως κατ' αυτών, το Συμβούλιο φαίνεται να συγχέει τις έννοιες της δεκτικής προσφυγής πράξεως και του εννόμου συμφέροντος.

170. Υπενθυμίζω ότι «[κ]ατά πάγια νομολογία, αποτελούν πράξεις δεκτικές προσφυγής, κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, όλες οι πράξεις που εκδίδονται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, ανεξαρτήτως του είδους τους ή του τύπου τον οποίο έχουν περιβληθεί, και οι οποίες σκοπούν στην παραγωγή δεσμευτικών εννόμων αποτελεσμάτων»⁷³.

171. Η διαπίστωση ότι οι αποφάσεις οι οποίες έχουν ως αντικείμενο τη σύναψη διεθνών συμφωνιών παράγουν τέτοια αποτελέσματα είναι προ πολλού παγιωμένη στη νομολογία του Δικαστηρίου⁷⁴, άλλως «η άσκηση των αρμοδιοτήτων που έχουν εκχωρηθεί στα όργανα της [Ένωσης], στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, [θα εξαιρούνταν] από τον δικαστικό έλεγχο νομιμότητας που προβλέπεται από το άρθρο [263 ΣΛΕΕ]»⁷⁵.

172. Επομένως, φρονώ ότι η επίμαχη απόφαση είναι αναμφιβόλως δεκτική δικαστικής προσβολής.

173. Το ίδιο ισχύει και για το έννομο συμφέρον του Front Polisario.

73 — Απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 2014, Ουγγαρία κατά Επιτροπής (C-31/13 P, EU:C:2014:70, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

74 — Βλ. απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, Γαλλία κατά Επιτροπής (C-327/91, EU:C:1994:305, σκέψη 15).

75 — Απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, Γαλλία κατά Επιτροπής (C-327/91, EU:C:1994:305, σκέψη 16).

174. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με τη σκέψη 25 της αποφάσεως της 17ης Απριλίου 2008, Flaherty κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-373/06 P, C-379/06 P και C-382/06 P, EU:C:2008:230), «[κ]ατά πάγια νομολογία, το έννομο συμφέρον του [προσφεύγοντος] πρέπει, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της προσφυγής, να υφίσταται κατά τον χρόνο ασκήσεώς της, άλλως η προσφυγή κρίνεται απαράδεκτη. Το εν λόγω αντικείμενο της διαφοράς πρέπει να διατηρείται, όπως και το έννομο συμφέρον, μέχρι την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως, άλλως παρέλκει η έκδοση αποφάσεως, πράγμα που προϋποθέτει ότι [το ένδικο βοήθημα] μπορεί, με το αποτέλεσμά τ[ου], να ωφελήσει τον διάδικο που τ[ο] άσκησε».

175. Στο μέτρο που οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως τυγχάνουν εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα, είναι προφανές ότι η προσφυγή ακυρώσεως μπορεί να ωφελήσει το Front Polisario, το οποίο θεωρεί ότι η εφαρμογή των συμφωνιών αυτών στη Δυτική Σαχάρα είναι αντίθετη προς το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του λαού της, προς την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων και προς το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

– *Επί των εννοιών του άμεσου επηρεασμού και του άμεσου αποτελέσματος*

176. Όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, «από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, προκειμένου ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο “να επηρεάζεται άμεσα” από την πράξη που αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής πρέπει να πληρούνται σωρευτικά δύο κριτήρια, ήτοι το επίμαχο μέτρο πρέπει, πρώτον, να επηρεάζει άμεσα τη νομική κατάσταση του εμπλεκόμενου προσώπου και, δεύτερον, να μην αφήνει καμία διακριτική ευχέρεια στους αποδέκτες του που είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, δεδομένου ότι αυτή έχει καθαρά αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από αυτή καθ’ εαυτήν τη ρύθμιση της Ένωσης χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλομένων κανόνων».

177. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή παραδέχονται μεν ότι υπάρχει κάποια συνάφεια ανάμεσα στο δεύτερο κριτήριο της έννοιας του άμεσου επηρεασμού και στην έννοια του άμεσου αποτελέσματος⁷⁶, πλην όμως το Συμβούλιο αμφισβητεί ότι στην παρούσα υπόθεση συντρέχει το πρώτο κριτήριο, ενώ η Επιτροπή αμφισβητεί ότι συντρέχει το δεύτερο.

178. Όσον αφορά το πρώτο κριτήριο, κατά το οποίο το αμφισβητούμενο μέτρο πρέπει να παράγει άμεσα αποτελέσματα στη νομική κατάσταση του οικείου προσώπου, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι το κριτήριο του άμεσου επηρεασμού πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με το οικείο πρόσωπο και όχι με την οικεία περιοχή. Στηρίζεται, με άλλα λόγια, στην παραδοχή ότι η νομική θέση μιας περιοχής δεν μπορεί να επηρεαστεί από τις διατάξεις διεθνούς συμφωνίας που έχουν μάλιστα άμεσο αποτέλεσμα, όπερ σημαίνει, κατά την άποψή του, ότι πρέπει να εξεταστούν οι συνέπειες για τη νομική θέση του οικείου προσώπου, και όχι της οικείας περιοχής.

179. Δεν συμφωνώ με την παραδοχή από την οποία εκκινεί η άποψη του Συμβουλίου.

180. Κατ’ αρχάς, το γεγονός ότι η νομική κατάσταση περιοχών ασφαλώς μπορεί να επηρεαστεί από τις διατάξεις διεθνούς συμφωνίας, και τούτο ανεξαρτήτως του ζητήματος αν οι διατάξεις αυτές παράγουν άμεσο αποτέλεσμα, καταδεικνύεται, και δη σε σχέση με την προκειμένη περίπτωση, από τη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της 16ης Οκτωβρίου 1975 για τη Δυτική Σαχάρα⁷⁷, στο

76 — Σε σχέση με την έννοια του άμεσου αποτελέσματος, το Δικαστήριο έκρινε με τη σκέψη 54 της αποφάσεως της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, EU:C:2011:864), ότι για να μπορούν να εφαρμοστούν οι διατάξεις συνθήκης, των οποίων γίνεται επίκληση, προς τον σκοπό του ελέγχου του κύρους μιας πράξεως του δικαίου της Ένωσης, πρέπει αυτές «να μην περιέχουν αιρέσεις και να είναι αρκούντως ακριβείς». Στη σκέψη 55 της ίδιας αποφάσεως, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «[η] ως άνω προϋπόθεση πληρούται όταν η προβαλλόμενη διάταξη συνεπάγεται σαφή και συγκεκριμένη υποχρέωση που δεν εξαρτάται, ως προς την εκπλήρωση ή τα αποτελέσματά της, από την έκδοση οποιασδήποτε μεταγενέστερης πράξεως», όπερ αντιστοιχεί στην απαίτηση του δεύτερου κριτηρίου της έννοιας του άμεσου επηρεασμού, δηλαδή να μην παρεμβάλλονται άλλοι κανόνες.

77 — CIJ, *Recueil*, σ. 12.

πλαίσιο της οποίας το Βασίλειο του Μαρόκου προσκόμισε ως απόδειξη της ασκήσεως της κυριαρχίας του στη Δυτική Σαχάρα ορισμένες πράξεις του διεθνούς δικαίου οι οποίες στοιχειοθετούσαν, κατά την άποψή του, αναγνώριση, από άλλα κράτη, της κυριαρχίας αυτής καθόσον αφορούσαν τη Δυτική Σαχάρα⁷⁸.

181. Όπως προκύπτει από το σημείο 108 της γνωμοδοτήσεως αυτής, το Διεθνές Δικαστήριο εξέτασε «αν η ανάλυσή του όσον αφορά τη νομική κατάσταση όπως αυτή απέρρευε από τη μελέτη των εσωτερικών πράξεων τις οποίες επικαλούνταν το [Βασίλειο του Μαρόκου είχε] επηρεαστεί ουσιωδώς από τις διεθνείς πράξεις, οι οποίες, κατ' αυτό, αποδείκνυαν ότι η κυριαρχία του Σουλτάνου αναγνωριζόταν άμεσα ή έμμεσα ως καλύπτουσα τη [Δυτική Σαχάρα]»⁷⁹. Μεταξύ των πράξεων αυτών περιλαμβάνονταν πλείονες διεθνείς συμφωνίες συναφθείσες από το État chérifien (παλαιά ονομασία του Βασιλείου του Μαρόκου)⁸⁰, καθώς και διπλωματική αλληλογραφία για την ερμηνεία συγκεκριμένης διατάξεως μιας συνθήκης⁸¹.

182. Κατά συνέπεια, όπως δέχεται η Επιτροπή, στο σημείο 30 του υπομνήματός της επί της αιτήσεως αναιρέσεως, η εφαρμογή των επίδικων συμφωνιών συνδέσεως και ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα θα μπορούσε να ερμηνευθεί ως προσβολή του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως⁸² του λαού της και, υπό την έννοια αυτή, να θεωρηθεί ότι επηρεάζει τη νομική κατάσταση της περιοχής αυτής, εφόσον παρέχει κάποια νομιμοποίηση στη διεκδίκηση κυριαρχίας του Βασιλείου του Μαρόκου⁸³.

183. Πάντως, θα πρέπει να εξεταστεί και η επιχειρηματολογία του Συμβουλίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η οποία συνίσταται στην αμφισβήτηση της υπάρξεως οποιασδήποτε σχέσεως μεταξύ του άμεσου επηρεασμού της περιοχής της Δυτικής Σαχάρας (ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένος) και του άμεσου επηρεασμού του Front Polisario. Η ύπαρξη τέτοιας σχέσεως διαπιστώθηκε από το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με βάση τη συμμετοχή του Front Polisario, μαζί με το Βασίλειο του Μαρόκου, στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, για το μέλλον της Δυτικής Σαχάρας.

184. Το Συμβούλιο διατείνεται συναφώς ότι «το Γενικό Δικαστήριο αυθαίρετα λαμβάνει ως δεδομένη την απόλυτη ταύτιση μεταξύ της περιοχής και ενός προσώπου [...] το οποίο εγείρει διεκδικήσεις σε σχέση με αυτή». Κατά το Συμβούλιο, «η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου θα είχε νόημα μόνον αν το Front Polisario είχε εγγενώς την ιδιότητα του εκπροσώπου των εμπορικών συμφερόντων της Δυτικής Σαχάρας, όπερ θα προϋπέθετε ότι πρόκειται για θεσμικό φορέα αναγνωρισμένο στο διεθνές δίκαιο ή τουλάχιστον στη διεθνή πρακτική».

185. Συμμερίζομαι την ως άνω κριτική του Συμβουλίου, υπό την έννοια ότι το Front Polisario αναγνωρίζεται από τον ΟΗΕ μόνον ως εκπρόσωπος του λαού της Δυτικής Σαχάρας στο πλαίσιο της πολιτικής⁸⁴ διαδικασίας που αποσκοπεί στην επίλυση του ζητήματος της αυτοδιαθέσεως του λαού της οικείας περιοχής. Στο πολιτικό αυτό πλαίσιο είναι ο εκπρόσωπος του λαού της Δυτικής Σαχάρας, δεδομένου ότι το Βασίλειο του Μαρόκου είναι το έτερο μέρος της διαφοράς και το Βασίλειο της Ισπανίας θεωρεί εαυτό απαλλαγμένο, από τις 26 Φεβρουαρίου 1976, οποιασδήποτε ευθύνης διεθνούς χαρακτήρα ως προς τη διοίκηση της Δυτικής Σαχάρας.

78 — Βλ. σημεία 98 και 108 έως 128.

79 — Η υπογράμμισή δική μου.

80 — Πρόκειται για δύο συνθήκες και μια συμφωνία που συνήφθησαν με το Βασίλειο της Ισπανίας το 1767, το 1861 και το 1900, αντιστοίχως, για μια συνθήκη που συνήφθη το 1836 με τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και για δύο συνθήκες που συνήφθησαν με το Ηνωμένο Βασίλειο το 1856 και το 1895.

81 — Πρόκειται για το άρθρο 8 της Συνθήκης του Τετουάν του 1860, με την οποία τερματίστηκε ο πρώτος πόλεμος του Μαρόκου (1859-1860).

82 — Για τον απαραβίαστο χαρακτήρα του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως ως αναγκαστικού κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου (jus cogens) και υποχρέωση erga omnes την οποία οφείλουν να τηρούν όλες οι οντότητες, ιδίως τα κράτη και οι διεθνείς οργανισμοί, σε κάθε περίπτωση, βλ. σημείο 259 των προτάσεών μου και εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

83 — Το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως του λαού της Δυτικής Σαχάρας επιβεβαιώθηκε προσφάτως από το Συμβούλιο Ασφαλείας: βλ. ψήφισμα 2285 (2016) της 29ης Απριλίου 2016 (S/RES/2285).

84 — Βλ. τα ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ A/RES/34/37, σημείο 7 και A/RES/35/19, σημείο 10.

186. Όμως, η παρούσα ένδικη διαφορά δεν αποτελεί μέρος της πολιτικής διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας το Front Polisario ασκεί την αποστολή του εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας, που του έχει αναγνωρίσει ο ΟΗΕ.

187. Εξάλλου, το Συμβούλιο αμφισβητεί την ιδιότητα του Front Polisario ως αποκλειστικού εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας. Ακόμη και το ίδιο το Front Polisario εκτιμά ότι δεν είναι η μόνη οντότητα που έχει την ικανότητα εκπροσωπήσεως του λαού της Δυτικής Σαχάρας, εφόσον, κατά τη δική του άποψη, το Βασίλειο της Ισπανίας παραμένει η διοικούσα αρχή της Δυτικής Σαχάρα⁸⁵.

188. Ομολογουμένως, το Βασίλειο της Ισπανίας θεωρεί εαυτό, από τις 26 Φεβρουαρίου 1976, απαλλαγμένο οποιασδήποτε ευθύνης διεθνούς χαρακτήρα ως προς τη διοίκηση της Δυτικής Σαχάρας. Πάντως, δεν μπορεί να αποκλειστεί κατηγορηματικά το ενδεχόμενο, παρά την παραίτησή του, το Βασίλειο της Ισπανίας να διατηρεί στο διεθνές δίκαιο την ιδιότητα της διοικούσας αρχής και, υπό την ιδιότητα αυτή, να είναι η μόνη οντότητα που έχει την ικανότητα, μάλιστα δε την υποχρέωση, να προστατεύσει, και σε νομικό επίπεδο, τα δικαιώματα του λαού της Δυτικής Σαχάρας, ιδίως το δικαίωμά του για αυτοδιάθεση και την κυριαρχία του επί των φυσικών πόρων της περιοχής αυτής.

189. Πράγματι και χωρίς να είναι αναγκαίο να επιλυθεί το ζήτημα αυτό στην παρούσα υπόθεση, οι όροι της αποστολής την οποία αναθέτει στις διοικούσες αρχές το άρθρο 73, στοιχεία α' και β', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών⁸⁶ είναι τέτοιοι που αμφιβάλλω αν αυτές μπορούν να απαλλαγούν από την αποστολή τους χωρίς να την έχουν εκπληρώσει εξυπηρετώντας τα συμφέροντα και τις ανάγκες του λαού της οικείας μη αυτόνομης περιοχής.

190. Η αμφιβολία αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι ο ΟΗΕ εξακολουθεί να θεωρεί ότι η υποχρέωση διαβίβασεως στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ των πληροφοριών για τη Δυτική Σαχάρα που προβλέπει το άρθρο 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών βαρύνει το Βασίλειο της Ισπανίας⁸⁷.

191. Επιπλέον, το Ministerio Fiscal (εισαγγελική αρχή) του Βασιλείου της Ισπανίας, καθώς και η Audiencia Nacional (Κεντρικό Δικαστήριο, Ισπανία) αναγνωρίζουν ότι το Βασίλειο της Ισπανίας είναι η διοικούσα αρχή της Δυτικής Σαχάρας και, «υπό την ιδιότητα αυτή, διατηρεί, μέχρι τη λήξη της περιόδου της αποαποικιοποίησης, τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 73 και 74 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η προστασία, συμπεριλαμβανομένης της νομικής προστασίας, των πολιτών της από παντός είδους καταχρήσεις»⁸⁸. Επ' αυτής της βάσεως, το Βασίλειο της Ισπανίας έχει επεκτείνει τη διεθνή του δικαιοδοσία επί ποινικών υποθέσεων και στα εγκλήματα που διαπράττονται στη Δυτική Σαχάρα⁸⁹.

192. Επισημαίνω ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ισπανική Κυβέρνηση δεν σχολίασε τη θέση των ισπανικών δικαστικών οργάνων, περιοριζόμενη να αναφέρει ότι σέβεται τις αποφάσεις των ισπανικών δικαστηρίων.

85 — Βλ. σημείο 8 του υπομνήματός του επί της αιτήσεως αναιρέσεως.

86 — «Μέλη των Ηνωμένων Εθνών, άτινα έχουν ή αναλαμβάνουσι την ευθύνη της διοικήσεως εδαφών των οποίων οι λαοί δεν έχουν εισέτι φθάσει εις πλήρη βαθμόν αυτοδιοικήσεως [...] αποδέχονται ως *ιεράν παρακαταθήκην* την υποχρέωσιν να προαγάγωσιν εις τον ανώτερον βαθμόν την ευημερίαν των κατοίκων [της Δυτικής Σαχάρας] και προς τον σκοπόν τούτον αναλαμβάνουσι: [...] *την προστασίαν των από καταχρήσεις* [και] *να αναπτύσσωσι την αυτοδιοίκησίν των*, να λαμβάνωσι δεόντως υπ' όψιν τους πολιτικούς πόθους των λαών, και να βοηθήσωσι εις την προοδευτικήν ανάπτυξιν των ελευθέρων πολιτικών θεσμών των». Η υπογράμμιση δική μου.

87 — Βλ. τον κατάλογο που έχει επισυναφθεί στην από 1η Φεβρουαρίου 2016 έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τις «Πληροφορίες σχετικά με τα εδάφη που διαβιβάζονται κατ' εφαρμογή του άρθρου 73, στοιχείο ε', του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών» (A/71/68).

88 — Βλ. τη διάταξη 40/2014 της 4ης Ιουλίου 2014 της Audiencia Nacional, sala de lo penal, pleno (Κεντρικό Δικαστήριο, ποινικό τμήμα, ολομέλεια) κατά την τακτική διαδικασία 80/2013, προσβάσιμη στον δικτυακό τόπο http://www.ligaproderedoshumanos.org/documentos/20140710_sala_penal_audiencia_nacional.pdf.

89 — Όπ.π.

193. Συμπερασματικά, φρονώ ότι η σχέση μεταξύ της επίμαχης αποφάσεως και του Front Polisario είναι εντελώς έμμεση, οπότε δεν αρκεί για να θεμελιώσει άμεσο επηρεασμό του.

194. Κατά συνέπεια, εκτιμώ ότι η σκέψη 110 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως πάσχει πλάνη περί το δίκαιο, στο μέτρο που το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε ότι η επίμαχη απόφαση αφορά άμεσα το Front Polisario.

195. Λαμβανομένου υπόψη του συμπεράσματος αυτού, θα αναλύσω, για λόγους πληρότητας και μόνον, το δεύτερο κριτήριο άμεσου επηρεασμού, δηλαδή το ότι η επίμαχη απόφαση δεν πρέπει να καταλείπει καμία εξουσία εκτιμήσεως στους αποδέκτες της, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή της. Ως προς το σημείο αυτό, δεν συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι το συγκεκριμένο κριτήριο δεν πληρούται στην παρούσα υπόθεση λόγω του εκτελεστικού κανονισμού 812/2012 τον οποίο εξέδωσε η ίδια για να θέσει σε εφαρμογή τη συμφωνία ελευθερώσεως.

196. Είμαι της γνώμης ότι η προσβαλλόμενη πράξη έχει όντως «αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από αυτή καθ' εαυτήν τη ρύθμιση της Ένωσης χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλομένων κανόνων»⁹⁰. Με την έναρξη της ισχύος της κατέστη δυνατή η άσκηση των δικαιωμάτων και η εκτέλεση των υποχρεώσεων που προβλέπει η συμφωνία ελευθερώσεως.

197. Ο εκτελεστικός κανονισμός 812/2012 επικαιροποιεί απλώς τον κανονισμό (ΕΚ) 747/2001 του Συμβουλίου, της 9ης Απριλίου 2001, περί διαχειρίσεως κοινοτικών δασμολογικών ποσοστώσεων και ποσοτήτων αναφοράς για προϊόντα δυνάμενα να υπαχθούν σε προτιμήσεις βάσει των συμφωνιών με ορισμένες Μεσογειακές χώρες, και περί καταργήσεως των κανονισμών (ΕΚ) 1981/94 και (ΕΚ) 934/95⁹¹, συνοψίζοντας απλώς (μία και μόνο διάταξη που συνοδεύεται από ανακεφαλαιωτικό πίνακα) *ορισμένες* από τις ουσιώδεις τροποποιήσεις που εισήγαγε η συμφωνία ελευθερώσεως.

198. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από το άρθρο 2 του πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 1 της Συμφωνίας ελευθερώσεως, αυτή αφορά την εισαγωγή στην Ένωση «γεωργικών προϊόντων, μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων, ψαριών και αλιευτικών προϊόντων καταγωγής Βασιλείου του Μαρόκου», ενώ ο εκτελεστικός κανονισμός 812/2012 αφορά μόνον ορισμένα από τα προϊόντα αυτά, τα οποία εισάγονται στην Ένωση υποκείμενα σε δασμολογικές ποσοστώσεις⁹². Η απουσία εκτελεστικού κανονισμού ουδόλως εμπόδισε την εφαρμογή της συμφωνίας, τόσο ως προς τα προϊόντα αυτά όσο και ως προς άλλα.

199. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή δεν διευκρίνισε πώς ο εκτελεστικός κανονισμός 812/2012 θέτει σε εφαρμογή τη συμφωνία ελευθερώσεως σε σχέση με όλα τα άλλα προϊόντα.

200. Πάντως, ακόμη και στις περιπτώσεις των προϊόντων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του εκτελεστικού κανονισμού 812/2012 (για παράδειγμα τις τομάτες) ως υποκείμενα σε δασμολογική ποσόστωση της οποίας οι πρακτικές λεπτομέρειες ρυθμίζονται από τον κανονισμό αυτόν, επιβάλλεται να τονιστεί ότι το Front Polisario δεν διατείνεται, όπως θα το έπραττε ένας εισαγωγέας, ότι το αφορά άμεσα η δασμολογική ποσόστωση που προβλέπεται στη συμφωνία ελευθερώσεως. Η αιτίασή του αντλείται από την ίδια την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα, ζήτημα το οποίο ουδεμία σχέση έχει με το κατά πόσον ο ως άνω κανονισμός θέτει σε εφαρμογή την επίμαχη απόφαση.

90 — Σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Η υπογράμμιση δική μου.

91 — ΕΕ 2001 L 109, σ. 2.

92 — Πρόκειται κατ' ουσία για τις τομάτες, τα σκόρδα, τα αγγούρια, τα κολοκυθάκια, τις κλημεντίνες, τις φράουλες και τη χημικώς καθαρή φρουκτόζη (βλ. άρθρο 1 του εκτελεστικού κανονισμού 812/2012 και το παράρτημά του).

201. Κατά συνέπεια, εκτιμώ ότι το δεύτερο κριτήριο του άμεσου επηρεασμού, όπως διατυπώνεται στη σκέψη 105 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, πληρούται στην παρούσα υπόθεση.

γ) Επί του τρίτου σκέλους, σχετικά με τον ατομικό επηρεασμό του Front Polisario

202. Αναλύω το τρίτο σκέλος μόνο για την περίπτωση που το Δικαστήριο καταλήξει ότι η επίμαχη απόφαση αφορά άμεσα το Front Polisario.

i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

203. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε, με τις σκέψεις 111 και 113 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, ότι η επίμαχη απόφαση αφορούσε ατομικά το Front Polisario για τον λόγο ότι συμμετείχε στις διεθνείς διαπραγματεύσεις που αποσκοπούσαν στην επίλυση της διαφοράς σχετικά με τη Δυτική Σαχάρα και τελούσε, ως εκ τούτου, σε κατάσταση η οποία το διαφοροποιούσε σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο. Ειδικότερα, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι υφίσταται τέτοια κατάσταση, δεν προκύπτει από τη συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου γιατί η επίμαχη απόφαση, λαμβανομένου υπόψη του αντικείμενου της, θίγει με οποιονδήποτε τρόπο το Front Polisario υπό την έννοια της νομολογίας. Αντιθέτως, η συμμετοχή του στις διαπραγματεύσεις που διεξάγονται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ πιστοποιεί ότι υπάρχει απλώς ένα γενικό συμφέρον πολιτικής φύσεως, στερούμενο οιασδήποτε ουσιαστικού ή δικονομικού δεσμού με την επίμαχη απόφαση και με τη συμφωνία ελευθέρωσης, δεδομένου ότι η τελευταία αυτή συμφωνία έχει αποκλειστικά ως αντικείμενο ζητήματα εμπορικού και τελωνειακού χαρακτήρα.

204. Το Front Polisario αντιτείνει ότι ορθώς το Γενικό Δικαστήριο δέχθηκε, με τις σκέψεις 111 και 113 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης, ότι η επίμαχη απόφαση το αφορά ατομικά. Συναφώς, παρατηρεί, κατ' αρχάς, ότι είναι σαφές και δεν αμφισβητείται ότι έχει την ιδιότητα του εκπροσώπου του λαού της Δυτικής Σαχάρας και ότι για τον λόγο αυτό συνιστά τον μοναδικό συνομιλητή του Βασιλείου του Μαρόκου στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων που διεξάγονται υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Στη συνέχεια, υποστηρίζει ότι αντικείμενο των διαπραγματεύσεων αυτών δεν είναι να βρεθεί απλώς πολιτική λύση σε μια εδαφική διαφορά, όπως διατείνονται το Συμβούλιο και η Επιτροπή, αλλά αντιθέτως να καταστεί δυνατή η άσκηση του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως του λαού της Δυτικής Σαχάρας. Τέλος, υπογραμμίζει ότι η συμφωνία ελευθέρωσης έχει εφαρμογή στη Δυτική Σαχάρα και στους φυσικούς της πόρους, των οποίων ο έλεγχος αποτελεί τμήμα του εν λόγω δικαιώματος.

ii) Εκτίμηση

205. Παρότι η υπό κρίση υπόθεση δεν εντάσσεται στη νομολογία του Δικαστηρίου στην οποία παραπέμπει η Επιτροπή σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση για την προσβολή απόφασης της Επιτροπής στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων από πρόσωπα εκτός του κράτους μέλους αποδέκτη της οικείας απόφασης⁹³, τίποτε δεν αποκλείει, κατ' αρχήν, το ενδεχόμενο να πληροί το Front Polisario το κριτήριο του ατομικού επηρεασμού, ακόμη και αν, λόγω των ειδικών περιστάσεων που το χαρακτηρίζουν, η περίπτωση του δεν ομοιάζει με κανένα νομολογιακό προηγούμενο από αυτά τα οποία το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να εξετάσει.

93 — Πρόκειται για τις αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1988, Kwekerij van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (67/85, 68/85 και 70/85, EU:C:1988:38) της 24ης Μαρτίου 1993, CIRFS κ.λπ. κατά Επιτροπής (C-313/90, EU:C:1993:111), καθώς και της 9ης Ιουλίου 2009, 3F κατά Επιτροπής (C-319/07 P, EU:C:2009:435).

206. Στο πλαίσιο αυτό, δεν συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι η σκέψη 113 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασεως έρχεται σε αντίθεση προς την απόφαση της 10ης Απριλίου 2003, Επιτροπή κατά Ολλανδικών Αντιλλών (C-142/00 P, EU:C:2003:217)⁹⁴, διότι η θέση του Front Polisario ουδόλως συγκρίνεται με τη θέση των Ολλανδικών Αντιλλών.

207. Πράγματι, με τις σκέψεις 66 έως 67 της αποφάσεως εκείνης, το Δικαστήριο έκρινε ότι, έστω και αν το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών ρυζιού καταγωγής ΥΧΕ στην Ένωση προερχόταν από τις Ολλανδικές Αντίλλες, εντούτοις ο εν λόγω τομέας αντιπροσώπευε μόλις το 0,9 % του καθαρού εθνικού προϊόντος των Ολλανδικών Αντιλλών, ενώ, επιπλέον, οι Ολλανδικές Αντίλλες δεν ήταν η μοναδική ΥΧΕ παραγωγός ρυζιού την οποία αφορούσαν οι επίμαχοι κανονισμοί.

208. Επί της βάσεως αυτής, το Δικαστήριο έκρινε, με τη σκέψη 68 της ανωτέρω αποφάσεως, ότι ούτε οι επίμαχοι κανονισμοί είχαν δυσμενείς συνέπειες για ένα σημαντικό τομέα της οικονομίας των Ολλανδικών Αντιλλών εν αντιθέσει προς κάθε άλλη ΥΧΕ, ούτε οι οικείες διατάξεις έθιγαν τις Ολλανδικές Αντίλλες λόγω ιδιοτήτων που τις διακρίνουν σε σχέση με άλλες ΥΧΕ στις οποίες επίσης έχουν εφαρμογή οι ίδιοι κανονισμοί.

209. Η περίπτωση του Front Polisario πόρρω απέχει από να χαρακτηριστεί ανάλογη προς αυτή των Ολλανδικών Αντιλλών. Ναι μεν το Δικαστήριο έκρινε, με τη σκέψη 69 της αποφάσεως εκείνης, ότι «το γενικό συμφέρον που μια ΥΧΕ, ως αρμόδια οντότητα για τα ζητήματα οικονομικής και κοινωνικής φύσεως στο έδαφός της, μπορεί να έχει σχετικά με την επίτευξη ευνοϊκού αποτελέσματος για την οικονομική ευημερία της δεν αρκεί από μόνο του για να θεωρηθεί ότι [οι προσβαλλόμενες] διατάξεις [...] την αφορούν [...] ατομικά», πλην όμως η αποστολή του Front Polisario επ' ουδενί άπτεται ζητημάτων οικονομικής και κοινωνικής φύσεως.

210. Πράγματι, η αποστολή του όπως προκύπτει από το άρθρο 8 του καταστατικού του είναι πολύ γενικότερη και συνίσταται κατ' ουσίαν στην παρακίνηση του λαού της Δυτικής Σαχάρας, του οποίου αποτελεί τον αναγνωρισμένο από τον ΟΗΕ εκπρόσωπο⁹⁵, να ασκήσει το δικαίωμα αυτοδιαθέσεώς του.

211. Πάντως, για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εξέθεσα στα σημεία 185 έως 194 των προτάσεών μου, φρονώ ότι τα προηγούμενα στοιχεία δεν αρκούν για να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη απόφαση αφορά το Front Polisario ατομικά.

212. Κατά συνέπεια, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας, με τη σκέψη 113 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η επίμαχη απόφαση αφορά το Front Polisario ατομικά.

213. Επομένως, πρέπει να αναιρεθούν οι σκέψεις 110 έως 114 της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, όπερ, κατ' εμέ, έχει ως συνέπεια την αναίρεση της εν λόγω αποφάσεως.

214. Στην περίπτωση αυτή, δεδομένου ότι η διαφορά είναι ώριμη προς κρίση υπό την έννοια του άρθρου 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η προσφυγή ακυρώσεως του Front Polisario πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, εφόσον η επίμαχη απόφαση δεν το αφορά άμεσα και ατομικά.

215. Για την υποθετική περίπτωση που το Δικαστήριο δεν διαπιστώσει ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αφορούσε το Front Polisario άμεσα και ατομικά, θα αναλύσω κατωτέρω τους άλλους λόγους αναιρέσεως.

94 — Η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση αυτή αφορούσε την προσφυγή ακυρώσεως κατά δύο κανονισμών με τους οποίους η Επιτροπή τερμάτισε ένα ευνοϊκό καθεστώς εισαγωγής ρυζιού που προέρχεται από υπερπόντιες χώρες και εδάφη (ΥΧΕ).

95 — Βλ. ψήφισμα της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ της 21ης Νοεμβρίου 1979, A/RES/34/37, σημείο 7, και της 11ης Νοεμβρίου 1980, A/RES/35/19, σημείο 10.

Όλως επικουρικώς

1. Επί του τρίτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με τον έλεγχο εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της εξουσίας εκτιμήσεως του Συμβουλίου στον τομέα των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

216. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή διατείνονται ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον έκρινε, με τη σκέψη 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ευρεία εξουσία εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στο Συμβούλιο προς τον σκοπό συνάψεως οικονομικών συμφωνιών με τρίτες χώρες αντισταθμίζεται από την ύπαρξη προηγούμενης υποχρέωσεως εξετάσεως όλων των κρίσιμων στοιχείων της συγκεκριμένης περιπτώσεως.

217. Συναφώς αμφισβητούν, πρώτον, ότι υφίσταται κατ' αρχήν τέτοια υποχρέωση. Ειδικότερα, παρόμοια υποχρέωση θα μπορούσε να νοηθεί ως διαδικαστική εγγύηση που παρέχεται από το δίκαιο της Ένωσης σε αντιστάθμισμα της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία μπορεί να διαθέτει η αρμόδια για τη λήψη αποφάσεων αρχή στο πλαίσιο των διοικητικών διαδικασιών που αποσκοπούν στην εκτέλεση, σε ατομικές περιπτώσεις, των κανονιστικών ρυθμίσεων της Ένωσης σε τεχνικούς τομείς όπου απαιτούνται περίπλοκες εκτιμήσεις. Υπό το πρίσμα της ratio της, η ως άνω διαδικαστική εγγύηση δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί κατ' αναλογία σε σχέση με την ευρεία εξουσία εκτιμήσεως την οποία διαθέτει το Συμβούλιο προς τον σκοπό της εκδόσεως νομοθετικών ή κανονιστικών πράξεων, έστω και αν το θεσμικό αυτό όργανο οφείλει πάντως να λαμβάνει υπόψη τα διαθέσιμα στοιχεία στο πλαίσιο αυτό. Εν πάση περιπτώσει, σε ένα πολιτικό τομέα όπως η σύναψη διεθνών συμφωνιών, ο δικαστικός έλεγχος της ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στον νομοθέτη θα πρέπει να περιορίζεται στον έλεγχο του ζητήματος αν η εκδοθείσα πράξη ήταν ή όχι προδήλως ακατάλληλη σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

218. Δεύτερον, το Συμβούλιο και η Επιτροπή εκτιμούν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο διευκρινίζοντας τις πρακτικές λεπτομέρειες εφαρμογής της υποχρέωσεως προηγούμενης εξετάσεως στην οποία αναφέρεται η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Συγκεκριμένα, στην απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου η υποχρέωση αυτή συνδέεται με την ύπαρξη αμφιβολιών σχετικά με τον σεβασμό των δικαιωμάτων του λαού της Δυτικής Σαχάρας, όπως αυτές προκύπτουν από έκθεση που προσκόμισε ο νομικός εκπρόσωπος του Front Polisario, αντί να συνδέεται με τη διαπίστωση της υπάρξεως είτε παραβάσεως κανόνα δικαίου είτε πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως. Επιπλέον, μια τέτοια έκθεση δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αξιόπιστη απόδειξη λαμβανομένης υπόψη της προελεύσεώς της.

219. Κατά το Front Polisario, η υποχρέωση προηγούμενης εξετάσεως την οποία αναδεικνύει το Γενικό Δικαστήριο αποτελεί τμήμα των θεμελιωδών εγγυήσεων που πρέπει να διασφαλίζονται, στο πλαίσιο μιας Ένωσης δικαίου, στις περιπτώσεις όπου θεσμικό όργανο της Ένωσης διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως, άρα και στον τομέα, ειδικότερα, των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων της Ένωσης. Εξάλλου, η υποχρέωση αυτή συναρτάται, κατά την άποψή του, με τη γενική αρχή περί χρηστής διοικήσεως, της οποίας η τήρηση θα πρέπει να διασφαλίζεται, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου⁹⁶, στο πλαίσιο όχι μόνο των διοικητικών διαδικασιών, αλλά και των διαδικασιών που καταλήγουν στην έκδοση πράξεων κανονιστικού περιεχομένου. Πράγματι, η

96 — Βλ. ΕΔΔΑ, της 8ης Ιουλίου 2003, Hatton κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2003:0708JUD00360229710 § 128), καθώς και της 10ης Νοεμβρίου 2004, Taşkın κ.λπ. κατά Τουρκίας (CE:ECHR:2004:1110JUD004611799 § 119).

υποχρέωση αυτή συμβάλλει ώστε το Συμβούλιο να είναι σε θέση να ασκεί την εξουσία του εκτιμήσεως με πλήρη επίγνωση, χωρίς ουδόλως να περιορίζει την έκτασή της, ενώ παρέχει επίσης στον δικαστή τη δυνατότητα να ελέγξει ότι η άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως δεν πάσχει πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως.

β) Εκτίμηση

220. Κατά πάγια νομολογία, «πρέπει να αναγνωρίζεται στον νομοθέτη της Ένωσης ευρεία εξουσία εκτιμήσεως σε τομείς οι οποίοι προϋποθέτουν επιλογές πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως εκ μέρους του, εντός των οποίων καλείται να προβεί σε σύνθετες εκτιμήσεις. [Το Δικαστήριο] αποφάνθηκε ότι η νομιμότητα ενός μέτρου το οποίο έχει ληφθεί σε αυτούς τους τομείς θίγεται μόνον αν το μέτρο αυτό είναι προδήλως απρόσφορο σε σχέση με τον σκοπό που επιδιώκει το αρμόδιο θεσμικό όργανο»⁹⁷.

221. Στο πλαίσιο αυτό, όπως έχει αναγνωριστεί από τα δικαστήρια της Ένωσης, τα θεσμικά της όργανα απολαύουν της εν λόγω ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως στον τομέα των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων, όπου εντάσσονται και οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως⁹⁸.

222. Βεβαίως, όπως υπογραμμίζουν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, η νομολογία στην οποία στηρίχθηκε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως⁹⁹, για να καταλήξει στην ύπαρξη γενικής υποχρεώσεως της Ένωσης να «[εξετάζει], με επιμέλεια και αμεροληψία, όλα τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως [...] στοιχεία επί των οποίων στηρίζονται τα συναχθέντα συμπεράσματα», προτού εκδώσει την οικεία πράξη, δεν αφορά τον τομέα των εξωτερικών οικονομικών σχέσεων. Πράγματι, η νομολογία αυτή επιβάλλει παρεμφερή υποχρέωση στα θεσμικά όργανα της Ένωσης όταν προτίθενται να εκδώσουν, στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας¹⁰⁰, απόφαση που επηρεάζει τα συμφέροντα φυσικού ή νομικού προσώπου¹⁰¹.

223. Πάντως, δεν θεωρώ ότι η παραπομπή του Γενικού Δικαστηρίου στις αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Technische Universität München (C-269/90, EU:C:1991:438), καθώς και της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Gowan Comércio Internacional e Serviços (C-77/09, EU:C:2010:803), αντί για τη νομολογία στην οποία αναφέρομαι με το σημείο 220 των προτάσεών μου, επηρεάζει το συμπέρασμά του, επειδή οι αρχές που ισχύουν στις διοικητικές διαδικασίες, ισχύουν *mutatis mutandis* και στις νομοθετικές διαδικασίες.

97 — Απόφαση της 1ης Μαρτίου 2016, National Iranian Oil Company κατά Συμβουλίου (C-440/14 P, EU:C:2016:128, σκέψη 77). Βλ. επίσης, στο πνεύμα αυτό, αποφάσεις της 10ης Ιανουαρίου 2006, IATA και ELFAA (C-344/04, EU:C:2006:10, σκέψη 80)· της 1ης Φεβρουαρίου 2007, Sison κατά Συμβουλίου (C-266/05 P, EU:C:2007:75, σκέψη 33)· της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique και Lorraine κ.λπ. (C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 57)· της 8ης Ιουνίου 2010, Vodafone κ.λπ. (C-58/08, EU:C:2010:321, σκέψη 52)· της 17ης Οκτωβρίου 2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, σκέψη 47), καθώς και της 28ης Νοεμβρίου 2013, Συμβούλιο κατά Manufacturing Support & Procurement Kala Naft (C-348/12 P, EU:C:2013:776).

98 — Βλ. αποφάσεις της 10ης Μαρτίου 1998, Γερμανία κατά Συμβουλίου (C-122/95, EU:C:1998:94, σκέψεις 77 και 79), καθώς και της 6ης Ιουλίου 1995, Οδηγήτρια κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (T-572/93, EU:T:1995:131, σκέψη 38).

99 — Πρόκειται για τις αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Technische Universität München (C-269/90, EU:C:1991:438, σκέψη 14) και της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Gowan Comércio Internacional e Serviços (C-77/09, EU:C:2010:803, σκέψη 57).

100 — Στο πλαίσιο του τύπου αυτού διαδικασίας, η υποχρέωση προηγούμενης εξετάσεως όλων των κρίσιμων στοιχείων, υποχρέωση η οποία μπορεί να συνδεθεί με την αρχή της χρηστής διοικήσεως [βλ. αποφάσεις της 29ης Μαρτίου 2012, Επιτροπή κατά Εσθονίας, C-505/09 P, EU:C:2012:179, σκέψη 95, και της 7ης Απριλίου 2016, Holcim (Romania) κατά Επιτροπής, C-556/14 P, EU:C:2016:207, σκέψη 80], συνιστά διαδικαστική εγγύηση η οποία διασφαλίζεται για τα πρόσωπα που αφορά η απόφαση την οποία το θεσμικό όργανο προτίθεται να εκδώσει προκειμένου να αντισταθμίσει την ευρεία εξουσία εκτιμήσεως την οποία διαθέτει στον επίμαχο τομέα.

101 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, Επιτροπή κ.λπ. κατά Kadı (C-584/10 P, C-593/10 P και C-595/10 P, EU:C:2013:518, σκέψη 114).

224. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, μολονότι ο νομοθέτης της Ένωσης διαθέτει ευρεία εξουσία πολιτικής εκτιμήσεως όταν σταθμίζει διαφορετικά γενικά συμφέροντα στο πλαίσιο της εκδόσεως νομοθετικής ή κανονιστικής πράξεως, δεσμεύεται πάντοτε από την υποχρέωση να λάβει υπόψη το σύνολο των κρίσιμων «βασικών δεδομένων» και των διαθέσιμων «πραγματικών στοιχείων»¹⁰². Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο πρέπει να ελέγξει αν η εξουσία αυτή ασκήθηκε ορθώς¹⁰³ και αν η εκδοθείσα πράξη δεν είναι προδήλως ακατάλληλη¹⁰⁴.

225. Υπ' αυτή την έννοια, φρονώ ότι η απόφαση της 16ης Απριλίου 2013, Ισπανία και Ιταλία κατά Συμβουλίου (C-274/11 και C-295/11, EU:C:2013:240), είναι ιδιαιτέρως σημαντική, εφόσον αφορούσε απόφαση του Συμβουλίου για την έγκριση ενισχυμένης συνεργασίας δυνάμει του άρθρου 329, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η οποία, όπως η επίμαχη απόφαση, εμπίπτει στον καλούμενο από την Επιτροπή «σκληρό πυρήνα της εξουσίας εκτιμήσεως των θεσμικών οργάνων της Ένωσης».

226. Κατά τον έλεγχο νομιμότητας της αποφάσεως εκείνης, το Δικαστήριο επανέλαβε σχεδόν αυτολεξεί την αρχή που διατυπώθηκε στις αποφάσεις της 21ης Νοεμβρίου 1991, Technische Universität München (C-269/90, EU:C:1991:438, σκέψη 14), και της 22ας Δεκεμβρίου 2010, Gowan Comércio Internacional e Serviços (C-77/09, EU:C:2010:803, σκέψη 57), και υιοθετήθηκε από το Γενικό Δικαστήριο στη σκέψη 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κρίνοντας ότι, «το Δικαστήριο, ασκώντας τον έλεγχό του όσον αφορά την τήρηση της προϋποθέσεως κατά την οποία μόνον ως έσχατη λύση μπορεί να λαμβάνεται μια απόφαση που εγκρίνει ενισχυμένη συνεργασία, εξακριβώνει αν το Συμβούλιο εξέτασε με επιμέλεια και αμεροληψία τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως και αν το συμπέρασμα στο οποίο αυτό κατέληξε αιτιολογείται επαρκώς»¹⁰⁵.

227. Εφόσον οι ως άνω απαιτήσεις ισχύουν για το Συμβούλιο όταν ενεργεί ως νομοθέτης, είναι δύσκολο να γίνει δεκτό ότι δεν δεσμεύεται από αυτές όταν εφαρμόζει ειδική νομοθετική διαδικασία για να συνάψει διεθνή συμφωνία¹⁰⁶.

228. Για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτίθενται στο σημείο 142 των προτάσεών μου, οι αναφορές της Επιτροπής, στα σημεία 12 έως 14 του υπομνήματος ανταπαντήσεως, στην πολιτική φύση του ζητήματος της Δυτικής Σαχάρας δεν μπορούν να εμποδίσουν τον περιορισμένο έλεγχο που το Δικαστήριο οφείλει να ασκήσει στον τομέα των διεθνών σχέσεων όπου τα θεσμικά όργανα της Ένωσης διαθέτουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως¹⁰⁷.

102 — Βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-310/04, EU:C:2006:521, σκέψεις 120 έως 123)· της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique και Lorraine κ.λπ. (C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψεις 57 έως 59)· της 8ης Ιουλίου 2010, Afton Chemical (C-343/09, EU:C:2010:419, σκέψεις 33 και 34), καθώς και της 17ης Οκτωβρίου 2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, σκέψεις 48 έως 50).

103 — Βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-310/04, EU:C:2006:521, σκέψεις 122, 133 και 134), καθώς και της 8ης Ιουλίου 2010, Afton Chemical (C-343/09, EU:C:2010:419, σκέψη 34).

104 — Βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-310/04, EU:C:2006:521, σκέψη 99)· της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Arcelor Atlantique και Lorraine κ.λπ. (C-127/07, EU:C:2008:728, σκέψη 59)· της 17ης Οκτωβρίου 2013, Schaible (C-101/12, EU:C:2013:661, σκέψεις 48 έως 51), καθώς και της 1ης Μαρτίου 2016, National Iranian Oil Company κατά Συμβουλίου (C-440/14 P, EU:C:2016:128, σκέψεις 77 έως 88).

105 — Απόφαση Ισπανία και Ιταλία κατά Συμβουλίου (C-274/11 και C-295/11, EU:C:2013:240, σκέψη 54).

106 — Βλ. σκέψη 55 της αποφάσεως της 24ης Ιουνίου 2014, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-658/11, EU:C:2014:2025), όπου το Δικαστήριο έκρινε, σε σχέση με το άρθρο 218, παράγραφος 6, δεύτερο εδάφιο, στοιχείο α', σημείο ν, ΣΛΕΕ, ότι «η Συνθήκη της Λισαβώνας, αφενός, προέβλεψε την υποχρεωτική έγκριση του Κοινοβουλίου όσον αφορά τη σύναψη διεθνών συμφωνιών ακριβώς για τις συμφωνίες εκείνες που καλύπτουν τομείς ως προς τους οποίους, εσωτερικά, εφαρμόζεται η συνήθης νομοθετική διαδικασία του άρθρου 294 ΣΛΕΕ ή η ειδική νομοθετική διαδικασία, μόνον όμως όταν η τελευταία απαιτεί την έγκριση του Κοινοβουλίου».

107 — Εν αντιθέσει προς τα όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, κανένα από τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας στα οποία γίνεται αναφορά εν προκειμένω δεν μνημονεύει ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας επιλήφθηκε του ζητήματος της Δυτικής Σαχάρας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που φέρει τον τίτλο «Ενέργεια εν περιπτώσει απειλής της ειρήνης, διαταράξεως της ειρήνης και επιθετικών πράξεων», όπερ επιβεβαιώνεται από τον νομικό σύμβουλο του ΟΗΕ, ο οποίος επισημαίνει ότι δεν τέθηκε ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας ζήτημα παραβιάσεως, ή μη, της αρχής της διαρκούς κυριαρχίας του λαού της Δυτικής Σαχάρας επί των φυσικών πόρων του εδάφους της [βλ. επιστολή της 29ης Ιανουαρίου 2002, του αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα νομικών υποθέσεων, νομικού συμβούλου, προς τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας (S/2002/161), σημείο 13].

229. Κατόπιν τούτου, εκτιμώ ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας με τη σκέψη 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι, «στην περίπτωση που ένα όργανο της Ένωσης διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, προκειμένου να διαπιστωθεί αν αυτό υπέπεσε σε πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως, ο δικαστής της Ένωσης οφείλει να ελέγχει κατά πόσον το όργανο αυτό εξέτασε, με επιμέλεια και αμεροληψία, όλα τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως, στοιχεία επί των οποίων στηρίζονται τα συναχθέντα συμπεράσματα».

230. Τέλος, δεν συμφωνώ ούτε με τη θέση της Επιτροπής ότι το Γενικό Δικαστήριο, αντί να συνδέσει την προηγούμενη εξέταση των κρίσιμων στοιχείων με την ύπαρξη αμφιβολιών σχετικά με την τήρηση των δικαιωμάτων του λαού της Δυτικής Σαχάρας, όπως αυτές προκύπτουν από έκθεση που προσκόμισε ο νομικός εκπρόσωπος του Front Polisario, οφείλει να διαπιστώσει την ύπαρξη είτε παραβάσεως κανόνα δικαίου είτε πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως.

231. Υπενθυμίζω ότι το Γενικό Δικαστήριο στήριξε τη μερική ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως σε συνδυασμό περισσοτέρων από τους λόγους προσφυγής του Front Polisario, εκ των οποίων ο πρώτος, συγκεκριμένα, αφορούσε ανεπάρκεια της αιτιολογίας¹⁰⁸.

232. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε κατ' αρχάς ότι, πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως, το Συμβούλιο είχε την υποχρέωση να εξετάσει όλα τα κρίσιμα στοιχεία¹⁰⁹ και, ειδικότερα, ως προς τη δικογραφία αυτή, να λάβει υπόψη τον αντίκτυπο τον οποίο μπορούσε να έχει η σύναψη της συμφωνίας ελευθερώσεως στα ανθρώπινα δικαιώματα του λαού της Δυτικής Σαχάρας και στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της περιοχής αυτής¹¹⁰.

233. Επί της βάσεως αυτής, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, στη σκέψη 244 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «[ο]ύτε από τα επιχειρήματα του Συμβουλίου ούτε από τα στοιχεία που αυτό περιέλαβε στη δικογραφία συνάγεται ότι πραγματοποίησε [σχετικό] έλεγχο».

234. Σταμάτησε, επομένως, πριν εξετάσει και, κατά μείζονα λόγο, πριν αποφανθεί επί του ζητήματος αν η επίμαχη απόφαση συνεπαγόταν ή συνέβαλλε σε προσβολή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Δυτική Σαχάρα ή σε εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της αντίθετη προς το διεθνές δίκαιο. Για τον λόγο αυτόν, η νομολογία στην οποία παραπέμπει η Επιτροπή¹¹¹, σχετικά με τον έλεγχο νομιμότητας πράξεως της Ένωσης υπό το πρίσμα των αρχών του εθιμικού διεθνούς δικαίου, δεν τυγχάνει εφαρμογής στην προκειμένη υπόθεση.

235. Το Γενικό Δικαστήριο δεν έλαβε θέση ούτε ως προς το ζήτημα αν είναι αληθείς οι ισχυρισμοί που περιλαμβάνονται στην έκθεση του δικηγόρου του Front Polisario, της οποίας η αποδεικτική ισχύς αμφισβητείται από την Επιτροπή. Το Γενικό Δικαστήριο παρατήρησε απλώς ότι «το Συμβούλιο δεν προέβη σε κανένα συγκεκριμένο σχολιασμό ούτε τους διέψευσε, πράγμα που οδηγεί στην εκτίμηση ότι δεν επελήφθη του ζητήματος αν η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Δυτικής Σαχάρας που τελεί υπό μαροκινό έλεγχο διεξαγόταν ή όχι προς όφελος του πληθυσμού της περιοχής αυτής»¹¹².

108 — Βλ. σκέψη 226 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

109 — Βλ. σκέψη 225 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

110 — Το ζήτημα αν το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο στο μέτρο που δέχθηκε ότι τα δύο αυτά ζητήματα ήταν κρίσιμα αποτελεί το αντικείμενο του πέμπτου λόγου αναίρεσεως.

111 — Πρόκειται για την απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, EU:C:2011:864, σκέψη 107), όπου το Δικαστήριο έκρινε ότι «ιδιώτης μπορεί να επικαλεστεί τις [...] αρχές του εθιμικού διεθνούς δικαίου προκειμένου το Δικαστήριο να εξετάσει το κύρος πράξεως της Ένωσης στο μέτρο που, αφενός, οι ως άνω αρχές είναι δυνατό να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αρμοδιότητα της Ένωσης να εκδώσει την οικεία πράξη [...] και, αφετέρου, η πράξη αυτή ενδέχεται να θίγει δικαιώματα τα οποία αντλεί ο ιδιώτης από το δίκαιο της Ένωσης ή να συνεπάγεται, για τον ιδιώτη, υποχρεώσεις από πλευράς δικαίου της Ένωσης».

112 — Σκέψη 244 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

236. Δεδομένου ότι το Συμβούλιο δεν συμμορφώθηκε με την υποχρέωσή του να εξετάσει όλα τα κρίσιμα στοιχεία πριν από την έκδοση της επίμαχης απόφασεως σε έναν τομέα όπου διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως, το Γενικό Δικαστήριο έκρινε κατ' ουσίαν ότι του ήταν αδύνατον να ασκήσει τον δικαστικό του έλεγχο για να αποφανθεί αν η επίμαχη απόφαση ήταν προδήλως ακατάλληλη ή όχι¹¹³. Με την ανωτέρω κρίση δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.

237. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο τρίτος λόγος αναιρέσεως.

2. 2. Επί του τετάρτου λόγου αναιρέσεως, με τον οποίο υποστηρίζεται ότι το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε *ultra petita*

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

238. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον εξέτασε, στις σκέψεις 227 και 241 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αν το Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωσή του να εξετάσει όλα τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως πριν εκδώσει την επίμαχη απόφαση, καθώς και καθόσον ακύρωσε εν μέρει την επίμαχη απόφαση για τον λόγο αυτόν, με τη σκέψη 247 της αποφάσεώς του. Κατά την άποψή τους, δεν ισχύει, αντιθέτως προς τα όσα εκτίθενται στη σκέψη 226 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και στη σκέψη 125 στην οποία αυτή παραπέμπει, ότι το Front Polisario προέβαλε σχετικό λόγο ακυρώσεως. Επομένως, αποφαινόμενο επί του ζητήματος αυτού, το Γενικό Δικαστήριο εξέτασε αυτεπαγγέλτως λόγο που δεν είναι δημοσίας τάξεως, μάλιστα δε χωρίς να ακούσει προηγουμένως το Συμβούλιο.

239. Το Front Polisario αμφισβητεί το βάσιμο του λόγου αυτού, υποστηρίζοντας κατ' ουσίαν, πρώτον, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε *ultra petita*, εφόσον το αίτημά του αποσκοπούσε όντως στην ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως στο μέτρο που είχε εγκριθεί με αυτήν η εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως στη Δυτική Σαχάρα, δεύτερον, ότι ο λόγος ακυρώσεως στον οποίο στηρίζεται το διατακτικό της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν εξετάσθηκε αυτεπαγγέλτως, αλλά προβλήθηκε με τα σημεία 78 έως 85 του δικογράφου της προσφυγής το οποίο κατατέθηκε στο Γενικό Δικαστήριο, και, τρίτον, ότι, μολονότι τα σχετικά επιχειρήματα διατυπώθηκαν στο πλαίσιο λόγου που αφορούσε ανεπάρκεια της αιτιολογίας, ο δικαστής της Ένωσης ήταν αρμόδιος να τους προσδώσει τον ορθό νομικό χαρακτηρισμό.

β) Εκτίμηση

240. Όπως επισημαίνει το Front Polisario στα σημεία 77 έως 85 του δικογράφου της προσφυγής που κατέθεσε στο Γενικό Δικαστήριο, αμφισβήτησε το κύρος της επίμαχης αποφάσεως λόγω ανεπάρκειας της αιτιολογίας στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως.

241. Στο σημείο 79 του δικογράφου αυτού, το Front Polisario ισχυρίζεται ότι «[τ]ο Συμβούλιο [...] είχε [...] την υποχρέωση να λάβει υπόψη το σύνολο του νομικού και πραγματικού πλαισίου για να βεβαιωθεί ότι το κείμενο της συμφωνίας δεν μπορούσε κατ' ουδένα τρόπο να αντιβαίνει στο διεθνές δίκαιο ή να θέτει εμμέσως εν αμφιβόλω τα δικαιώματα του λαού των Σαχράουσι».

242. Συναφώς, με τις σκέψεις 125 έως 127 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Γενικό Δικαστήριο απέρριψε εν μέρει μόνον τον πρώτο λόγο ακυρώσεως, υπό την επιφύλαξη της εξετάσεως της αιτιάσεως του Front Polisario ότι το Συμβούλιο δεν είχε ελέγξει τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως πριν εκδώσει την επίμαχη απόφαση. Το Γενικό Δικαστήριο ήλεγξε το συγκεκριμένο ζήτημα στις σκέψεις 226 έως 247 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

113 — Βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, Ισπανία κατά Συμβουλίου (C-310/04, EU:C:2006:521, σκέψεις 99, 120 και 122).

243. Επιπλέον, το Γενικό Δικαστήριο επιφυλάχθηκε ως προς την εξέταση σειράς επιχειρημάτων του Front Polisario προς στήριξη του τρίτου (προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων), του πέμπτου (παραβίαση των θεμελιωδών αξιών της Ένωσης και των αρχών που διέπουν την εξωτερική δράση της), του έκτου (παραβίαση του στόχου της αειφόρου αναπτύξεως), του ένατου (αντίθεση της επίμαχης αποφάσεως προς πλείονες συμφωνίες που συνήψε η Ένωση) και του δέκατου λόγου (αντίθεση της επίμαχης αποφάσεως προς το διεθνές δίκαιο), στο μέτρο που είχαν ως αντικείμενο την αμφισβήτηση της εκ μέρους του Συμβουλίου ασκήσεως της ευρείας εξουσίας εκτιμήσεώς του¹¹⁴.

244. Για τους λόγους αυτούς, δεν θεωρώ ότι το Γενικό Δικαστήριο αποφάνθηκε *ultra petita* εξετάζοντας το ζήτημα αν πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως έπρεπε να προηγηθεί εξέταση όλων των περιστάσεων της υποθέσεως.

245. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ο τέταρτος λόγος αναιρέσεως.

3. 3. Επί του πέμπτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο σχετικά με την εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της αρχής της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων

α) Επί του πρώτου σκέλους, σχετικά με την υποχρέωση εξετάσεως του ζητήματος του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων

ι) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

246. Η Επιτροπή διατείνεται, πρώτον, ότι η αιτίαση σχετικά με παράβαση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία έγινε δεκτή από το Γενικό Δικαστήριο, δεν είχε προβληθεί με σαφήνεια στα σημεία 111 έως 115 του δικογράφου πρωτοδικώς.

247. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν, δεύτερον, ότι η συλλογιστική του Γενικού Δικαστηρίου, στις σκέψεις 227, 228, 230 και 231 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στηρίζεται σε εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Κατ' αρχάς, ισχυρίζονται συναφώς ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η επίμαχη απόφαση ή η συμφωνία ελευθερώσεως περιέχουν διάταξη αντίθετη προς τα θεμελιώδη δικαιώματα, αλλά προσάπτει στις πράξεις αυτές ότι επιτρέπουν την εξαγωγή προς την Ένωση προϊόντων που αποκτώνται υπό συνθήκες οι οποίες θίγουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του λαού της Δυτικής Σαχάρας και, με τον τρόπο αυτό, ενθαρρύνουν έμμεσα τη μη τήρηση ορισμένων δικαιωμάτων που έχουν κατοχυρωθεί στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Στη συνέχεια, διατυπώνουν την άποψη ότι η συλλογιστική αυτή καταλήγει να εξαρτά τη νομιμότητα πράξεων της Ένωσης από συμπεριφορές καταλογιστέες σε τρίτες χώρες με τις οποίες αυτή συνάπτει διεθνείς συμφωνίες. Θεωρούν, τέλος, ότι η εν λόγω συλλογιστική καταλήγει να προσδίδει εξωεδαφικό αποτέλεσμα στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, κατά παράβαση του άρθρου 51, το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι τα θεσμικά όργανα της Ένωσης οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα στο εσωτερικό του εδαφικού πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, όπως ορίζεται στο άρθρο 52 ΣΕΕ, καθώς και στο άρθρο 355 ΣΛΕΕ και όχι, πλην εξαιρέσεων, εκτός αυτού.

248. Τρίτον και τελευταίον, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι το ζήτημα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων λαμβάνεται υπόψη, για τους σκοπούς της εξωτερικής δράσεως της Ένωσης, σε άλλο διαδικαστικό πλαίσιο από αυτό που όρισε το Γενικό Δικαστήριο. Πράγματι, κατά το άρθρο 21 ΣΕΕ και το άρθρο 205 ΣΛΕΕ, η προώθηση και η ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνιστούν αντιστοίχως μια αρχή και ένα στόχο που θεμελιώνουν τη δράση της Ένωσης στη διεθνή σκηνή. Υπό το πρίσμα αυτό, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από το Συμβούλιο για τη διαμόρφωση

114 — Βλ. σκέψεις 147, 166, 172, 199 και 211 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

των εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης, όπου μπορεί ταυτόχρονα να γίνεται στάθμιση με άλλες αρχές και στόχους στο πλαίσιο της ευρείας εξουσίας εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στο όργανο αυτό. Στην πράξη, η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε τρίτη χώρα θα πρέπει να θεωρείται ζήτημα πολιτικής φύσεως, το οποίο μπορεί να συνεπάγεται υποχρέωση του Συμβουλίου να κάνει χρήση των ρητρών επιβλέψεως που προβλέπονται από τις διεθνείς συμφωνίες τις οποίες συνάπτει η Ένωση, άπαξ οι συμφωνίες αυτές τεθούν σε ισχύ. Αντιθέτως, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν συνιστά, κατά την άποψη των θεσμικών οργάνων, ούτε στοιχείο το οποίο πρέπει να εξετάζεται εκ των προτέρων σύμφωνα με τον τρόπο που περιέγραψε το Γενικό Δικαστήριο στις σκέψεις 228, 241 και 244 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ούτε ουσιαστική προϋπόθεση για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας.

249. Το Front Polisario αμφισβητεί την ύπαρξη πλάνης περί το δικαίο υποστηρίζοντας, κατ' ουσία, ότι το βάσιμο των λόγων που αμφισβητούν το Συμβούλιο και η Επιτροπή έπρεπε να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα του ειδικού νομικού και πραγματικού πλαισίου εντός του οποίου αποφάνθηκε το Γενικό Δικαστήριο. Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο διαπίστωσε, πρώτον, ότι η Δυτική Σαχάρα κείται εκτός των συνόρων του Βασιλείου του Μαρόκου, όπως αυτά αναγνωρίζονται από τον ΟΗΕ, την Ένωση και τα κράτη μέλη της, δεύτερον, ότι το Βασίλειο του Μαρόκου δεν διέθετε ούτε ως ή άλλως διεθνή εντολή για την άσκηση διοικήσεως στην περιοχή και, τρίτον, ότι με τη συνδρομή του Συμβουλίου και της Επιτροπής, η συμφωνία ελευθερώσεως που εγκρίθηκε με την επίμαχη απόφαση ετύγχανε εφαρμογή σε μη αυτόνομη περιοχή.

250. Το Γενικό Δικαστήριο έκρινε στη συνέχεια ότι, στην ειδική περίπτωση όπου διεθνής συμφωνία που συνήφθη από την Ένωση δύναται να τύχει εφαρμογής επί διαφιλονικούμενης περιοχής, το ζήτημα των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Τέλος, συνήγαγε το συμπέρασμα ότι το ζήτημα αυτό απαιτούσε εξέταση εκ μέρους του Συμβουλίου πριν από την έκδοση της εν λόγω αποφάσεως. Κατά το Front Polisario, η προσέγγιση αυτή είναι σύμφωνη με το άρθρο 51 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, εφόσον το άρθρο αυτό επιβάλλει στο Συμβούλιο την υποχρέωση να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα όταν ασκεί τις αρμοδιότητες που αντλεί από τις Συνθήκες, όπως εν προκειμένω. Είναι επίσης σύμφωνη με το άρθρο 205 ΣΛΕΕ, με το άρθρο 21 ΣΕΕ και με τις διατάξεις της Συμφωνίας Συνδέσεως που επιβάλλουν εν προκειμένω τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

251. Εξάλλου, το Front Polisario επισημαίνει ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων τυγχάνει εφαρμογής από πλευράς τόσο προσωπικού όσο και καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής, επειδή, αφενός, πολλοί Σαχάροι, δεδομένου ότι γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια της αποκαλούμενης περιόδου «περιφερειοποίησεως» της Δυτικής Σαχάρας υπό την κυριαρχία του Βασιλείου της Ισπανίας, έχουν την ισπανική ιθαγένεια, και, αφετέρου, η ύπαρξη παραβιάσεων των θεμελιωδών τους δικαιωμάτων έχει διαπιστωθεί επισήμως σε πολλά έγγραφα του ΟΗΕ, καθώς και στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

ii) ii) Εκτίμηση

– Επί του παραδεκτού του λόγου που προβλήθηκε με την προσφυγή ακυρώσεως του Front Polisario και αφορούσε προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων

252. Δεν συμφωνώ με την άποψη της Επιτροπής ότι ο τρίτος λόγος ακυρώσεως ο οποίος περιλαμβανόταν στο δικόγραφο της προσφυγής ακυρώσεως του Front Polisario και αφορούσε προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων προβλήθηκε απαραδέκτως διότι ήταν ακατάληπτος.

253. Από τα σημεία 96 έως 101 και 111 έως 115 του δικογράφου της προσφυγής του Front Polisario συνάγεται σαφώς ότι, κατά την άποψή του, η επίμαχη απόφαση είχε ως συνέπεια την προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων του λαού της Δυτικής Σαχάρας, και ιδίως των άρθρων 6, 17, 37, 47 και 53 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, εφόσον συνέβαλλε στη διατήρηση της μαροκινής παρουσίας στη Δυτική Σαχάρα.

– *Επί της αιτιάσεως σχετικά με εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων*

254. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 5, με το άρθρο 21, παράγραφοι 1, πρώτο εδάφιο, 2, στοιχείο β', και 3, και με το άρθρο 23 ΣΕΕ καθώς και με το άρθρο 205 ΣΛΕΕ, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η προστασία τους καταλέγονται μεταξύ των θεμελιωδών αρχών και αξιών της Ένωσης, οι οποίες πρέπει να αποτελούν γνώμονα της δράσεώς της στη διεθνή σκηνή.

255. Πράγματι, όπως έκρινε προσφάτως το Δικαστήριο σε σχέση με διεθνή συμφωνία που εγκρίθηκε με απόφαση του Συμβουλίου¹¹⁵ η οποία είχε ως νομική βάση το άρθρο 37 ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 218, παράγραφοι 5 και 6, ΣΛΕΕ, «[ο] σεβασμός [των αρχών του κράτους δικαίου και των δικαιωμάτων του ανθρώπου καθώς και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας] είναι επιβεβλημένος σε κάθε δράση της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένου του τομέα της ΚΕΠΠΑ, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των διατάξεων του άρθρου 21, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, παράγραφος 2, στοιχείο β', και παράγραφος 3, ΣΕΕ και του άρθρου 23 ΣΕΕ»¹¹⁶.

256. Επιπλέον, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι οι αρμοδιότητες της Ένωσης πρέπει να ασκούνται τηρουμένου του διεθνούς δικαίου¹¹⁷. Επομένως, το ζήτημα της συμβατότητας της οικείας συμφωνίας με το διεθνές δίκαιο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εξέταση όλων των κρίσιμων στοιχείων στην οποία τα θεσμικά όργανα οφείλουν να προβαίνουν προτού συνάψουν διεθνή συμφωνία, διότι άλλως στερείται στην πράξη σημασίας.

257. Εκτός της υποχρέωσης που απορρέει από το δίκαιο της Ένωσης, να εξετάζουν τη γενική κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός του αντισυμβαλλόμενου μέρους σε διεθνή συμφωνία και, ακριβέστερα, να εξετάζουν τις επιπτώσεις τις οποίες θα μπορούσε να έχει η συμφωνία αυτή στα ανθρώπινα δικαιώματα, το διεθνές δίκαιο επιβάλλει στα υποκείμενά του, ιδίως στα κράτη και στους διεθνείς οργανισμούς, να σέβονται τους αναγκαστικούς κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου (jus cogens) και τις υποχρεώσεις erga omnes.

115 — Πρόκειται για την απόφαση 2014/198/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2014, για την υπογραφή και σύναψη της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ηνωμένης Δημοκρατίας της Τανζανίας για τους όρους της μεταγωγής των υπόπτων πειρατείας και των συναφών κατασχεθέντων περιουσιακών στοιχείων από τη ναυτική δύναμη υπό την ηγεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ηνωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας (ΕΕ 2014, L 108, σ. 1).

116 — Αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, ΕΥ:C:2011:864, σκέψη 101), καθώς και της 14ης Ιουνίου 2016, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου (C-263/14, ΕΥ:C:2016:435, σκέψη 47).

117 — Βλ. αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 1992, Rouslen και Diva Navigation (C-286/90, ΕΥ:C:1992:453, σκέψη 9)· της 16ης Ιουνίου 1998, Racke (C-162/96, ΕΥ:C:1998:293, σκέψη 45), καθώς και της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-402/05 P και C-415/05 P, ΕΥ:C:2008:461, σκέψη 291).

258. Το Διεθνές Δικαστήριο έχει αποφανθεί συναφώς ότι, «από την ίδια τη φύση τους, [οι υποχρεώσεις erga omnes] “αφορούν όλα τα κράτη” και, “[λ]αμβανομένης υπόψη της σημασίας των επίμαχων δικαιωμάτων, μπορεί να θεωρηθεί ότι όλα τα κράτη έχουν έννομο συμφέρον να προστατευθούν τα δικαιώματα αυτά”¹¹⁸. Επί της βάσεως αυτής, έκρινε ότι «όλα τα κράτη έχουν την υποχρέωση να μην αναγνωρίζουν την παράνομη κατάσταση που απορρέει από [την παράβαση των υποχρεώσεων erga omnes και] οφείλουν επίσης να μην παρέχουν αρωγή ή υποστήριξη στη διατήρηση της καταστάσεως που δημιουργήθηκε από τη [βία] αυτή»¹¹⁹.

259. Κατά συνέπεια, πριν συνάψουν διεθνείς συμφωνίες, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης πρέπει να ελέγχουν αν τηρείται ο λίαν περιορισμένος κατάλογος των αναγκαστικών κανόνων του γενικού διεθνούς δικαίου (jus cogens)¹²⁰ και των υποχρεώσεων erga omnes¹²¹, όπου περιλαμβάνονται «η κήρυξη εκτός νόμου των πράξεων επιθέσεως και της γενοκτονίας, αλλά και αρχές και κανόνες που αφορούν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, όπως η προστασία κατά της πρακτικής της δουλείας και των φυλετικών διακρίσεων»¹²², καθώς και το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως¹²³.

260. Συναφώς, επιβάλλεται να σημειωθεί ότι το Συμβούλιο δεν αμφισβητεί ότι η γενική κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός του αντισυμβαλλόμενου μέρους σε διεθνή συμφωνία είναι ένα από τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον χρόνο των διαπραγματεύσεων και της συνάψεως της συμφωνίας αυτής. Όμως, το Front Polisario του προσάπτει, στα σημεία 32 και 82 του δικογράφου της προσφυγής που κατέθεσε πρωτοδίκως, ότι δεν μελέτησε, πριν από τη σύναψη της επίδικης συμφωνίας, τις επιπτώσεις της συμφωνίας ελευθερώσεως στα ανθρώπινα δικαιώματα.

261. Δεδομένου ότι η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Δυτική Σαχάρα είναι ένα από τα αμφιλεγόμενα σημεία μεταξύ του Front Polisario και του Βασιλείου του Μαρόκου και αποτελεί, για τον λόγο αυτόν, αντικείμενο έρευνας από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ στις ετήσιες εκθέσεις του για τη Δυτική Σαχάρα¹²⁴, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι ουδείς λόγος συνέτρεχε για μελέτη επιπτώσεων.

262. Είμαι της γνώμης ότι ούτε το Συμβούλιο ούτε η Επιτροπή ούτε οι παρεμβαίνοντες εκθέτουν έστω και έναν πειστικό λόγο βάσει του οποίου να γίνεται δεκτό ότι, λαμβανομένων υπόψη των απαιτήσεων αυτών, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης δεν υποχρεούνται να εξετάζουν, πριν από τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας, την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός του αντισυμβαλλόμενου μέρους σε διεθνή συμφωνία, καθώς και τις επιπτώσεις που θα μπορούσε να έχει η σύναψη της οικείας συμφωνίας ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα.

118 — Γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της ανεγέρσεως τείχους στο κατεχόμενο παλαιστινιακό έδαφος, CJI, Recueil 2004, σ. 136, σημείο 155. Βλ., επίσης, υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 5ης Φεβρουαρίου 1970 στην υπόθεση Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Βέλγιο κατά Ισπανίας), CJI, Recueil 1970, σ. 3, σημείο 33.

119 — Γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της ανεγέρσεως τείχους στο κατεχόμενο παλαιστινιακό έδαφος, CJI, Recueil 2004, σ. 136, σημείο 159.

120 — Κατά το άρθρο 53 της Συμβάσεως της Βιέννης, «αναγκαστικός κανών του γενικού Διεθνούς Δικαίου [(jus cogens)] είναι κανών δεκτός και αναγνωρισμένος από της διεθνούς Κοινότητας των κρατών εν τω συνόλω της ως κανών, εκ του οποίου ουδεμία παρέκκλιση επιτρέπεται και ο οποίος δεν δύναται να τροποποιηθεί ει μη διά νέου, του αυτού χαρακτήρος κανόνος του γενικού διεθνούς δικαίου».

121 — Οι κανόνες που αναγνωρίζονται ως αναγκαστικού κανόνες του γενικού διεθνούς δικαίου συμπίπτουν με τους κανόνες που αναγνωρίζονται ως υποχρεώσεις erga omnes. Βλ. Crawford, J., ό.π., σ. 595.

122 — Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου της 5ης Φεβρουαρίου 1970 στην υπόθεση Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited (Βέλγιο κατά Ισπανίας), CJI Recueil 1970, σ. 3, σκέψη 34. Η υπογράμμιση δική μου.

123 — Βλ. αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1995, Ανατολικό Τιμόρ (Πορτογαλία κατά Αυστραλίας), CJI, Recueil 1995, σ. 90, σκέψη 29, και της 3ης Φεβρουαρίου 2006 στην υπόθεση για τις ένοπλες δραστηριότητες στο έδαφος του Κονγκό (νέα προσφυγή: 2002) (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κατά Ρουάντα), CJI, Recueil 2006, σ. 6, σκέψη 64, καθώς και γνωμοδότηση της 9ης Ιουλίου 2004 για τις έννομες συνέπειες της ανεγέρσεως τείχους στο κατεχόμενο παλαιστινιακό έδαφος, CJI, Recueil 2004, σ. 136, σημείο 155). Βλ., επίσης, έκθεση της ομάδας μελέτης της Επιτροπής του διεθνούς δικαίου του ΟΗΕ, με τίτλο «Fragmentation du droit international: difficultés découlant de la diversification et de l'expansion du droit international», A/CN.4/L.702, 18 Ιουλίου 2006, σημείο 33.

124 — Βλ., για παράδειγμα, έκθεση της 19ης Απριλίου 2016 του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για την κατάσταση σχετικά με τη Δυτική Σαχάρα, S/2016/355, σημεία 54 έως 82.

263. Επισημαίνω ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή έχουν θέσει πολύ ψηλά τον πήχη για τον εαυτό τους, αποφασίζοντας να «εντάξουν τα δικαιώματα του ανθρώπου στις αναλύσεις των επιπτώσεων, όταν αυτές πραγματοποιούνται για νομοθετικές και μη νομοθετικές προτάσεις [...] και εμπορικές συμφωνίες οι οποίες έχουν σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες»¹²⁵.

264. Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη ότι ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής διαπίστωσε, με την απόφαση του της 26ης Φεβρουαρίου 2016 στην υπόθεση 1409/2014/MHZ, σχετικά με παράβαση, εκ μέρους της Επιτροπής, της υποχρεώσεώς της να προβεί σε μελέτη επιπτώσεων πριν από τη σύναψη της συμφωνίας ελευθέρων συναλλαγών μεταξύ της Ένωσης και της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας του Βιετνάμ¹²⁶, ότι η παράλειψη της Επιτροπής να παράσχει εύλογη αιτιολογία προς δικαιολόγηση της αρνήσεώς της να πραγματοποιήσει παρόμοια ανάλυση συνιστούσε κακοδιοίκηση.

265. Είναι αληθές ότι, όπως παρατηρούν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, τα άρθρα 2, 3 και 90 της Συμφωνίας Συνδέσεως καθώς και η κοινή δήλωση σχετικά με το άρθρο 90 της συμφωνίας που έχει επισυναφθεί στην τελική πράξη της ως άνω συμφωνίας καθιστούν δυνατό να συμμορφωθεί η Ένωση με τη διαρκή υποχρέωσή της να τηρεί και να προάγει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθ' όλη της διάρκειας ισχύος της εν λόγω συμφωνίας, της οποίας τα δικαιώματα αυτά συνιστούν «ουσιώδες στοιχείο»¹²⁷.

266. Πάντως, όπως σημειώνει ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής στο σημείο 24 της αποφάσεώς του, της 26ης Φεβρουαρίου 2016, στην υπόθεση 1409/2014/MHZ, ο μόνος τρόπος διασφάλισης της πρακτικής αποτελεσματικότητας της μελέτης επιπτώσεων είναι να πραγματοποιηθεί πριν από τη σύναψη της σχετικής διεθνούς συμφωνίας, εφόσον κατά τον χρόνο των διαπραγματεύσεων για τη σύναψή της η Ένωση μπορεί καλύτερα να προαγάγει τις αξίες και τους στόχους της, μέρος των οποίων αποτελεί ο σεβασμός και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

267. Αντίθετα προς ό,τι διατείνονται το Συμβούλιο και η Επιτροπή, η υποχρέωση πραγματοποιήσεως μελέτης των επιπτώσεων της συμφωνίας ελευθερώσεως στα ανθρώπινα δικαιώματα δεν έχει ως συνέπεια να εξαρτά τη νομιμότητα των πράξεων της Ένωσης από νομικές πράξεις τρίτου κράτους, όπως το Βασίλειο του Μαρόκου.

268. Όπως έκρινε το Γενικό Δικαστήριο με τη σκέψη 231 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, «εάν η Ένωση επιτρέπει την εξαγωγή προς τα κράτη μέλη της προϊόντων που προέρχονται από αυτή την άλλη χώρα τα οποία έχουν κατασκευαστεί ή ληφθεί υπό συνθήκες που θίγουν τα θεμελιώδη δικαιώματα του πληθυσμού της περιοχής από την οποία προέρχονται, δημιουργείται ο κίνδυνος έμμεσης ενθαρρύνσεως τέτοιων παραβάσεων ή αντλήσεως οφέλους από αυτές».

125 — Βλ. συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 25ης Ιουνίου 2012, για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη δημοκρατία, το στρατηγικό πλαίσιο της Ένωσης στον τομέα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας και ένα σχέδιο δράσεως της Ένωσης υπέρ των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας, 11855/12, παράρτημα III, υπό I.1, σ. 11. Βλ., επίσης, στο πνεύμα αυτό, κοινή ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της 28ης Απριλίου 2015 [JOIN(2015) 16 τελικό, σ. 24].

126 — Η απόφαση διατίθεται μόνο στην αγγλική γλώσσα στον δικτυακό τόπο του Ευρωπαίου Διαμεσολαβητή (<http://www.ombudsman.europa.eu/cases/decision.faces/en/64308/html.bookmark>).

127 — Η Επιτροπή διατείνεται, στο σημείο 70 του υπομνήματος επί της αιτήσεως αναιρέσεως, ότι το Γενικό Δικαστήριο δεν διευκρινίζει ως προς τι τα δικαιώματα του ανθρώπου θα προστατεύονταν καλύτερα στο άλλο μέρος της συμφωνίας, αν η Ένωση αρνούταν να συνάψει τη συμφωνία. Πάντως, το Γενικό Δικαστήριο δεν προσήψε στο Συμβούλιο το ότι δεν αρνήθηκε να συνάψει τη συμφωνία ελευθερώσεως με το Βασίλειο του Μαρόκου, αλλά απλώς ότι δεν έλαβε υπόψη τη γενική κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη χώρα αυτή και τις επιπτώσεις που η εν λόγω συμφωνία θα μπορούσε να έχει στα δικαιώματα του ανθρώπου (εντός της Ένωσης και στο Μαρόκο). Κανένα στοιχείο της συλλογιστικής του Γενικού Δικαστηρίου δεν αποκλείει ότι, μετά την ανάλυση αυτή, το Συμβούλιο μπορούσε να αποφασίσει τη σύναψη της επίδικης συμφωνίας.

269. Ακόμη και αν ετίθετο εν αμφιβόλω η ύπαρξη και ο αγώγιμος χαρακτήρας μιας τέτοιας αρχής στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης, είναι σαφές ότι το διεθνές δίκαιο επιβάλλει ρητή υποχρέωση στην Ένωση και στα κράτη μέλη της να μην αναγνωρίζουν παράνομη κατάσταση απορρέουσα από την παραβίαση των σχετικών με τα θεμελιώδη δικαιώματα αρχών και κανόνων, και να μη βοηθούν ούτε να παρέχουν συνδρομή στη διατήρηση της καταστάσεως που δημιουργείται από την παραβίαση αυτή. Προς τον σκοπό αυτόν, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τα κράτη μέλη της πρέπει να εξετάζουν τον αντίκτυπο που θα μπορούσε να έχει η οικεία διεθνής συμφωνία στα ανθρώπινα δικαιώματα.

270. Όσον αφορά τον ισχυρισμό του Συμβουλίου και της Επιτροπής ότι το Γενικό Δικαστήριο, καθόσον στηρίχθηκε, στη σκέψη 228 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στα άρθρα 1 έως 3, 5, 15, 16, 17, 31 και 32 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, προσέδωσε στις διατάξεις αυτές εξωεδαφικό αποτέλεσμα, αντίθετο προς το άρθρο 51 του Χάρτη, επισημαίνεται εκ προοιμίου ότι, όπως δέχθηκαν το Βασίλειο του Βελγίου και η Επιτροπή, τα θεμελιώδη δικαιώματα μπορούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να παραγάγουν εξωεδαφικά αποτελέσματα. Τούτο ισχύει οπωσδήποτε όταν πρόκειται για δραστηριότητα που διέπεται από το δίκαιο της Ένωσης και διεξάγεται υπό τον πραγματικό έλεγχο της Ένωσης και/ή των κρατών μελών της, αλλά εκτός του εδάφους αυτών¹²⁸.

271. Εντούτοις, εφόσον εν προκειμένω ούτε η Ένωση ούτε τα κράτη μέλη της ασκούν έλεγχο επί της Δυτικής Σαχάρας και εφόσον αυτή δεν αποτελεί τμήμα των εδαφών στα οποία εφαρμόζεται το δίκαιο της Ένωσης, δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα εφαρμογής του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, έστω και αν πολλοί Σαχράουι έχουν, όπως υποστηρίζει το Front Polisario, την ισπανική ιθαγένεια.

272. Επομένως, μολονότι το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε με τη σκέψη 228 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «το Συμβούλιο οφείλει να εξετάζει, με επιμέλεια και αμεροληψία, όλα τα κρίσιμα στοιχεία προκειμένου να βεβαιωθεί ότι οι δραστηριότητες παραγωγής των προς εξαγωγή [...] δεν έχουν ως αποτέλεσμα προσβολές των θεμελιωδών δικαιωμάτων [του πληθυσμού της Δυτικής Σαχάρας]», δεν μπορούσε, πάντως, να στηριχθεί στις διατάξεις του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων. Κατά συνέπεια, η σκέψη 228 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως πάσχει πλάνη περί το δίκαιο.

273. Πάντως, αν το σκεπτικό αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου ενέχει παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, αλλά το διατακτικό της είναι βάσιμο για άλλους νομικούς λόγους, η παραβίαση αυτή δεν μπορεί να επιφέρει την αναίρεση της εν λόγω αποφάσεως, χωρεί δε υποκατάσταση αιτιολογίας¹²⁹.

274. Αυτό συμβαίνει εν προκειμένω, εφόσον το γεγονός ότι το Γενικό Δικαστήριο παρέπεμψε στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν επηρεάζει την υποχρέωση την οποία υπείχαν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης τόσο από το δίκαιο της Ένωσης όσο και από το διεθνές δίκαιο¹³⁰ να εξετάσουν πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως, την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Δυτική Σαχάρα, καθώς και τον αντίκτυπο που θα μπορούσε να έχει η σύναψη της επίδικης συμφωνίας ως προς το ζήτημα αυτό.

128 — Βλ., κατ' αναλογία, ΕΔΔΑ, 23 Μαρτίου 1995, Λοϊζίδου κατά Τουρκίας (προκαταρκτικές ενστάσεις) (CE:ECHR:1995:0323JUD001531889), η οποία αφορούσε πράξεις κράτους που διενεργήθηκαν εντός του νομικού χώρου της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), αλλά εκτός του δικού του εδάφους: 7 Ιουλίου 2011, Al-Skeini κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2011:0707JUD005572107), καθώς και 7 Ιουλίου 2011, Al-Jedda κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:2011:0707JUD002702108), οι οποίες αφορούσαν πράξεις κράτους που διενεργήθηκαν σε έδαφος εκτός του νομικού χώρου της ΕΣΔΑ. Είναι επίσης δυνατόν να παραχθεί από πράξη κράτους διενεργηθείσα στο ίδιο το έδαφός του, αντίθετο προς την ΕΣΔΑ εξωεδαφικό αποτέλεσμα [βλ. ΕΔΔΑ, 7 Ιουλίου 1989, Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου (CE:ECHR:1989:0707JUD001403888)].

129 — Βλ. απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2008, FIAMM κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-120/06 P και C-121/06 P, EU:C:2008:476, σκέψη 187 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

130 — Βλ. σημεία 254 έως 258 των προτάσεών μου.

275. Υπενθυμίζω συναφώς ότι η συλλογιστική σχετικά με την εξουσία εκτιμήσεως των θεσμικών οργάνων της Ένωσης και τα στοιχεία που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, βάσει της οποίας το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε εν μέρει την επίμαχη απόφαση, στηριζόταν σε συνδυασμό περισσοτέρων από τους λόγους προσφυγής του Front Polisario, και πιο συγκεκριμένα εκείνων που αφορούσαν ανεπάρκεια της αιτιολογίας, προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, παραβίαση των αξιών που θεμελιώνουν την εξωτερική δράση της Ένωσης (άρθρα 21 ΣΕΕ και 205 ΣΛΕΕ) και παραβίαση του διεθνούς δικαίου.

276. Στο πλαίσιο αυτό, το Γενικό Δικαστήριο θα έπρεπε να παραπέμψει στις αρχές και στους κανόνες που αφορούν τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου¹³¹ και συνιστούν, κατά τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, υποχρεώσεις erga omnes του διεθνούς δικαίου, για την προστασία των οποίων πρέπει να μεριμνούν τα κράτη, οφείλοντας να μη βοηθούν και να μη συνδράμουν στη διατήρηση καταστάσεων που έχουν δημιουργηθεί από παραβίασή τους¹³².

277. Ομολογουμένως, το Δικαστήριο έχει κρίνει, με τη σκέψη 107 de l'arrêt Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, EU:C:2011:864), ότι «ιδιώτης μπορεί να επικαλεστεί τις [...] αρχές του εθιμικού διεθνούς δικαίου, προκειμένου το Δικαστήριο να εξετάσει το κύρος πράξεως της Ένωσης, στο μέτρο που, αφενός, οι ως άνω αρχές είναι δυνατό να θέσουν υπό αμφισβήτηση την αρμοδιότητα της Ένωσης να εκδώσει την οικεία πράξη [...] και, αφετέρου, η πράξη αυτή ενδέχεται να θίγει δικαιώματα τα οποία αντλεί ο ιδιώτης από το δίκαιο της Ένωσης ή να συνεπάγεται, για τον ιδιώτη, υποχρεώσεις από πλευράς δικαίου της Ένωσης».

278. Αυτό όμως που αμφισβητείται εν προκειμένω δεν είναι η νομιμότητα της επίμαχης αποφάσεως υπό το πρίσμα των αρχών του διεθνούς δικαίου, αλλά η νομιμότητά της σε σχέση με την παράλειψη να ληφθούν υπόψη, πριν από την έκδοσή της, όλα τα κρίσιμα στοιχεία, μεταξύ των οποίων η συμβατότητά της προς το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Κατά συνέπεια, οι προϋποθέσεις που διατυπώνονται στις σκέψεις 107 έως 110 της αποφάσεως Air Transport Association of America κ.λπ. (C-366/10, EU:C:2011:864), όσον αφορά τη δυνατότητα επικλήσεως των κανόνων του εθιμικού διεθνούς δικαίου, δεν ισχύουν στην προκειμένη περίπτωση¹³³.

279. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το πρώτο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως.

β) Επί του δευτέρου σκέλους, σχετικά με την υποχρέωση εξετάσεως της συμβατότητας της συμφωνίας ελευθερώσεως προς το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και προς την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων

280. i) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

281. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο, καθόσον προσάπτει στο Συμβούλιο, στις σκέψεις 228, 231, 241 και 244 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν εξέτασε τις συνθήκες εκμεταλλεύσεως των φυσικών πόρων της Δυτικής Σαχάρας πριν εκδώσει την επίμαχη απόφαση, απαιτεί σε τελική ανάλυση από το Συμβούλιο να ελέγχει ότι οι τρίτες χώρες με τις οποίες προτίθεται να συνάψει διεθνές συμφωνίες δυνάμενες να τύχουν εφαρμογής σε μη αυτόνομες περιοχές, εν προκειμένω το Βασίλειο του Μαρόκου, εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους από το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Ωστόσο, η συλλογιστική αυτή πάσχει πλάνη περί το δίκαιο από τρεις απόψεις.

131 — Συναφώς, μπορούσε να ανατρέξει στα δικαιώματα που αναγνωρίζει και προστατεύει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής) στις 16 Δεκεμβρίου 1966, και στο οποίο έχουν προσχωρήσει επί του παρόντος 168 από τα 193 κράτη μέλη του ΟΗΕ, εκ των οποίων όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης και το Βασίλειο του Μαρόκου.

132 — Βλ. σημεία 257 και 258 των προτάσεών μου. Βλ., επίσης, στο πνεύμα αυτό, Crawford, J., όπ.π., σ. 589 έως 600 και 642 έως 644.

133 — Βλ. σημείο 234 των προτάσεών μου.

282. Πρώτον, το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών επιβάλλει, καθ' εαυτό, υποχρεώσεις μόνο στα μέλη των Ηνωμένων Εθνών τα οποία έχουν ή αναλαμβάνουν την ευθύνη να διοικούν μη αυτόνομες περιοχές. Αυτό όμως δεν συμβαίνει στην περίπτωση της Ένωσης. Επιπλέον, το ενδεχόμενο να μη τηρεί το Βασίλειο του Μαρόκου τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη ρύθμιση αυτή ως *de facto* διοικούσα αρχή της Δυτικής Σαχάρας δεν είναι δυνατό να τροποποιήσει το περιεχόμενο του άρθρου αυτού επιβάλλοντας στα θεσμικά όργανα της Ένωσης υποχρέωση ελέγχου όταν προτίθενται να συνάψουν συμφωνία με τη χώρα αυτή. Αντιθέτως, τα ως άνω ευαίσθητα πολιτικά ζητήματα εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.

283. Δεύτερον, το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να μπορεί ιδιώτης να το επικαλεστεί ενώπιον δικαστηρίου ώστε αμφισβητήσει τη νομιμότητα πράξεως της Ένωσης.

284. Τρίτον και τελευταίον, το Γενικό Δικαστήριο προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία του εθιμικού διεθνούς δικαίου, εφόσον δεν επικαλέστηκε οποιαδήποτε νομική βάση για την επιβολή στα θεσμικά όργανα της Ένωσης της υποχρέωσης να εξετάζουν την τήρηση, από το αντισυμβαλλόμενο μέρος σε συμφωνία, της αρχής της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων και της υπεροχής των συμφερόντων των κατοίκων των μη αυτόνομων περιοχών. Ομοίως, δεν παρέθεσε οποιαδήποτε νομική βάση που να δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι, ελλείψει τέτοιου ελέγχου, η συμφωνία την οποία συνήψε η Ένωση ενδέχεται να ενθαρρύνει έμμεσα την παραβίαση των αρχών αυτών.

285. Σε κάθε περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο υπερέβη, κατά την άποψή τους, τα όρια του δικαστικού ελέγχου του, εφόσον, λαμβανομένου υπόψη του αόριστου χαρακτήρα των αρχών αυτών, θα έπρεπε να καταλήξει ότι καμία πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως δεν δικαιολογούσε την ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως, αντί να επιβάλλει στο Συμβούλιο μια εντελώς νέα διαδικαστική υποχρέωση.

286. Το Front Polisario αντιτείνει ότι αλυσιτελώς προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι το Γενικό Δικαστήριο ήλεγξε τη συμβατότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως προς το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, εφόσον η αναφορά στη διάταξη αυτή απαντά μόνο στο πλαίσιο συλλογιστικής την οποία ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο προκειμένου να κρίνει αν το Συμβούλιο είχε την υποχρέωση να ελέγξει τις συνθήκες εκμεταλλεύσεως των φυσικών πόρων της Δυτικής Σαχάρας πριν εκδώσει την επίμαχη απόφαση.

287. Επιπλέον, η συλλογιστική αυτή είναι απαλλαγμένη πλάνης περί το δίκαιο, εφόσον η αρχή του εθιμικού διεθνούς δικαίου σχετικά με τη διαρκή κυριαρχία επί των φυσικών πόρων συνδέεται με το δικαίωμα για αυτοδιάθεση, το οποίο συνιστά, το ίδιο, κανόνα του *jus cogens* με αποτελέσματα *erga omnes*. Κατά συνέπεια, απόκειται σε έκαστο κράτος μέλος να διασφαλίζει την τήρησή του.

i) ii) Εκτίμηση

288. Τονίζεται εκ προοιμίου ότι το ζήτημα που αποτελεί τον πυρήνα του δευτέρου σκέλους του πέμπτου λόγου αναιρέσεως δεν είναι αν η επίμαχη απόφαση συνάδει ή όχι προς το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το δικαίωμα αυτοδιαθέσεως και την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων, αλλά απλώς το κατά πόσον το Συμβούλιο όφειλε να λάβει υπόψη τα ζητήματα αυτά πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως.

289. Υπό την έννοια αυτή, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα του Συμβουλίου και της Επιτροπής ότι οι κανόνες αυτοί του διεθνούς δικαίου δεν πληρούν τις προϋποθέσεις οι οποίες πρέπει, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου¹³⁴, να συντρέχουν για να μπορεί ιδιώτης να τους επικαλεστεί ενώπιον δικαστηρίου προκειμένου να αμφισβητήσει τη νομιμότητα πράξεως της Ένωσης.

290. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε με τη σκέψη 241 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης ότι, στο πλαίσιο της εξετάσεως όλων των κρίσιμων στοιχείων, «το Συμβούλιο έπρεπε [...] να βεβαιωθεί ότι δεν υφίσταντο ενδείξεις εκμεταλλεύσεως των φυσικών πόρων του εδάφους της Δυτικής Σαχάρας που τελεί υπό μαροκινό έλεγχο δυνάμενης να αποβεί εις βάρος των κατοίκων της και να θίξει τα θεμελιώδη δικαιώματά τους».

291. Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι οι αρμοδιότητες της Ένωσης πρέπει να ασκούνται τηρουμένου του διεθνούς δικαίου¹³⁵. Η απαίτηση αυτή ισχύει για κάθε εξωτερική δράση της Ένωσης, περιλαμβανομένων τόσο των διαπραγματεύσεων όσο και της συνάψεως διεθνών συμβάσεων¹³⁶.

292. Οι θεμελιώδεις αρχές που ισχύουν για τις μη αυτόνομες περιοχές διατυπώνονται στο άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, κατά το οποίο, «τα Μέλη [του ΟΗΕ] που έχουν ή αναλαμβάνουν την ευθύνη να διοικούν [τις] περιοχές [αυτές], αναγνωρίζουν την αρχή ότι προέχουν τα συμφέροντα των κατοίκων αυτών των περιοχών και δέχονται ως ιερή αποστολή την υποχρέωση να προωθήσουν όσο γίνεται περισσότερο [...] την ευημερία [...] τους».

293. Εκτός από την υποχρέωση που απορρέει από το ψήφισμα 1514 (XV) να βοηθούν τον λαό των περιοχών αυτών να ασκεί το δικαίωμα του περί αυτοδιαθέσεως, οι δυνάμεις που ασκούν τη διοίκηση πρέπει να τηρούν επίσης την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας των λαών αυτών επί των φυσικών πόρων των περιοχών τους¹³⁷, πράγμα το οποίο αναγνώρισε το Διεθνές Δικαστήριο ως αρχή του εθιμικού διεθνούς δικαίου¹³⁸.

294. Στην περίπτωση των μη αυτόνομων περιοχών, η αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων συνεπάγεται κατ' ουσίαν ότι η διοικούσα αρχή δεν επιτρέπεται να στερεί από τους λαούς των μη αυτόνομων περιοχών την άσκηση των νομίμων δικαιωμάτων τους επί των φυσικών πόρων των περιοχών αυτών ή να εξαρτά τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των λαών αυτών από ξένα οικονομικά και χρηματοπιστωτικά συμφέροντα, διότι άλλως παραβαίνει τις υποχρεώσεις της από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹³⁹. Αντιθέτως, οι αλλοδαπές οικονομικές επενδύσεις που πραγματοποιούνται σε συνεργασία με τους λαούς των μη αυτόνομων περιοχών και σύμφωνα με τις επιθυμίες τους προκειμένου να παράσχουν χρήσιμη συνεισφορά στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών αυτών συνάδουν προς την εν λόγω αρχή¹⁴⁰.

134 — Όσον αφορά τις διεθνείς συνθήκες, βλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2011, *Air Transport Association of America κ.λπ.* (C-366/10, EU:C:2011:864, σκέψεις 51 έως 55), καθώς και της 16ης Ιουλίου 2015, *Επιτροπή κατά Rusal Armenal* (C-21/14 P, EU:C:2015:494, σκέψη 37). Όσον αφορά το εθιμικό διεθνές δίκαιο, βλ. αποφάσεις της 21ης Δεκεμβρίου 2011, *Air Transport Association of America κ.λπ.* (C-366/10, EU:C:2011:864, σκέψεις 107 και 110).

135 — Βλ. αποφάσεις της 24ης Νοεμβρίου 1992, *Roulsen και Diva Navigation* (C-286/90, EU:C:1992:453, σκέψη 9)· της 16ης Ιουνίου 1998, *Racke* (C-162/96, EU:C:1998:293, σκέψη 45), καθώς και της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, *Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής* (C-402/05 P και C-415/05 P, EU:C:2008:461, σκέψη 291).

136 — Βλ. απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 1996, *Πορτογαλία κατά Συμβουλίου* (C-268/94, EU:C:1996:461, σκέψεις 23 και 24).

137 — Κατά το Διεθνές Δικαστήριο, «η αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων διατυπώθηκε στο ψήφισμα 1803 (XVII) της Γενικής Συνελεύσεως, της 14ης Δεκεμβρίου 1962, στη συνέχεια, αναπτύχθηκε στη διακήρυξη για την εγκαθίδρυση νέας διεθνούς οικονομικής τάξεως [ψήφισμα 3201 (S.VI) της Γενικής Συνελεύσεως, της 1ης Μαΐου 1974], καθώς και στον Χάρτη των οικονομικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των κρατών [ψήφισμα 3281 (XXIX) της Γενικής Συνελεύσεως, της 12ης Δεκεμβρίου 1974]» [βλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2005 στην υπόθεση *Activités armées sur le territoire du Congo* (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κατά Ουγκάντας), CIJ, *Recueil* 2005, σ. 168, σκέψη 244].

138 — Βλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2005 στην υπόθεση *Activités armées sur le territoire du Congo* (Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό κατά Ουγκάντας), CIJ, *Recueil* 2005, σ. 168, σκέψη 244].

139 — Βλ., για παράδειγμα, ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ 48/46 της 10ης Δεκεμβρίου 1992, 49/40 της 9ης Δεκεμβρίου 1994 και 50/33 της 6ης Δεκεμβρίου 1995.

140 — Βλ., για παράδειγμα, ψηφίσματα της Γενικής Συνελεύσεως του ΟΗΕ 50/33 της 6ης Δεκεμβρίου 2005, 52/72 της 10ης Δεκεμβρίου 1997, 53/61 της 3ης Δεκεμβρίου 1998, 54/84 της 5ης Δεκεμβρίου 1999, 55/138 της 8ης Δεκεμβρίου 2000 και 56/66 της 10ης Δεκεμβρίου 2001.

295. Όσον αφορά το άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων, ουδέποτε περιελήφθησαν μεταξύ των αναγκαστικών κανόνων του γενικού διεθνούς δικαίου (*jus cogens*) ή των υποχρεώσεων *erga omnes*¹⁴¹. Κατά συνέπεια, το ενδεχόμενο παραβάσεως του άρθρου 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και παραβιάσεως της αρχής της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων δεν μπορεί να θεμελιώσει ευθύνη της Ένωσης, εφόσον δεν έχει εφαρμογή η υποχρέωση να μην αναγνωρίσει ως νόμιμη μια κατάσταση που δημιουργήθηκε από σοβαρή παράβαση υποχρεώσεως *erga omnes*, καθώς και να μην παράσχει βοήθεια ή συνδρομή στη διατήρηση της καταστάσεως αυτής¹⁴².

296. Η αναγκαία συνέπεια του γεγονότος ότι το άρθρο 73 του εν λόγω Χάρτη και η αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων δεν συνιστούν υποχρεώσεις *erga omnes* είναι ότι δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο παραβιάσεως παρά μόνον από όποιους δεσμεύονται από τις διατάξεις αυτές, πράγμα που δεν συμβαίνει με την Ένωση και τα θεσμικά της όργανα. Συναφώς, ακόμη και αν υποθεθεί ότι τυγχάνουν εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα, οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως εγκαθιδρύουν απλώς ένα ευνοϊκό δασμολογικό καθεστώς όσον αφορά τις εξαγωγές των προϊόντων καταγωγής Δυτικής Σαχάρας προς την Ένωση. Υπό την έννοια αυτή, οι εν λόγω συμφωνίες δεν αφορούν την εκμετάλλευση φυσικών πόρων, είτε αυτοί βρίσκονται στο Μαρόκο είτε στη Δυτική Σαχάρα.

297. Βεβαίως, η δυνατότητα να επωφεληθούν τα προϊόντα αυτά από το ως άνω καθεστώς μπορεί να ενθαρρύνει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της Δυτικής Σαχάρας. Πάντως, η εκμετάλλευση αυτή δεν είναι, αυτή καθαυτή, αντίθετη στο διεθνές δίκαιο, αλλά εξαρτάται από το κατά πόσον σέβεται την υπεροχή των συμφερόντων των κατοίκων της μη αυτόνομης περιοχής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων. Πάντως, το Βασίλειο του Μαρόκου είναι, πράγματι, το μόνο ικανό να διασφαλίσει ότι η εκμετάλλευση αυτή συνάδει προς το διεθνές δίκαιο.

298. Δεδομένου ότι η ευθύνη της Ένωσης δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί, ακόμη και αν η εκμετάλλευση φυσικών πόρων της Δυτικής Σαχάρας αποδειχθεί αντίθετη στο άρθρο 73 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και στην αρχή της διαρκούς κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων, το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καθόσον έκρινε με τις σκέψεις 229 έως 246 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως ότι η επίπτωση της συμφωνίας ελευθερώσεως επί της αρχής αυτής ήταν ένα κρίσιμο στοιχείο που το Συμβούλιο όφειλε να λάβει υπόψη πριν συνάψει τη συμφωνία αυτή και ότι το ζήτημα αυτό δεν αφορούσε μόνο το Βασίλειο του Μαρόκου. Κατά συνέπεια, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί στο μέτρο που στηρίζεται στις σκέψεις αυτές.

299. Πάντως, η πλάνη αυτή δεν μπορεί να έχει συνέπειες επί του υπολοίπου της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, εφόσον, όπως διευκρίνισα στα σημεία 254 έως 279 των προτάσεών μου, το Γενικό Δικαστήριο ορθώς έκρινε ότι το Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωσή του να εξετάσει, πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως, την κατάσταση των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη Δυτική Σαχάρα καθώς και την επίπτωση που η σύναψη της επίμαχης συμφωνία θα μπορούσε να έχει συναφώς.

300. Κατά συνέπεια, το δεύτερο σκέλος του πέμπτου λόγου αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως αλυσιτελές.

141 — Βλ. σημεία 257 έως 259 των προτάσεών μου.

142 — Βλ. νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου που παρατίθεται στο σημείο 258 των προτάσεών μου.

4. Επί του έκτου λόγου αναιρέσεως, που αφορά πλάνη περί το δίκαιο καθόσον η επίμαχη απόφαση ακυρώθηκε μόνον εν μέρει

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

301. Το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι το Γενικό Δικαστήριο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, στη σκέψη 247 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, καθόσον ακύρωσε την επίμαχη απόφαση μόνο στον βαθμό που το Συμβούλιο ενέκρινε με την εν λόγω απόφαση την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως επί της Δυτικής Σαχάρας. Πράγματι, εφόσον η συμφωνία αυτή δεν περιέχει καμία ρητή αναφορά στη Δυτική Σαχάρα, κανένα στοιχείο συναφώς δεν θα μπορούσε να αποσπαστεί από την εν λόγω απόφαση. Επιπλέον, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση καταλήγει σε τελική ανάλυση, κατά την άποψη των θεσμικών οργάνων, να τροποποιήσει μονομερώς το εδαφικό πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας ελευθερώσεως, και, κατ' επέκταση, το πνεύμα και την ουσία της επίμαχης αποφάσεως. Πράγματι, το Βασίλειο του Μαρόκου δεν θα είχε ποτέ δεχθεί τη συμφωνία αυτή, αν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης είχαν συμπεριλάβει ρήτρα που να αποκλείει ρητώς την εφαρμογή της στη Δυτική Σαχάρα.

302. Το Front Polisario αντιτάσσει ότι το στοιχείο που ακύρωσε το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να αποσπαστεί από το υπόλοιπο περιεχόμενο της επίμαχης αποφάσεως και δεν μεταβάλλει ούτε το πνεύμα ούτε την ουσία της, εφόσον η Δυτική Σαχάρα συνιστά μη αυτόνομη περιοχή που διαθέτει διεθνώς αναγνωρισμένα σύνορα και διακρίνεται από το Βασίλειο του Μαρόκου υπό το πρίσμα τόσο του διεθνούς δικαίου όσο και του δικαίου της Ένωσης. Υποστηρίζει επίσης ότι η εν λόγω δυνατότητα διαχωρισμού επιβεβαιώνεται από τις επανειλημμένες δηλώσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής ότι η συμφωνία ελευθερώσεως παραμένει σε ισχύ και εξακολουθεί να παράγει τα αποτελέσματά της έναντι του Βασιλείου του Μαρόκου, παρά την ακύρωση στην οποία προέβη το Γενικό Δικαστήριο.

β) Εκτίμηση

303. Η εξέταση του λόγου αυτού εντάσσεται επίσης στην επιχειρηματολογία που αναπτύσσω επικουρικώς, δηλαδή για την περίπτωση που το Δικαστήριο θα έκρινε ότι η συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμοζόταν στο έδαφος της Δυτικής Σαχάρας και θα κατέληγε επίσης ότι το Συμβούλιο παρέβη την υποχρέωσή του να εξετάσει όλα ή ορισμένα κρίσιμα στοιχεία πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως. Πάντως, είμαι της γνώμης ότι, στην περίπτωση αυτή, η μερική ακύρωση της επίμαχης αποφάσεως δεν θα έπρεπε να επικριθεί.

304. Επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου να ακυρώσει εν μέρει την επίμαχη απόφαση οφείλεται στην αμφισημία της προσεγγίσεως του Συμβουλίου και της Επιτροπής, που υποστήριξαν ότι η συμφωνία ελευθερώσεως δεν είναι εφαρμοστέα στη Δυτική Σαχάρα, αλλά εφαρμόζεται *de facto*, αμφισημία στην οποία το Γενικό Δικαστήριο στήριξε την κρίση ότι η απόφαση αφορά άμεσα και ατομικά το Front Polisario.

305. Πράγματι, αφού διαπίστωσε μια πλημμέλεια κατά τη διαδικασία¹⁴³ εκδόσεως της επίμαχης αποφάσεως, η οποία τη θίγει μόνο στο μέτρο που η συμφωνία ελευθερώσεως εφαρμόζεται στη Δυτική Σαχάρα, το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την επίμαχη απόφαση «στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της συμφωνίας [ελευθερώσεως] επί της Δυτικής Σαχάρας».

143 — Υπό την έννοια ότι το Γενικό Δικαστήριο έκρινε όχι ότι η επίμαχη απόφαση ήταν αντίθετη στα θεμελιώδη δικαιώματα και στο διεθνές δίκαιο, αλλά ότι το Συμβούλιο είχε, πριν από την έκδοση της επίμαχης αποφάσεως, μια διαδικαστικής φύσεως υποχρέωση να εξετάσει τη συμβατότητά της προς τα θεμελιώδη δικαιώματα και το διεθνές δίκαιο.

306. Κατά πάγια νομολογία, «η μερική ακύρωση πράξεως [...]είναι δυνατή μόνον εφόσον τα στοιχεία των οποίων ζητείται η ακύρωση δύνανται να διαχωριστούν από την υπόλοιπη πράξη [...]. Το Δικαστήριο έχει κρίνει κατ' επανάληψη ότι δεν πληρούται η προϋπόθεση της δυνατότητας διαχωρισμού οσάκις η μερική ακύρωση θα είχε ως αποτέλεσμα να μεταβληθεί η ουσία της πράξεως. [...]. Η δε εξέταση της δυνατότητας διαχωρισμού των επίμαχων διατάξεων προϋποθέτει την εξέταση του περιεχομένου των εν λόγω διατάξεων, προκειμένου το Δικαστήριο να μπορέσει να εκτιμήσει αν η ακύρωσή τους θα μετέβαλλε το πνεύμα και την ουσία της προσβαλλομένης αποφάσεως [...]»¹⁴⁴.

307. Εν προκειμένω, αντίθετα προς ό,τι διατείνεται το Συμβούλιο, ακυρώνοντας την επίμαχη απόφαση στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της συμφωνίας ελευθερώσεως επί της Δυτικής Σαχάρας, το Γενικό Δικαστήριο αμφισβήτησε όχι την εξουσία του Συμβουλίου να συνάψει με το Βασίλειο του Μαρόκου συμφωνία δυνάμενη να εφαρμοστεί στη Δυτική Σαχάρα, αλλά το γεγονός ότι το Συμβούλιο ενέκρινε τη σύναψη της συμφωνίας χωρίς προηγουμένως να εξετάσει όλα τα κρίσιμα στοιχεία της υποθέσεως.

308. Με τη μερική ακύρωση, το Γενικό Δικαστήριο δεν μετέβαλε επίσης το πνεύμα και την ουσία της επίμαχης αποφάσεως, εφόσον η μερική ακύρωση συνδέεται με ζητήματα που αφορούν αποκλειστικά την εδαφική εμβέλεια της συμφωνίας ελευθερώσεως και όχι την ουσία της.

309. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί ο έκτος λόγος αναιρέσεως

VII – Επί των δικαστικών εξόδων

310. Σύμφωνα με τα άρθρα 137 και 184, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, όταν το Δικαστήριο κρίνει το ίδιο οριστικά τη διαφορά, αποφαίνεται και επί των εξόδων.

311. Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού Κανονισμού, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του ως άνω Κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

Κυρίως και επικουρικώς

312. Δεδομένου ότι, κατ' εμέ, το Front Polisario πρέπει να ηττηθεί κατ' αναιρέση για τους λόγους που εξέθεσα, κυρίως, στα σημεία 54 έως 114 των προτάσεών μου, και, επικουρικώς, στα σημεία 185 έως 194 και 211 των προτάσεών μου, πρέπει να φέρει, εκτός από τα δικά του έξοδα, το σύνολο των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και την αναιρετική διαδικασία.

313. Στην περίπτωση αυτή, κατά το άρθρο 140, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, το οποίο έχει επίσης εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, τα κράτη μέλη που παρενέβησαν στη διαδικασία φέρουν τα έξοδά τους.

314. Επομένως, το Βασίλειο του Βελγίου, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία και η Πορτογαλική Δημοκρατία θα πρέπει να φέρουν τα δικά τους έξοδα.

144 — Απόφαση Επιτροπή κατά Συμβουλίου (C-425/13, EU:C:2015:483, σκέψη 94 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

315. Κατά το άρθρο 140, παράγραφος 3, του ίδιου Κανονισμού, το οποίο έχει επίσης εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 184, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι ένας παρεμβαίνων, εκτός των κρατών μελών, των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, των συμβαλλομένων στη Συμφωνία για Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3), κρατών καθώς και των κρατών μελών της ΕΖΕΣ, θα φέρει τα δικαστικά έξοδά του.

316. Δεδομένου ότι η Comader δεν υπέβαλε αίτημα ως προς τα δικαστικά έξοδα, θα πρέπει να φέρει τα δικά της έξοδα.

Όλως επικουρικώς

317. Στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο δεν υιοθετήσει την πρότασή μου ότι οι συμφωνίες συνδέσεως και ελευθερώσεως δεν τυγχάνουν εφαρμογής στη Δυτική Σαχάρα και κρίνει ότι η επίμαχη απόφαση αφορά άμεσα και ατομικά το Front Polisario, θα πρέπει να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως για τους λόγους που ανέπτυξα στα σημεία 116 έως 308 των προτάσεών μου.

318. Σύμφωνα με το άρθρο 138, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 184, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Συμβούλιο και η Επιτροπή που ηττήθηκαν θα πρέπει να φέρουν τα δικά τους έξοδα καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε το Front Polisario τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και κατά την αναιρετική διαδικασία.

319. Οι παρατηρήσεις που διατύπωσα στα σημεία 312 έως 315 των προτάσεών μου για τα δικαστικά έξοδα των παρεμβαίνόντων στην αναιρετική διαδικασία ισχύουν και εν προκειμένω.

VIII – Συμπέρασμα

320. Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο:

- Κυρίως και επικουρικώς
- Να αναιρέσει την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 10ης Δεκεμβρίου 2015, Front Polisario κατά Συμβουλίου (T-512/12, EU:T:2015:953), με την οποία ακύρωσε την απόφαση 2012/497/ΕΕ του Συμβουλίου, της 8ης Μαρτίου 2012, για τη σύναψη της συμφωνίας υπό μορφή ανταλλαγής επιστολών μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Βασιλείου του Μαρόκου σχετικά με αμοιβαία μέτρα ελευθέρωσης για τα γεωργικά προϊόντα, τα μεταποιημένα γεωργικά προϊόντα, τα ψάρια και τα αλιευτικά προϊόντα, με την αντικατάσταση των πρωτοκόλλων αριθ. 1, 2 και 3 και των παραρτημάτων τους και με τις τροποποιήσεις της ευρωμεσογειακής Συμφωνίας Συνδέσεως μεταξύ των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των κρατών μελών τους, αφενός, και του Βασιλείου του Μαρόκου, αφετέρου, στον βαθμό που εγκρίνει την εφαρμογή της εν λόγω συμφωνίας επί της Δυτικής Σαχάρας·
- Να απορρίψει την αίτηση ακυρώσεως του Front populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) ως απαράδεκτη·
- Να καταδικάσει το Front populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) στα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και κατά την αναιρετική διαδικασία, και

- Να καταδικάσει το Βασίλειο του Βελγίου, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Βασίλειο της Ισπανίας, τη Γαλλική Δημοκρατία και την Πορτογαλική Δημοκρατία καθώς και την Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader) στα δικαστικά τους έξοδα.
- Όλως επικουρικώς
- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως ως αβάσιμη,
- να καταδικάσει το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικά τους έξοδα καθώς και στα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε το Front populaire pour la libération de la saguia-el-hamra et du rio de oro (Front Polisario) τόσο κατά την πρωτοβάθμια όσο και κατά την αναιρετική διαδικασία, και
- να καταδικάσει το Βασίλειο του Βελγίου, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Βασίλειο της Ισπανίας, τη Γαλλική Δημοκρατία και την Πορτογαλική Δημοκρατία καθώς και την Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader) στα δικά τους έξοδα.